

FP

2000:06

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK



1001128023

Fordonsprogrammet

Gy2000

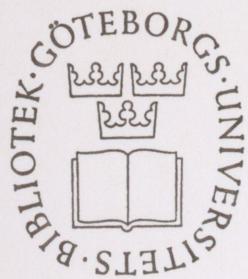
Programmål, kursplaner, betygskriterier och kommentarer

TILLHÖR REFERENSBIBLIOTEKET
UTLÅNAS EJ



plan

Skolverket



Pedagogiska biblioteket

REF

Eab

Ex 1

Fordonsprogrammet

Programmål, kursplaner, betygskriterier
och kommentarer

Beställningar till:
Fritzes Kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 91 90
Orderfax: 08-690 91 91
E-post: order.fritzes@liber.se
Internet: www.fritzes.se

Fordonsprogrammet
Upplaga 1
ISBN 91-38-31676-5
Omslagsillustratör: Kari Modén
Grafisk formgivning: Pangea design AB
© Skolverket och Fritzes
Tryck: Centraltryckeriet Borås 2000



Innehåll

Inledning 5

Målstyrning 6

Nationella styrdokument 6

Lokala styrdokument 7

Programmålets syfte 8

Programsmål (SKOLFS 1999:12) 9

Kommentarer till programålet 11

Samverkan med arbetslivet 12

Fordonsprogrammets struktur 13

Programstruktur i sammandrag 13

Valbara kurser 14

Projektarbete 15

Individuellt val 15

Förarutbildning och körkort 15

Gymnasiepoäng 17

Hur hänger allt ihop? 18

Att tänka programinriktat 19

**Skolverkets föreskrifter och allmänna råd om kurser i
gymnasieskolans nationella program 20**

Fordonsprogrammet SKOLFS 2000:1 bilaga 1 och 7 20

Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i fordonsprogrammet 24

Kursplaner och betygskriterier 24

Poängplan 153

Inledning

Förändringar i omvärlden leder till att krav ställs på förändringar inom skolan. För att möta dessa krav har de nationella styrdokumentet delvis fått ett förändrat innehåll jämfört med tidigare. Programmålen är skrivna på ett annat sätt, med en längre sammanhängande text som tydligare beskriver programmets karaktär och uppbyggnad. Samtidigt som programmålen och skolans ansvar gjorts tydligare har alla kursplaner bearbetats och moderniserats.

Att ompröva och förändra är själva drivkraften i systemet med målstyrning och resultatansvar och något helt nödvändigt i ett samhälle som utvecklas i allt snabbare takt. Kunskapens innehåll och volym påverkas av omvärlden.

Förändringar som påverkar skolan sker på många områden i samhället. Yrkeslivet i dag kräver flexibilitet och nya kompetenser. Gränserna mellan olika yrken suddas ut och nya verksamhetsområden uppstår. Den internationella handeln ökar liksom människors rörlighet över nationsgränserna. Detta är förändringar som ställer högre krav på språkfärdigheter och kunskaper om andra människors livsvillkor, politik, kultur och religion. Miljöfrågor har fått en ökad betydelse och ingår nu i ett bredare perspektiv kopplat till ekonomiska, sociala och kulturella frågor. Utbildning i miljöfrågor ses som avgörande för att erhålla en hållbar utveckling och förbättra människors förmåga att lösa miljö- och utvecklingsfrågor. Den tekniska utvecklingen är explosionsartad och vi kan idag bara ana de möjligheter som finns i informationstekniken.

I det här programhäftet finns program mål, kursplaner och betygskriterier för fordonsprogrammet. Utifrån programmet ges också kommentarer till de nationella styrdokumentet, sambandet mellan dem och hur de kan anpassas till verksamheten på skolorna.

Målstyrning

Nationella styrdokument

Skolans kunskapsuppdrag kommer till uttryck i skollag, läroplaner, program mål, kursplaner och betygskriterier. Dessa styrdokument utgör en helhet och skall läsas tillsammans. Kursplanernas mål skall läsas mot bakgrund av läroplan och program mål och de kunskapskvaliteter som beskrivs i betygskriterierna återfinns i kursplanernas mål. Styrdokumentet fyller vart och ett för sig en funktion. Tillsammans uttrycker de också en gemensam syn på program och ämnen. Denna grundsyn skall komma till uttryck i undervisningen. Skolan skall också arbeta i enlighet med de grundläggande värden som finns uttryckta i barnkonventionen och andra internationella överenskommelser.

De nationella styrdokumentet är bindande föreskrifter som måste följas.

- *Skollagen* är stiftad av riksdagen och innehåller de grundläggande bestämmelserna om utbildningen i alla skolformer och anger också övergripande mål och riktlinjer för utbildningen.
- *Läroplanen* fastställs av regeringen och anger skolans värdegrund och grundläggande riktlinjer och mål. Läroplanen är uppdelad i olika huvudområden, t.ex. kunskaper och elevernas ansvar och inflytande. För vart och ett av dessa huvudområden anger läroplanen mål samt riktlinjer för arbetet. Målen är av två slag, dels mål som skolan skall sträva efter att eleverna når, dels mål som skolan skall se till att alla elever kan uppnå.
- *Programmål* för varje program fastställs också av regeringen och ger en sammanfattande beskrivning av programmet och förklarar hur detta program skiljer sig från andra. Programmålet är utgångspunkt för planeringen av utbildningen i sin helhet och för planeringen av undervisningen i de enskilda kurserna.
- *Kursplanerna* fastställs av Skolverket och konkretiserar läroplan och program mål samt anger målen för utbildningen i varje enskilt ämne. För vissa ämnen anger kursplanen vilka mål utbildningen skall sträva mot. För yrkesämnena finns i stället kursmål som har en liknande uppgift. För alla kurser finns dessutom preciserat de

mål som varje elev skall ha uppnått efter avslutad kurs. Samtliga mål är avsedda att anpassas till lokala villkor. Målen är vida och skall inte sätta någon gräns för elevens kunskapsutveckling. Allt för detaljerade mål skulle minska utrymmet för lärarna att fatta beslut både när det gäller undervisningens utformning och bedömningen av elevernas kunskaper. Ansvar för att organisera och genomföra arbetet, t.ex. val av stoff och arbetsmetoder faller på lärare och elever. De lokala förutsättningarna har stor betydelse för hur kunskapsmålen konkretiseras och tillämpas.

- *Betygskriterierna* fastställs av Skolverket och anger kännetecknen på de kunskapskvaliteter som skall bedömas för de tre betygsstegen G, VG och MVG. Det betyg eleven får skall avspegla hur väl eleven har tillägnat sig och utvecklat dessa kvaliteter, men också bredden på elevens kunskaper. Betygskriterierna skall läsas tillsammans med Mål att sträva mot respektive Mål för kursen och Mål att uppnå. I det lokala översättningsarbetet skall hänsyn tas till det stoff och de arbetssätt som förekommer på den enskilda skolan.

Lokala styrdokument

De styrdokument som skall finnas på den lokala nivån är skolplanen, den lokala arbetsplanen och den individuella studieplanen.

- *Skolplanen* konkretiserar statens uppdrag till kommunen att sköta de obligatoriska och frivilliga skolorna. Kommunen bestämmer i skolplanen vilka resurser som skall användas, hur skolan skall organiseras, hur lokalerna skall se ut, vilken personal som skall finnas och också andra villkor som är avgörande för arbetet så att målen kan nås. Kommunen skall i skolplanen visa hur verksamheten skall utvecklas och förändras på kort och lång sikt och hur målen i de nationella måldokumenterna skall uppnås i just den kommunen. Kommunen skall också kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen.
- *Den lokala arbetsplanen* visar hur den enskilda skolan vill organisera sin verksamhet, reflektera över den, utvärdera den och förändra den. Den skall visa hur mål i de nationella styrdokumenterna liksom mål i den kommunala skolplanen skall uppnås. En lokal arbetsplan skall vara ett levande styrdokument som kontinuerligt följs upp och utvärderas. Rektor ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas.
- *Individuell studieplan* skall upprättas för varje elev. I den skall det stå vilket program och vilka kurser eleven valt. Det skall också framgå om eleven följer ett fullständigt, utökat eller reducerat program. Den individuella studieplanen skall kontinuerligt följas upp.

Programmålets syfte

För varje gymnasieprogram finns mål som formulerar programmets sammanhållande idé. Programålet ger en helhetsbild av programmet ifråga och skall sätta sin prägel på såväl kärnämnen som karaktärsämnen och den arbetsplatsförlagda utbildningen (APU). Det är också utgångspunkt för planeringen av undervisningen i de olika kurserna.

Programålet skall garantera att programmets olika delar hänger samman och bildar en helhet. Dess uppgift är att sätta in kurserna i ett sammanhang och markera att kärn- och karaktärsämnen hör ihop. Det fungerar också som utgångspunkt för planeringen av undervisningen i de olika kurserna.

Samma kärnämneskurser förekommer på alla program. Kursplanerna är desamma, men utformningen av undervisningen kan ske på olika sätt genom att stoff och metod varieras och anpassas till de olika programmen. A-kursen i engelska, för att ta ett exempel, kommer inte att se likadan ut på fordonsprogrammet som på hotell- och restaurangprogrammet eller på samhällsvetenskapsprogrammet. Skälet till detta är att programmen har olika mål.

Sammanfattningsvis kan programmålen sägas ha följande uppgifter:

- tydliggöra helheten och sammanhanget i utbildningen
- ge information till elever och föräldrar om vad de kan förvänta sig av utbildningen
- vara underlag för lärares diskussioner om utbildningen och samordning av undervisningen
- vara ett redskap vid lärares och elevers gemensamma planering
- utgöra underlag i kommunikationen mellan skola och arbetsliv om bl.a. arbetsplatsförlagd utbildning
- ge handledare på arbetsplatsen förståelse för vad utbildningen syftar till
- vara en utgångspunkt för arbete med kursplaner och utvärdering

I programålet formuleras alltså själva idén bakom programmet. Här preciseras också vad skolan ansvarar för att eleverna skall kunna när de fullföljt sin utbildning.

Programmål (SKOLFS 1999:12)

FORDONSPROGRAMMET

Syfte

Fordonsprogrammet syftar till att utveckla grundläggande kunskaper för arbete med service och underhåll av fordon och flygmaskiner samt med transporter med hjälp av fordon. Programmet syftar även till att ge en grund för ett fortsatt lärande i arbete och för vidare studier.

Programmets karaktär och uppbyggnad

Kunskaper i den teknik som krävs för att framföra och underhålla fordon samt underhålla flygmaskiner är centrala i fordonsprogrammet. Området präglas av ökande godsmängder och längre transportsträckor, en snabb teknisk utveckling, en omfattande internationalisering och en föränderlig lagstiftning som också innebär nya krav på kunskaper. Utbildningen präglas av dessa förändringar.

Den utveckling som skett i fråga om fordon och flygmaskiner under de senaste decennierna har framförallt inneburit ökad säkerhet, förbättrad ergonomi och en – per enhet räknad – mindre belastning på miljön. Detta har framför allt varit möjligt genom utvecklingen inom elektronik och datorteknik. Den avancerade tekniken ställer stora krav på användarna och på dem som ska utföra service och underhåll på fordon och flygplan. Utbildningen kännetecknas därför av stor teknisk bredd. Utbildningens gemensamma ämnen ger kännedom om olika fordons- och flygmaskinskonstruktioner i relation till deras användningsområden samt orienterar om aktuella yrken. Ämnen ger även förståelse av fordonets och flygmaskinens roll i samhället.

Inom fordonsbranschen har en stark miljömedvetenhet utvecklats, delvis påskyndat genom skärpt lagstiftning. Alla som utbildas inom området måste få kännedom om fordons påverkan på miljön, både vad gäller material och drivmedel. I utbildning utvecklas förmågan att hantera samhällets krav på återvinning av produkter samt ges kännedom om förutsättningarna för en ekologiskt hållbar utveckling.

Den ökade användningen av informationsteknik tillsammans med krav på kommunikation gör att datorkunskaper är en förutsättning för att hantera verksamheten på ett effektivt sätt.

Utbildningen förbereder för både nationella och internationella

verksamheter, vilket ställer krav på språkkunskaper och förståelse av andra kulturella mönster. Samverkan mellan kärnämnen och karaktärsämnen är en förutsättning för att skapa helhet i utbildningen och för att utveckla den kompetens som fordonsprogrammet syftar till.

Den arbetsplatsförlagda utbildningen är viktig för att eleven skall få möta de reella krav som yrket ställer och förstå den yrkeskultur som råder inom branschen. Arbetsplatsförläggningen bidrar också till utveckling av bland annat servicekänsla, kvalitet i det tekniska utförandet och förståelse av företagandets villkor.

Fordonsprogrammet har fem nationella inriktningar: flygteknik, karosseri, maskin- och lastbilsteknik, personbilsteknik samt transport.

Skolans ansvar

Skolan skall ansvara för att eleverna vid fullföljd utbildning:

- har, beroende på inriktning, kunskaper om arbete med service och underhåll av olika typer av person- och transportfordon eller att framföra fordon,
- har förmåga att enskilt och i arbetslag situationsanpassa tekniker och metoder inom yrkesområdet,
- kan ta ansvar för och påverka verksamhetens utveckling vad gäller kvalitet, effektivitet och miljö,
- har förmåga att diskutera och ta ställning till etiska frågor och förhållningssätt som rör yrkesutövningen,
- har ett serviceinriktat förhållningssätt och agerande i förhållande till kunder,
- kan kommunicera på svenska och engelska med sikte på behovet i yrket, samhällslivet och vidare studier,
- kan använda informations- och kommunikationsteknik inom verksamhetsområdet,
- har kunskaper om faktorer som påverkar hälsa och säkerhet och har kännedom om hur arbetsmiljöfrågor hanteras inom berörda verksamheter samt kan verka för en god fysisk och psykosocial arbetsmiljö,
- har insikt om hur kretsloppstänkande kan tillämpas samt hur resurs- och energihushållning kan användas inom de verksamheter som utbildningen berör,
- har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.

Kommentarer till programmålet

Bilens och flygets utveckling har inneburit att många nya yrken vuxit fram. Idag sysselsätter bilismen cirka fem procent av Sveriges befolkning. Fordonsprogrammet utbildar för en rad verksamheter som på något sätt anknyter till fordon, transporter och transportsystem. Arbetstillfällen finns inom bl.a. tillverkning, försäljning, underhåll och reparation av fordon och flygplan, gods- och persontransporter, vägbygge och trafikövervakning.

Fordonsprogrammets huvudsakliga syfte var länge att utbilda bilmekaniker. Numera har programmet inriktningar även mot flygteknik, karosseri, maskin- och lastbilsteknik och transporter.

De branscher programmet i första hand utbildar för är konjunktur känsliga. Men utbildningen ger en bred teknisk kompetens som lämpar sig för yrkesverksamhet även inom andra branscher än motor och transport. Samhället behöver personer som kan utföra service på maskiner, montera portar, reparera truckar, sälja biltillbehör över disk etc.

Samhället är beroende av snabba och effektiva transportsystem. Men bilismen har också negativa konsekvenser, bl.a. skadar avgasutsläppen miljön. Eleverna på fordonsprogrammet skall vara medvetna om att miljön är känslig och förberedas för att i sin yrkesutövning ta största möjliga miljöhänsyn.

Den som arbetar på en verkstad skall inte bara vara en duktig reparatör. Han skall dessutom ha kunskaper om hur och varför fel kan uppstå. Utbildningen ger eleverna tillfälle att träna förmågan att lösa problem och se samband mellan orsak och verkan.

Möten med kunder och uppdragsgivare förutsätter god förmåga att kommunicera, framför allt muntligt. Den som arbetar med service måste till exempel kunna förklara komplicerade tekniska sammanhang så att kunden förstår.

Språkkunskaper är viktiga av flera skäl. Alla verkstadshandböcker är inte översatta till svenska och informationsmaterial är ofta bara tillgängligt på engelska. Transportuppdrag utanför landets gränser

kräver också förmåga att kommunicera på andra språk än svenska. För att möta behovet av språkkunskaper finns det möjlighet att välja kurser i moderna språk bland fordonsprogrammets valbara kurser. För att vara behörig till kursen Internationella godstransporter i ämnet transportteknik måste eleven ha läst ett modernt språk – tyska.

Grundläggande datorkunskaper och förmåga att hantera internet är nödvändiga kompetenser inom de flesta samhällssektorer. Detta gäller inte minst för de branscher fordonsprogrammet utbildar för. Många funktioner i dessa branscher är datoriserade.

Samverkan med arbetslivet

Utbildningen i skolan och den arbetsplatsförlagda utbildningen utgör tillsammans en helhet som motsvarar programmets mål. På fordonsprogrammet omfattar APU minst 15 veckor.

Den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen är viktig för att knyta ihop teori och praktik. Elevens erfarenhet från arbetsplatsen kan på olika sätt utnyttjas i skolan och vice versa. Genom att uppleva en arbetsplats från insidan lär sig eleven något om hur miljön kan se ut, vilka krav som ställs och vad arbetet innebär. Det kan också bli lättare att göra sitt yrkesval. APU ger en möjlighet att jämföra verkligheten med det man lärt sig i klassrummet. För somliga elever blir APU en språngbräda ut i yrkeslivet, t.ex. genom att kontakter skapas.

Eleven som kommer till sin APU-plats ska veta vad som förväntas av honom eller henne. På motsvarande sätt måste handledaren på arbetsplatsen vara klar över vilken roll APU spelar i utbildningen och vad eleven ska få ut av tiden i arbetslivet. Fungerande APU förutsätter en dialog mellan skola och arbetsliv. Samverkan kan se ut på olika sätt, exempelvis genom yrkesråd eller programråd. Det väsentliga är att företrädare för arbetslivet får tid och tillfälle att diskutera den arbetsplatsförlagda utbildningens mål och utformning tillsammans med lärar- och elevrepresentanter. När dialogen fungerar medför den vinster för alla parter. För både elever och handledare är det viktigt att läraren besöker APU-platsen för att på olika sätt ge sitt stöd.

Fordonsprogrammets struktur

Fordonsprogrammet

Kärnämnen	750	Karaktärsämnen Gemensamma kurser	500	100	Inriktning Personbilsteknik	500	Valbara kurser 300-650	Ind val 300
Svenska/ Svenska som andraspråk A+B	200	Arbetsmiljö och säkerhet	50	P r o j e k t a r b e t	Personbilsservice	50	Kurser inom t.ex. följande ämnen kan erbjudas: Anläggnings- maskinteknik Anläggningsteknik Buss- och lastbilsteknik Elektronik Elektroniksystem Flygvrksteknik Fordonsteknik Handel Karosseriteknik Lackeringsteknik Maskinteknik Moderna språk Personbilsteknik Psykologi Svetsteknik Transportteknik	
Engelska A	100	Datorkunskap	50		Inriktning Maskin- och lastbilsteknik	200		
Matematik A	100	Fordonskännedom	50		Tunga fordon	100		
Estetisk verksamhet	50	Fordonsel A	50		Fordonsel B	50		
Idrott och hälsa A	100	Fordonsteknik grundkurs	50		Lödning och skärning A	50		
Naturkunskap A	50	Fordon och samhälle	50		Inriktning Transport	300		
Religionskunskap A	50	Fordonsvård och service	100		Tunga fordon	100		
Samhällskunskap A	100	Hydraulik och pneumatik	50		Transportfordon-grundkurs	150		
		Projekt och företagande	50		Logistik A	50		
					Inriktning Karosseri	300		
				Karosserikonstruktioner	150			
				Riktningsteknik A	100			
				Plastreparationer	50			
				Inriktning Flygteknik	550			
				Flygplanslära	150			
				Gasturbinmotorer	100			
				Flygkolvmotorer	100			
				Flygteknisk underhållstekn.	200			
				Kurser som skall erbjudas:				
				Engelska B	100			
				Matematik B	50			

Föreskrifter om vilka kurser som ingår i programmet finns i SKOLFS 2000:1

Programstrukturen för fordonsprogrammet visar programmets olika delar. Bestämmelsen återfinns i SKOLFS 2000:1 bil. 7 (se sid. 20). Översikten ger en bild av programmets uppbyggnad, men visar inte i vilken ordning kurserna skall läsas. Här framgår vilka kurser som är obligatoriska för alla elever. Utöver kärnämnen, som är desamma på alla program, är de gemensamma kurserna obligatoriska. De gemen-

samma kurserna ger en bred generell grund för programmet. Här finns t.ex. kursen Fordon och samhälle, som behandlar bilismen ur ett samhällsperspektiv.

Fordonsprogrammet har fem nationella inriktningar: flygteknik, karosseri, maskin- och lastbilsteknik, personbilsteknik och transport.

Att inriktningen flygteknik finns på fordonsprogrammet beror på att man förr hade en gemensam teknik som användes av både flygplan och fordon. Flygets förfinade teknik har dock medfört att det idag ställs större krav på kunskaper inom bl.a. elektronik. Inriktningen leder ofta till fortsatta studier till exempelvis flygteknikerkompetens.

Inriktningen karosseri utbildar för reparation av exempelvis krockskadade fordon. Lackering är inte längre en del av denna inriktning, men kan anordnas som en lokal inriktning.

Inriktningen maskin- och lastbilsteknik utbildar för underhåll av tunga fordon som lastbilar, bussar och maskiner.

Inriktningen personbilsteknik utbildar för underhåll av personbilar.

Inriktningen transport utbildar för transport och hantering av gods med hjälp av fordon.

Valbara kurser

Hur utrymmet valbara kurser ska användas förklaras i Skolverkets Allmänna råd om valbara kurser som återfinns i SKOLFS 2000:1 bil. 7. (Se sidan 20.)

I 5 kap. 17 § gymnasieförordningen (1992:394) anges att eleverna skall erbjudas ett allsidigt urval av valbara kurser och att styrelsen för utbildningen beslutar om vilka valbara kurser som skall erbjudas inom respektive nationellt program. Av 1 kap. 2 § samma förordning följer att en valbar kurs skall vara förenlig med programmålen. Här meddelar Skolverket allmänna råd om hur det valbara utrymmet kan utnyttjas.

Det valbara utrymmet kan utnyttjas på flera olika sätt för att tillgodose kravet på breddning och fördjupning. En möjlighet är att skapa kurspaket eller profileringar som man låter eleverna välja mellan. En annan möjlighet är att låta elever fritt välja från ett urval av kurser. Kombinationer av kurspaket och fritt valda kurser kan också tänkas.

Nedanstående uppräknin g av valbara kurser är endast exempel på kurser som passar som valbara. Det finns både andra nationella kurser och lokala kurser som också kan vara lämpliga. Generellt gäller att de kurser som förekommer i inriktningarna på ett visst program bör vara valbara för elever som går på andra inriktningar inom samma program.*

** Se sidan 22.*

Fordonsprogrammet kan utformas på olika sätt beroende på hur de valbara kurserna används.

Inom inriktningen transport kan kursen Hjullastare i ämnet anläggningsmaskinteknik passa den som vill skaffa sig kunskaper om maskinell godshandling. Kurserna Arbete på väg i ämnet anläggningsmaskinteknik och Ballast i ämnet anläggningssteknik kan vara lämpliga för elever som vill inrikta sig mot området anläggningstransporter.

Inriktningen karosseri rymmer inte längre några kurser i lackering. Däremot kan en enskild skola, med hjälp av valbara kurser, forma en lokal inriktning mot lackering.

Valbara kurser finns också inom t.ex. ämnena moderna språk och psykologi. Kursen Internationella godstransporter förutsätter kunskaper i tyska.

Kurserna Engelska B och Matematik B skall erbjudas alla elever på programmet.

Den stora möjligheten att välja inriktning och kurser är ett led i strävan att öka elevernas trivsel och motivation. Valfriheten lägger ett ansvar på skolan att se till att eleverna väljer sådana kurskombinationer att programmet uppfylls.

Projektarbete

Varje program innehåller också ett projektarbete. Det innebär att eleven utför ett större självständigt arbete inom ett kunskapsområde som ligger inom programmålet ram. Projektarbetet skall utveckla elevens förmåga att ta ansvar för hela processen från idé och planering till färdig produkt. Bedömningen skall baseras på elevens insats och kunskapsutveckling under hela projektarbetet, inte bara på slutprodukten.

Individuellt val

Utöver de valbara kurserna gör eleven ett individuellt val. Här är det tillåtet att utan hänsyn till programmålet välja bland de kurser som finns i kommunen.

Förarutbildning och körkort

För förarutbildning inom gymnasieskolan gäller särskilda regler som varje skola måste informera sig om. Av Skolverkets föreskrifter framgår vilka kurser som skall kombineras för att förarutbildningen skall bli fullständig.

Ett mål på inriktningen Transport är att eleven minst skall få kör-

kort klass B och C. I god tid måste därför eleven skaffa sig ett körkortstillstånd, lägst grupp 2, som visar att han eller hon uppfyller vissa fastslagna medicinska och sociala krav.

Elever som inte får detta tillstånd kan, om kommunen erbjuder de kurser som krävs, välja en kurskombination som leder mot gods- och terminalhantering.

För att eleven ska examineras och få sitt körkort måste han eller hon ha läst de kurser som Vägverket och Skolverket föreskriver.

Följande kurser krävs för att få körkort klass B och C:

- Fordon och samhälle samt Fordonskännedom inom ämnet fordonskunskap
- Fordonsvård och service samt Tunga fordon inom ämnet fordons teknik.
- Transportfordon grundkurs, Godshantering A och Distributions-transporter i ämnet transportteknik

För att få körkort klass CE krävs dessutom kursen Fordonskombinationer i ämnet transportteknik.

För traktorkort krävs endast körkortstillstånd för traktor och kursen Transportfordon grundkurs.

För halkutbildning gäller Vägverkets föreskrifter om bl.a. godkänd trafikövningsplats.

För att lärare i gymnasieskolan ska kunna examinera för körkort (traktor, B, C och CE) måste läraren vara förordnad som förarprövare och eleven ha erforderligt körkortstillstånd. Vägverket ger förordnandet efter samråd med Skolverket. Särskilda regler finns för vilka krav som skall ställas på läraren. Om läraren inte är förordnad som förarprövare sker examination hos Vägverket, vilket kan innebära väntetid och kostnad.

Om utbildningen lagts ut på entreprenad gäller särskilda regler för de lärare som förordnas som förarprövare.

För övningskörning i gymnasieskola gäller särskilda bestämmelser i körkortsförordningen.

Gymnasiepoäng

Gymnasiepoängen visar omfattningen av en kurs. En fullständig utbildning på ett nationellt eller specialutformat program omfattar 2 500 poäng. Den normala studietiden är tre år, eller ca 100 veckor, vilket innebär 25 poäng per vecka. En veckas heltidsstudier motsvarar således i genomsnitt 25 gymnasiepoäng. Detta har varit utgångspunkt när kurserna poängsatts. Poängen är alltså inte en beräkning av undervisningstiden. En och samma kurs kan t.ex. ha helt olika undervisningstid på olika program.

För att eleverna skall säkras en *minimnivå* av lärarledd undervisning finns det en garanterad undervisningstid. Den garanterade undervisningstiden är 2 150 undervisningstimmar om 60 minuter för elever på det estetiska programmet, naturvetenskapsprogrammet samt samhällsvetenskapsprogrammet och 2 370 undervisningstimmar för övriga program. Hur undervisningstiden fördelas på ämnen och kurser svarar skolhuvudmannen för.

Olika elever behöver olika lång tid på sig för att nå kursernas utbildningsmål. Studierna behöver därför organiseras på olika sätt för olika elever. Det är skolhuvudmannens ansvar att ge sådana förutsättningar att alla elever når upp till målen i kurserna.

Skolhuvudmannen skall också kunna redovisa hur varje elev har erbjudits sin garanterade undervisningstid. Av den *individuella studieplanen* skall framgå hur elevens garanterade undervisningstid fördelas.

I gymnasieförordningen finns en definition av *undervisningstid*. Där sägs att undervisningstid är tid för arbete som planerats av lärare och elever tillsammans och som eleverna genomför under en lärares ledning.

Hur hänger allt ihop?

Programmålet signalerar att det finns en särskild tanke med programmet och att denna grundläggande tanke ska märkas i programmets samtliga kurser. Eleverna ska uppfatta sin utbildning som en helhet.

Men programmet väcker frågor: Vad innebär det konkret? Hur gör man för att uppnå det?

Färdiga svar på sådana frågor finns inte. Lärare och elever måste göra en egen tolkning av programmet, för att komma fram till hur man skall uppnå det. Inom ramen för programmet har den enskilda skolan full frihet att bestämma hur de nationella målen skall uppnås. Det lokala friutrymmet lämnar plats för diskussion kring frågor som programmen väcker.

För att utbildningen i landet ska vara likvärdig anger riksdagen, regering och Skolverket mål och riktlinjer för arbetet i skolan. Det gäller sedan för varje skola att genom analys, reflektion och diskussion komma fram till vilket stoff och arbetssätt som passar bäst. Detta är en process som staten inte lägger sig i, utan som överlämnas till rektor, lärare och elever.

Det är varje skolas skyldighet att inom läroplanens ram se till att eleverna får så god utbildning som möjligt. Verksamheten kan se olika ut från skola till skola, men skall alltid återspegla läroplanens intentioner. De grundläggande värden och kvaliteter som läroplanen uttrycker skall prägla hela kedjan av styrdokument, dvs. program mål, kursplaner och betygs kriterier.

Betygs kriterierna kräver ett lokalt översättningsarbete. Kriterierna anger kunskapskvaliteter på olika nivåer. Det högre betygssteget omfattar också kunskapskraven som anges för det lägre. Därför är kriterierna ofta färre på högre nivåer.

Kursplanen anger vilka mål undervisningen skall sträva mot och vilka mål en elev minst skall ha uppnått för att bli godkänd. Några förkunskapskrav anges inte längre i kursplanerna. Istället framhålls vilka kunskaper de olika kurserna bygger på. Det avgörande är att eleverna har dessa kunskaper, inte på vilket sätt kunskaperna har inhämtats.

Ämnestexterna beskriver ämnets karaktär och diskuterar hur ämnet är kopplat till läroplan och program mål. Här anges också vilka

kurser som ingår i ämnet. När det gäller kärnämnen har fler kurser än tidigare försetts med Mål att sträva mot. Även yrkesämnena presenteras med texter om ämnets syfte, karaktär och uppbyggnad. Ämnestexterna fungerar som vägledning och redskap när lärare och elever planerar undervisningen. Det förutsätter att varje skola gör sin egen tolkning av texterna. Mål att sträva mot visar vilka kunskaper som eleven ska utveckla, dock utan att ange något tak för utvecklingen.

Att tänka programinriktat

För att programmet ska fungera som en helhet behöver lärarna samarbeta över ämnesgränserna. Kärnämnen och karaktärsämnen ska sträva åt samma håll. Det gäller att tänka programinriktat snarare än ämnesinriktat, då känns undervisningen meningsfull för eleven. Det är viktigt att kärnämnesläraren varierar sina kurser med målet för respektive program i åtanke. Både i programmålen och i kärnämnenas kursplaner finns det mål som säger att elevens studieinriktning skall påverka utformningen av kärnämneskurserna. Karaktärsämnesläraren, å sin sida, måste visa på vilka möjligheter till samverkan som finns. Viktigt är att skolan ger de organisatoriska förutsättningarna.

Det finns olika sätt att integrera kärnämnen och karaktärsämnen. Populärt brukar man tala om infärgning. Man låter då karaktärsämnen bidra med innehåll till undervisningen i kärnämnen. På fordonsprogrammet är det möjligt att i engelska och matematik hämta exempel ur elevernas framtida bransch. Mycket av det praktiska yrkeskunnandet bygger på kunskaper i matematik. En arbetsuppgift på fordonsprogrammet kan innebära att eleverna beräknar tidsåtgång och kostnad för ett visst uppdrag samt att de skriftligt dokumenterar sitt arbete. Många kurser, liksom APU, lämpar sig för samarbete med bl.a. svenska och samhällskunskap.

Skolverkets föreskrifter och allmänna råd om kurser i gymnasieskolans nationella program

Fordonsprogrammet (FP) SKOLFS 2000:1 BILAGA 1 och 7

Kärnämneskurser 750 gymnasiepoäng

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Svenska/	Svenska A	SV1201	100
	Svenska B	SV1202	100
Svenska som andraspråk	Svenska som andraspråk A	SVA1201	100
	Svenska som andraspråk B	SVA1202	100
Engelska	Engelska A	EN1201	100
Matematik	Matematik A	MA1201	100
Idrott och hälsa	Idrott och hälsa A	IDH1201	100
Samhällskunskap	Samhällskunskap A	SH1201	100
Religionskunskap	Religionskunskap A	RE1201	50
Naturkunskap	Naturkunskap A	NK1201	50
Estetisk verksamhet	Estetisk verksamhet	ESV1201	50

Gemensamma karaktärsämneskurser 500 gymnasiepoäng

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Arbetsliv	Arbetsmiljö och säkerhet	ARL1201	50
	Projekt och företagande	ARL1202	50
Datoranvändning	Datorkunskap	DAA1201	50
Fordonskunskap	Fordon och samhälle	FOK1201	50
	Fordonskännedom	FOK1202	50
Fordonsteknik	Fordonsel A	FOR1203	50
	Fordonsteknik grundkurs	FOR1206	50
	Fordonsvård och service	FOR1207	100
	Hydraulik och pneumatik	FOR1209	50

Gemensamma kurser i inriktningarna Flygteknik 550 gymnasiepoäng (FPFG)

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Flygvrsteknik	Flygkolvmotorer	FYT1206	100
	Flygplanslära	FYT1207	150
	Flygteknisk underhållsteknik	FYT1210	200
	Gasturbinmotorer	FYT1211	100

Karosseri 300 gymnasiepoäng (FPKA)

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Karosseriteknik	Karosserikonstruktioner	KATE1202	150
	Riktningsteknik A	KATE1206	100
Lackeringsteknik	Plastreparation	LAC1211	50

Maskin- och lastbilsteknik 200 gymnasiepoäng (FPMA)

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Fordonsteknik	Fordonsel B	FOR1204	50
	Tunga fordon	FOR1210	100
Svetsteknik	Lödning och skärning A	SVST1206	50

Personbilsteknik 500 gymnasiepoäng (FPPB)

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Personbilsteknik	Chassikomponenter	PBTE1202	100
	Hydrauliska bromssystem	PBTE1205	150
	Ottomotor och drivlina	PBTE1206	200
	Personbilsservice	PBTE1207	50

Transport 300 gymnasiepoäng (FPTS)

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Fordonsteknik	Tunga fordon	FOR1210	100
Transportteknik	Logistik A	TRTE1211	50
	Transportfordon – grundkurs	TRTE1216	150

Kurser som skall erbjudas inom utrymmet för valbara kurser

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Engelska	Engelska B	EN1202	100
Matematik	Matematik B	MA1202	50

Allmänna råd om valbara kurser 300–650 gymnasiepoäng

I 5 kap. 17 § gymnasieförordningen (1992:394) anges att eleverna skall erbjudas ett allsidigt urval av valbara kurser och att styrelsen för utbildningen beslutar om vilka valbara kurser som skall erbjudas inom respektive nationellt program. Av 1 kap. 2 § samma förordning följer att en valbar kurs skall vara förenlig med programmålen. Här meddelar Skolverket allmänna råd om hur det valbara utrymmet kan utnyttjas.

Det valbara utrymmet kan utnyttjas på flera olika sätt för att till-

godose kravet på breddning och fördjupning. En möjlighet är att skapa kurspaket eller profileringar som man låter eleverna välja mellan. En annan möjlighet är att låta elever fritt välja från ett urval av kurser. Kombinationer av kurspaket och fritt valda kurser kan också tänkas.

Nedanstående uppräknig av kurser är endast exempel på kurser som passar som valbara. Det finns både andra nationella kurser och lokala kurser som också kan vara lämpliga. Generellt gäller att de kurser som förekommer i inriktningarna på ett visst program bör vara valbara för elever som går på andra inriktningar inom samma program.

Exempel på kurser som kan erbjudas inom utrymmet för valbara kurser

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
Anläggningsmaskinteknik	Arbete på väg	AMT1201	50
	Hjullastare	AMT1204	150
Anläggningsteknik	Ballastkunskap	ATE1212	50
Buss- och lastbilsteknik	Broms- och hjälpsystem	BULT1201	100
	Buss- och lastbilsservice	BULT1203	200
	Drivlina – buss och lastbil	BULT1202	150
	Systemteknik – buss och lastbil	BULT1204	100
Elektronik	Digitalteknik A	ENK1203	50
	Elektroniksystem	Fordonselektronik A	ENSY1206
Elektroniksystem	Fordonselektronik B	ENSY1207	100
	Fordonselektronik C	ENSY1208	50
	Flygvrksteknik	Aerodynamik	FYT1201
Flygvrksteknik	Ellära för flygmekaniker A	FYT1202	50
	Ellära för flygmekaniker B	FYT1203	100
	Flygelektronik	FYT1204	50
	Flyginstrument	FYT1205	100
	Flygteknisk fysik	FYT1208	100
	Helikopterlära	FYT1212	100
	Materiallära och komponentkunskap	FYT1213	100
	Fordonsteknik	Dieselmotor – tunga fordon	FOR1201
Fordonsteknik	Eldrivna fordon	FOR1202	50
	Grundläggande fordonselektronik	FOR1205	100
	Hydraulik – tunga fordon	FOR1208	150
	Handel	Försäljning och service	HNDL1203
Handel	Personlig försäljning	HNDL1209	50
	Praktisk marknadsföring A	HNDL1210	50
	Karosseriteknik	Karosseri och inredning	KATE1201
Karosseriteknik	Luftkonditionering	KATE1203	50
	Riktbankssystem A	KATE1204	200
	Riktbankssystem B	KATE1205	200
	Riktningsteknik B	KATE1207	150
	Skadebesiktning	KATE1208	50
	Skarvningsteknik A	KATE1209	100
	Skarvningsteknik B	KATE1210	100
Lackeringsteknik	Dekorationslackering	LAC1201	50

Ämne	Kurs	Kurskod	Poäng
	Fordonslackering A	LAC1202	100
	Fordonslackering B	LAC1203	150
	Fordonslackering C	LAC1204	150
	Färglära A	LAC1205	50
	Färglära B	LAC1206	50
	Lackering tunga fordon A	LAC1207	200
	Lackering tunga fordon B	LAC1208	100
	Lackeringssystem	LAC1209	150
	Lackeringsutrustning	LAC1210	150
	Rekonditionering	LAC1212	50
	Sprutlackering	LAC1213	150
Maskinteknik	Arbetsmaskiner service	MTK1203	200
	Bromssystem	MTK1201	100
	Drivlina arbetsmaskiner	MTK1202	150
	Lantbruksmaskiner service	MTK1204	200
	Skogsmaskiner service	MTK1205	200
	Småmaskiner service	MTK1206	50
	Systemteknik arbetsmaskiner	MTK1208	100
	Truckar service	MTK1207	200
Moderna språk	Moderna språk, steg 1	MSPR1201	100
Personbilteknik	Automatisk växellåda	PBTE1201	50
	Dieselmotor personbil	PBTE1203	100
	Fordonskontroll	PBTE1204	50
	Systemteknik ottomotor	PBTE1208	150
	Säkerhetssystem	PBTE1209	50
Psykologi	Teknisk psykologi	PS1203	50
Svets teknik	MIG/MAG-svetsning A1	SVST1215	50
	MIG/MAG-svetsning A2	SVST1216	50
	Svetsmetoder grundkurs	SVST1221	50
Transportteknik	Anläggningstransporter	TRTE1201	50
	Distributionstransporter	TRTE1202	150
	Farligt gods	TRTE1219	50
	Flyggods	TRTE1203	100
	Fordonskombinationer	TRTE1204	100
	Fordonsmonterad kran	TRTE1205	50
	Godshantering A	TRTE1206	100
	Godshantering B	TRTE1207	100
	Hamn- och terminalarbete	TRTE1209	200
	Internationella godstransporter	TRTE1208	100
	Kyl-, frys- och värmetransporter	TRTE1210	50
	Logistik B	TRTE1212	50
	Miljötransporter	TRTE1213	50
	Skogstransporter	TRTE1214	100
	Tank- och bulktransporter	TRTE1215	50
	Truck A	TRTE1217	50
	Truck B	TRTE1218	100

Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i fordonsprogrammet

KURSPLANER OCH BETYGSKRITERIER

Arbetsliv 26

Arbetsmiljö och säkerhet 27

Projekt och företagande 29

Datoranvändning 31

Datorkunskap 32

Engelska 34

Engelska A 37

Engelska B 40

Estetisk verksamhet 43

Estetisk verksamhet 44

Flygryksteknik 46

Flygkolvmotorer 48

Flygplanslära 50

Flygteknisk underhållsteknik 52

Gasturbinmotorer 54

Fordonskunskap 56

Fordon och samhälle 57

Fordonskännedom 59

Fordonsteknik 61

Fordonsel A 63

Fordonsel B 65

Fordonsteknik grundkurs 67

Fordonsvård och service 69

Hydraulik och pneumatik 71

Tunga fordon 73

Idrott och hälsa 75

Idrott och hälsa A 77

Karosseriteknik 79

Karosserikonstruktioner 81

Riktningsteknik A 83

Lackeringsteknik 85

Plastreparation 87

Matematik 89

Matematik A 93

Matematik B 96

Naturkunskap 99

Naturkunskap A 101

Personbiltsteknik 103

Chassikomponenter 105

Hydrauliska bromssystem 107

Ottomotor och drivlina 109

Personbilsservice 111

Religionskunskap 113

Religionskunskap A 116

Samhällskunskap 118

Samhällskunskap A 121

Svenska 123

Svenska A 128

Svenska B 130

**Svenska som
andraspråk 133**

Svenska som andraspråk A 137

Svenska som andraspråk B 140

Svetsteknik 143

Lödning och skärning A 145

Transportteknik 147

Logistik A 149

Transportfordon grundkurs 151

**Valbara kurser finns på
bifogade cd-rom**

Ämnen

■ Ämne: Arbetsliv

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet arbetsliv syftar till att ge kunskaper om arbetsliv och arbetsmiljö samt till att skapa förståelse för arbetsmiljöns betydelse för individens, företagets och samhällets utveckling. Ämnet syftar även till att ge goda förutsättningar för att aktivt kunna påverka och skapa bra arbetsförhållanden. Utbildningen syftar också till att stimulera intresset för entreprenörskap, företagande och projekt som arbetsform samt till att skapa beredskap inför ett föränderligt arbetsliv.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

De snabba förändringarna i näringsliv och samhälle ställer allt större krav på individernas förmåga till omställning, förnyelse och utveckling. Arbetsmarknaden går mot förändrade arbetsorganisationer och ökad förekomst av entreprenörskap. Långa, trygga anställningsförhållanden ersätts av projektanställning, eget företagande och kombinationer av olika anställningsformer. För att förstå förändringar i omvärlden och kunna sätta dessa i relation till den egna situationen krävs kunskaper. Kunskaper som kan omsättas till praktisk handling och som skapar tilltro till den egna förmågan ger goda förutsättningar för att påverka arbetssituationen och för att tillsammans med andra utveckla bra arbetsförhållanden.

I ämnet arbetsliv ingår kurserna *Arbetsmiljö och säkerhet* samt *Projekt och företagande*. Kurserna bygger inte på varandra utan kan läsas var för sig. De kan integreras med varandra och med andra kurser inom programmet.

Kursen *Arbetsmiljö och säkerhet* behandlar arbetsmiljö och arbetsmiljöns betydelse, liksom vikten av att förebygga psykisk och fysisk ohälsa. I kursen ingår även frågor om säkerhet och hur man förebygger person- och egendomsskador samt om vad som inte är tillåtet att utföra och vilka risker som finns i samband med elarbete och elutrustning. Kursen förekommer som gemensam eller valbar kurs inom samtliga program med yrkesämnena.

Kursen *Projekt och företagande* behandlar projekt som arbetsform för utveckling och förnyelse inom arbetslivet. Kursen tar även upp entreprenörskap och företagande samt former för kontakter med företag, myndigheter och organisationer. I kursen ingår även hur projekt planeras, finansieras och marknadsförs samt möjlighet till erfarenhet av verksamhet i företagsform. Kursen förekommer som gemensam eller valbar kurs inom samtliga program med yrkesämnena.

■ **Ämne:** Arbetsliv

Kurs: Arbetsmiljö och säkerhet

Kurskod: ARL1201

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskaper om lagar och bestämmelser om arbetsmiljö och säkerhet med inriktning mot valt verksamhetsområde. Kursen skall även ge förståelse för arbetsmiljöns betydelse för individ, företag och samhälle. Kursen skall ge kunskaper om hur man kan påverka sin egen och andras arbetsmiljö för att förhindra psykisk och fysisk ohälsa och hur man medverkar till att skapa goda arbetsförhållanden.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om hur sociala kontakter, samarbete, inflytande och personlig utveckling påverkar människors hälsa och arbetsförmåga

ha kunskap om hur fysisk och psykisk arbetsmiljö och arbetsorganisation har betydelse för individ, företag och samhälle

kunna vidta åtgärder vid olycksfall och förstå betydelsen av förebyggande åtgärder och rehabilitering

kunna utföra vissa enkla elarbeten och kunna arbeta på ett ur säkerhet lämpligt sätt inom valt verksamhetsområde

ha grundläggande kunskaper om brand- och brandbekämpning

känna till och kunna tillämpa lagar och bestämmelser om arbetsmiljö och säkerhet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på faktorer som påverkar arbetsmiljö och hälsa samt tillämpar lagar och bestämmelser om arbetsmiljö och säkerhet i sitt arbete.

Eleven bedömer risker för olycksfall, brand och arbetsskador samt medverkar aktivt till god och säker arbetsmiljö.

Eleven utför med handledning vissa enkla elarbeten och tillämpar regler om elsäkerhet.

Eleven utför första hjälpen vid ett fingerat olycksfall.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver arbetsmiljöns betydelse för hälsa och arbetsförmåga och diskuterar olika förslag på hur arbetsmiljö och säkerhet kan förbättras.

Eleven medverkar aktivt till att skapa och utveckla goda arbetsförhållanden.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven beskriver och bedömer en fysisk och psykosocial arbetsmiljö samt föreslår förbättringar och motiverar sina ställningstaganden.

Eleven beskriver samband mellan arbetsorganisation och psykisk hälsa samt bedömer en fysisk och psykosocial arbetsmiljö och föreslår förbättringar.

■ **Ämne: Arbetliv**

Kurs: Projekt och företagande

Kurskod: ARL1202

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall stimulera intresset för och ge kunskaper om entreprenörskap, företagande och om projekt som arbetsform. Kursen skall ge erfarenhet av att arbeta i projekt utifrån en verksamhets- eller affärsidé och av att söka kunskap genom kontakter med företag, myndigheter och organisationer.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha grundläggande kunskaper om entreprenörskap och projekt som medel för utveckling

kunna planera, genomföra, dokumentera, redovisa och utvärdera projekt

kunna ge förslag till finansiering och marknadsföring av projekt

kunna söka, bedöma och använda information från organisationer, myndigheter och företag

ha utvecklat sin förmåga att skapa ett effektivt arbetsklimat och kunna samarbeta

förstå ekonomiska sammanhang och kunna utföra enkel ekonomisk planering inom valt verksamhetsområde

känna till grundläggande villkor för företagande inom valt verksamhetsområde.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven planerar och genomför ett projekt inom valt verksamhetsområde.

Eleven använder olika källor och hjälpmedel för information och dokumentation.

Eleven beskriver villkor för företagande, entreprenörskap och projekt som arbetsform.

Eleven ger exempel på ekonomiska sammanhang och ger med viss handledning förslag till marknadsföring och ekonomisk planering inom området.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven planerar, utför och utvärderar ett projekt utifrån en verksamhets- eller affärsidé med hänsyn till dess ekonomiska aspekter.

Eleven hämtar och bedömer den information från organisationer, myndigheter och andra kontakter som krävs för arbetsuppgiften.

Eleven resonerar kring entreprenörskap och dess betydelse för företagande som medel för utveckling.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven beskriver olika problem och möjligheter i samband med projekt och företag inom verksamhetsområdet samt föreslår och motiverar lösningar.

Eleven diskuterar åtgärder som bidrar aktivt till ett effektivt arbetsklimat.

■ Ämne: Datoranvändning

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet datoranvändning syftar till att ge förutsättningar för att använda programvaror och datorutrustning i olika typer av arbetsuppgifter inom vald studieinriktning såväl i kärnämnen som i karaktärsämnen. Ämnet syftar till att utveckla förmågan att använda IT som hjälpmedel för ett aktivt kunskapssökande och utforskande arbetssätt. Ämnet syftar också till att ge kunskap om hur datorer används i arbetslivet inom yrkesområden som den valda studieinriktningen kan leda till. Ämnet syftar dessutom till att ge en övergripande bild av utvecklingen inom datorområdet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Användningen av datorer har ökat mycket snabbt inom de flesta av arbets- och samhällslivets områden. Datorer används för kommunikation, produktionsstyrning, övervaknings- och säkerhetssystem, vid sökning, bearbetning och lagring av information, i samband med vetenskapligt, administrativt och konstnärligt arbete och på en mängd andra sätt. Datoranvändningen har förändrat och skapat nya produktionsprocesser och yrken. Yrkesroller och gränser mellan yrken och yrkeskompetenser förändras kontinuerligt på grund av datorteknikens utveckling. Datoranvändningen rör också frågor om juridik, etik och demokrati, t.ex. upphovsrätt, yttrande- och informationsfrihet och människors rätt till integritetsskydd.

Av den framtida datoranvändaren kommer därför att krävas såväl en kreativ hållning till datorteknologins möjligheter och användningsområden som medvetenhet om juridiska och demokratiska aspekter av teknologin.

Kunskaper om utrustning, programvaror och datorteknikens olika användningsområden är idag en förutsättning för deltagande i arbets- och samhällsliv. Ämnet datoranvändning ger de grundläggande förutsättningarna för den fortsatta kunskapsutvecklingen.

I ämnet finns en kurs, *Datorkunskap*. En rad kurser i andra ämnen bygger på Datorkunskap. I dessa kurser kan kunskaperna förstärkas, breddas och fördjupas. Kunskaperna kan också fördjupas genom att de tillämpas i sitt sammanhang inom olika ämnen. Kursen Datorkunskap förutsätter att grunderna inhämtats i grundskolan. Kursen är gemensam i de flesta gymnasieprogram.

■ **Ämne: Datoranvändning**

Kurs: Datorkunskap

Kurskod: DAA1201

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskaper om persondatorer och nätverk samt färdigheter i att använda programvaror i samband med olika slags arbetsuppgifter inom vald studieinriktning. Kursen skall utveckla färdigheter i att söka och hantera information på internet/intranet. Kursen skall dessutom ge kunskaper om datasäkerhet samt om lagstiftning och ergonomi- och miljöfrågor inom dataområdet.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om persondatorer och nätverk samt om miljöfrågor som är förknippade med datoranvändning

kunna använda programvaror för textbehandling, layout, grafisk presentation, registerhantering, kalkylering och informationsökning med inriktning mot vald studieinriktning

ha kännedom om arbetslivets datoranvändning inom studieinriktningen

kunna använda flertalet tjänster på internet/intranet och kunna söka och hantera information med ansvar och omdöme samt känna till de säkerhetsaspekter som är förknippade med dessa tjänster

ha kunskap om datasäkerhet och lagstiftning som har betydelse för datoranvändning samt ha kännedom om etiska och demokratiska aspekter av datorteknologin

ha kunskap om ergonomi och kunna anpassa sin arbetsplats så att arbetsskador undviks samt kunna ta ställning i övriga miljöfrågor inom området.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder med viss handledning olika standardprogramvaror med inriktning mot vald studieinriktning.

Eleven ger exempel på områden i arbetslivet där datorer har stor betydelse.

Eleven diskuterar datasäkerhet samt etiska demokratiska aspekter på dataanvändning.

Eleven förklarar betydelsen av en korrekt utformad datorarbetsplats.

Eleven söker med viss handledning upp information ur olika datakällor.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter med omdöme och noggrannhet.

Eleven finner lösningar på egen hand och visar säkerhet i sin programhantering.

Eleven visar ett kritiskt förhållningssätt till information via internet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter självständigt och når snabbt avsett resultat.

Eleven anpassar sin arbetsinsats till den aktuella situationen samt analyserar och bedömer resultat samt åtgärdar avvikelser.

Eleven granskar och värderar information med utgångspunkt i tillförlitlighet, lagstiftning och etik.

■ Ämne: Engelska

Ämnets syfte

Engelska är modersmål eller officiellt språk i ett stort antal länder, förmedlar många vitt skilda kulturer och är dominerande kommunikationsspråk i världen. Förmåga att använda engelska är nödvändig vid studier, vid resor i andra länder och för sociala eller yrkesmässiga internationella kontakter av olika slag. Ämnet engelska har därför en central roll i den svenska skolan. Utbildningen i engelska syftar till att utveckla en allsidig kommunikativ förmåga och sådana språkkunskaper som är nödvändiga för internationella kontakter, för en alltmer internationaliserad arbetsmarknad och för att kunna ta del av den snabba utveckling som sker genom informations- och kommunikationsteknik samt för framtida studier. Utbildningen i engelska har dessutom som syfte att vidga perspektiven på en växande engelsktalande omvärld med dess mångskiftande kulturer.

Utbildningen i engelska skall dessutom leda till att språket blir ett redskap för lärande inom olika kunskapsområden. Alla elever behöver även förmåga att på egen hand bygga vidare på sina kunskaper efter avslutad skolgång. Ämnet syftar därför också till att eleven skall vidmakthålla och utveckla sin lust och förmåga att lära sig engelska.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i engelska sträva efter att eleven

utvecklar sin förmåga att kommunicera och interagera på engelska i skiftande sammanhang kring varierande frågor och i olika situationer,

fördjupar sin förståelse av engelska som talas i olika delar av den engelskspråkiga världen och förbättrar sin förmåga att tillgodogöra sig sådant innehåll som förmedlas i olika medier,

utvecklar sin förmåga att delta i samtal, diskussioner och förhandlingar och på ett nyanserat sätt uttrycker egna åsikter och bemöter andras,

utvecklar sin förmåga att tala välstrukturerat och med anpassning till ämne och situation,

fördjupar sin förmåga att läsa, förstå och kritiskt reflektera över texter på sakprosa och facktexter inom egna intresse- och kompetensområden eller inom studieinriktningen,

förbättrar sin förmåga att med god behållning läsa skönlitteratur

på engelska och reflektera över texterna ur olika perspektiv,
förfinar sin förmåga att uttrycka sig i skrift i olika sammanhang
samt utvecklar sin språkliga medvetenhet och kreativitet,
utvecklar sin förmåga att analysera och bearbeta språket mot allt
större tydlighet, variation och formell säkerhet,
reflekterar över levnadssätt, kulturtraditioner och samhällsförhål-
landen i engelskspråkiga länder samt utvecklar fördjupad förståel-
se och tolerans för andra människor och kulturer,
tar allt större ansvar för att utveckla sin språkliga förmåga.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Det engelska språket och olika kulturyttringar från engelskspråkiga länder finns lätt tillgängliga i det svenska samhället. Eleverna stöter idag på många varianter av engelska utanför skolan. De möter engelska i skiftande sammanhang: i teve, i filmer, i musikens värld, via internet och datorspel, i läsning av texter och vid kontakter med engelsktalande. Ämnet engelska ger en bakgrund till och ett vidare perspektiv på de samhälls- och kulturyttringar som eleverna omges av i dagens internationella samhälle. I ämnet ingår både att granska det innehåll som språket förmedlar och att språkligt dra nytta av det rika och varierade utbud av engelska som ungdomar och vuxna möter utanför skolan.

Engelska bör inte delas upp i separata moment som lärs in i en given turordning. Både yngre och äldre elever berättar och beskriver, diskuterar och argumenterar, även om det sker på olika sätt, på olika språkliga nivåer och inom olika ämnesområden.

De olika kompetenser som ingår i en allsidig och kommunikativ förmåga har sin motsvarighet i ämnets struktur. Till dessa hör förmågan att behärska språkets form, dvs. vokabulär, fraseologi, uttal, stavning och grammatik. I ämnet utvecklas även kompetensen att bilda språkligt sammanhängande helheter vilka efter hand i fråga om innehåll och form allt bättre anpassas till situation och mottagare. När de egna språkkunskaperna inte räcker till behöver eleven kompensera detta genom att använda strategier som omformuleringar, synonymer, frågor och kroppsspråk. Förmågan att reflektera över likheter och skillnader mellan egna kulturella erfarenheter och kulturer i engelsktalande länder utvecklas hela tiden och leder på sikt till förståelse för olika kulturer och interkulturell kompetens. En ytterligare kompetens är medvetenhet om hur språkinläring går till.

Ämnet engelska är uppdelat i tre kurser.

Engelska A är en bred kurs som bygger på grundskolans utbildning eller motsvarande kunskaper. Kursen motsvarar steg 5. Eleven fort-

sätter att bygga upp förmågan att kommunicera på engelska i olika situationer. Kursen skall öka elevens tilltro till den egna språkliga förmågan i engelska. Kursen ger tillfälle till läsning för glädje, kunskaper och kulturkännedom. Engelska A är en kärnämnescurs.

Engelska B bygger på Engelska A och motsvarar steg 6. Kursen har en mer analytisk inriktning. Perspektiven vidgas ytterligare mot språkanvändning i varierande och komplicerade situationer. Kännedomen om engelskspråkig kultur fördjupas. Engelska B är gemensam kurs på de estetiska, naturvetenskapliga, samhällsvetenskapliga och tekniska programmen.

Engelska C bygger på Engelska B och motsvarar steg 7. Kursen förbereder för yrkesarbete eller högskolestudier med engelska som arbetsredskap. I kursen finns möjlighet att använda engelska i projektarbete och arbeta med att formulera mål, välja och motivera arbetsmetod, formulera och genomföra en arbetsplan samt att utvärdera och på olika sätt presentera resultatet av ett arbete. Engelska C är en valbar kurs.

■ **Ämne:** Engelska

Kurs: Engelska A

Kurskod: EN1201

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå tydligt tal, från olika regioner, om ämnen som inte är helt obekanta

vilja, våga och kunna utan förberedelse delta i samtal om bekanta ämnen och utbyta information, personliga åsikter och erfarenheter

kunna efter förberedelse muntligt informera om eller beskriva ett ämnes- eller intresseområde och visa prov på anpassning av språket efter situationens krav

kunna läsa och tillgodogöra sig texter med varierat sakinnehåll, särskilt sådana texter som anknyter till studieinriktningen eller egna intresseområden

kunna läsa och förstå lättillgänglig skönlitteratur och genom litteraturen förvärva kunskaper om kulturtraditioner i engelskspråkiga länder

kunna formulera sig i skrift för att informera, instruera, argumentera och uttrycka känslor och värderingar samt ha förmåga att bearbeta och förbättra den egna skriftliga produktionen

ha kunskap om samhällsförhållanden, kulturtraditioner och levnadssätt i engelskspråkiga områden och kunna använda dessa kunskaper för att jämföra kulturer

kunna medvetet använda och utvärdera inlärningssätt som befrämjar inläringen

kunna självständigt hämta information från olika källor samt bearbeta och strukturera den information som tagits fram.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven tillgodogör sig innehållet också i regionalt färgad engelska när språket talas i lugnt tempo i vardagliga situationer.

Eleven utbyter i samtal information och åsikter och eleven lyckas med olika strategier lösa språkliga problem.

Eleven uttrycker sig muntligt med tydligt och klart uttal och anpassar i någon mån sitt talade språk både till informella och något mera formella sammanhang.

Eleven tillägnar sig huvudinnehållet i tydliga texter på sakprosa, facktexter och skönlitteratur samt tillgodogör sig detaljer vid en noggrannare läsning.

Eleven skriver med klart och tydligt språk, såväl personligt hållna meddelanden, berättelser och reflexioner som sammanfattningar som har att göra med egna intressen och egen studieinriktning.

Eleven beskriver det engelska språkets ställning i världen samt gör, på grundval av kunskaper om samhällsförhållanden, seder och bruk i områden där engelska talas, jämförelser med egna kulturella erfarenheter.

Eleven tar ansvar för att planera, genomföra och utvärdera sitt arbete samt använder lämpliga hjälpmedel.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven tillgodogör sig huvuddrag och de flesta detaljer även i regionalt färgat tal när framställningen är tydlig.

Eleven inleder och upprätthåller samtal, inhämtar och ger information samt uttrycker egna åsikter på ett tydligt och lättfattligt sätt.

Eleven berättar, beskriver och förklarar med sammanhang inom egna intresse- och kompetensområden samt återberättar och sammanfattar muntligt ett välbekant stoff.

Eleven tillgodogör sig såväl huvuddrag som de flesta detaljer i tydliga texter på sakprosa och skönlitteratur samt vid noggrannare läsning även något svårare texter.

Eleven skriver brev, kommentarer och sammanfattningar till inhämtat stoff på ett tydligt och informativt sätt och med anpassning till några olika syften och mottagare.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven förstår och kommenterar både helhet och detaljer i tydligt, talat språk som varierar i tempo samt uppfattar olika nyanser i språket.

Eleven samtalar ledigt och med gott språkligt flyt i olika situationer samt uttrycker sig varierat i tal och anpassar sitt språk till ämne, situation och lyssnare.

Eleven drar vid läsning slutsatser om texters syfte, uppfattar åsikter och värderingar och tillgodogör sig såväl detaljer som huvudinnehåll.

Eleven skriver med sammanhang och variation, använder språkets ord och strukturer med säkerhet samt kommunicerar skriftligt med anpassning till olika mottagare.

Ämne:	Engelska
Kurs:	Engelska B
Kurskod:	EN1202
Poäng:	100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå vad som sägs i längre sekvenser av sammanhängande tydligt tal som förmedlas direkt eller via medier och där innehållet kan vara obekant för eleven och av relativt teoretisk karaktär

kunna med språklig anpassning samtala om olika ämnen och ha förmåga att hålla ett samtal vid liv

kunna aktivt delta i diskussioner och kunna framföra och nyanserat bemöta argument

kunna muntligt, efter förberedelse, sammanhängande beskriva och tydligt förklara sådana företeelser som är av allmänt intresse, hör till intresseområdet eller till studieinriktningen

kunna muntligt och skriftligt sammanfatta och kommentera olika slags texter, särskilt sådana som anknyter till intresseområden eller till studieinriktning

kunna läsa, sammanfatta och kommentera innehållet i längre skönlitterära texter

ha förmåga att skriftligt presentera ett innehåll på ett klart och väl strukturerat sätt samt kunna uttrycka sig varierat, personligt och med anpassning till mottagare och situation

ha grundläggande orientering om engelskspråkig litteratur från olika epoker

ha kunskaper om samtidsförhållanden, historia och kulturer i länder där engelska talas

kunna presentera aspekter av den egna kulturen och det egna landet med tanke på personer med en annan kulturell bakgrund

kunna utvärdera sitt arbete som ett led i att förändra och förbättra sitt lärande

kunna kritiskt granska och analysera information från olika källor.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven förstår innehållet i tydligt tal, även med dialektal färgning.

Eleven inleder och upprätthåller samtal, inhämtar och ger information, argumenterar samt uttrycker egna åsikter och bemöter på ett nyanserat sätt andras argument.

Eleven anpassar sin talade engelska till situation och mottagare samt uttrycker sig varierat och lättfattligt och använder på ett effektivt sätt olika strategier för att få kommunikationen att fungera väl.

Eleven uttrycker sig muntligt med gott uttal och tydlig intonation.

Eleven presenterar och kommenterar ett innehåll hämtat från olika intresse- och kompetensområden.

Eleven tillgodogör sig innehållet i texter på sakprosa samt med hjälpmedel även i svårare texter inom kända ämnesområden.

Eleven tillgodogör sig några samtidsromaner samt utdrag ur äldre skönlitterära verk.

Eleven uttrycker sig och interagerar skriftligt med sammanhang, struktur och allt större variation kring innehåll hämtat från ett flertal områden.

Eleven redovisar och kommenterar stoff från egna intressen och egen studieinriktning.

Eleven beskriver olika samhällsförhållanden, kulturtraditioner och levnadssätt i områden där engelska talas, och använder denna bakgrund för att kommentera och diskutera skönlitteratur, film och musik samt facktexter av olika slag.

Eleven planerar, genomför och utvärderar sitt arbete på ett effektivt sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven förstår såväl huvuddrag som detaljer även i regionala och sociala varianter av talad engelska när framställningen är tydlig.

Eleven anpassar sitt språk i informella och något mera formella samtal.

Eleven anpassar muntliga presentationer till olika situationer, uttrycker sig med variation och gott språkligt flyt.

Eleven tillgodogör sig även något svårare texter på sakprosa.

Eleven tillgodogör sig, kommenterar och jämför några samtidsromaner på engelska samt läser utdrag ur skönlitterära verk från olika epoker och sätter in dessa i ett sammanhang.

Eleven skriver nyanserat och variationsrikt.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven förstår och analyserar innehållet i tydligt tal i snabbt tempo även när det är regionalt färgat.

Eleven samtalar med god anpassning till olika situationer.

Elevens muntliga framställning kännetecknas av klarhet, precision och variation.

Eleven analyserar hur texter på olika sätt anpassas till syfte och mottagare.

Elevens skriftliga framställning kännetecknas av klarhet, precision och variation.

■ Ämne: Estetisk verksamhet

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet estetisk verksamhet syftar till att utveckla och stimulera elevens kreativitet och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar, känslor och handlingar. Ämnet syftar även till att väcka intresse och förståelse av kultur och skapande verksamhet i ett vidare perspektiv.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i estetisk verksamhet sträva efter att eleven

genom estetisk verksamhet utvecklar sin fantasi och lust att uttrycka sig,

blir medveten om de estetiska uttryckens roll och användning samt stimuleras till eget skapande,

utvecklar sin känsla för estetiska värden och deras betydelse för individ och samhälle,

blir förtrogen med kulturverksamhet inom det estetiska området samt utvecklar sin förmåga att tolka och bedöma vardagliga estetiska företeelser,

tillägnar sig kunskaper om och erfarenheter av estetisk verksamhet samt får möjlighet till kulturhistorisk allmänbildning.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Under årtusenden har högtstående kulturer kännetecknats av att de estetiska värdena beaktats och uppskattats. Byggnader, väggmålningar, konstföremål, klädedräkt, teater, musikinstrument och litteratur vittnar om gångna generationers intresse för det sköna och funktionella i livet. Även i dagens samhälle omges människan av konstnärliga och estetiska uttryck. Ämnet estetisk verksamhet ger en introduktion till olika estetiska verksamheter.

Estetisk verksamhet kan inriktas mot olika estetiska områden såsom bild, dans, musik, formgivning eller teater. I ämnet ingår skapande eller konstnärlig verksamhet, som även kan vara av gränsöverskridande karaktär, där olika estetiska uttrycksformer både kan blandas och utövas sida vid sida. Såväl traditionella konstnärliga metoder som nyare digitala för framställning av konstnärliga produkter kan

ingå i ämnet. Också upplevelser och reflexion är en del av ämnet.
Ämnet omfattar kursen Estetisk verksamhet som är en kärnämneskurs.

■ **Ämne:** Estetisk verksamhet

Kurs: Estetisk verksamhet

Kurskod: ESV1201

Poäng: 50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna uttrycka tankar eller idéer med något estetiskt uttrycksmedel

kunna reflektera över och diskutera sitt eget skapande

ha kunskap om olika konstnärliga uttryck och företeelser

kunna se anknytningen mellan estetisk verksamhet och den egna studieinriktningen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika konstnärliga uttryck och företeelser.

Eleven använder något estetiskt uttrycksmedel för att gestalta en idé eller en tanke.

Eleven beskriver och kommenterar sitt eget skapande.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven diskuterar och tolkar olika konstnärliga uttryck och företeelser.

Eleven använder sina kunskaper inom något estetiskt uttrycksmedel på ett kreativt sätt i nya sammanhang.

Eleven värderar sitt eget skapande.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven använder något estetiskt uttrycksmedel på ett personligt och kreativt sätt.

Eleven diskuterar, kritiskt granskar och bedömer resultatet av sitt eget arbete.

Eleven motiverar val av uttryckssätt och dess betydelse för slutresultatet.

■ Ämne: Flygyrkesteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet flygyrkesteknik syftar till att ge kunskap om flygtekniska konstruktioner i olika typer av luftfartyg. Ämnet syftar också till att ge kompetens i att underhålla, felsöka och åtgärda fel i flygplan och flygplanskomponenter.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

När flyget på 40-talet började etableras i Sverige var det i första hand försvaret som erbjöd flygteknisk utbildning. Försvaret utbildade då både militär och civil personal med kompetens att underhålla och reparera flygplan och flygplanskomponenter.

När det civila flyget började öka kraftigt i omfattning ökade också behovet av flygmekaniker och flygtekniker med sådan utbildningsprofil som företag och nationella och internationella regelsystem krävde.

För att få den behörighet som krävdes kunde den blivande flygteknikern på egen hand läsa in kompetensen och tentera för Luftfartsverket.

Ett stort antal länder i Europa, däribland Sverige, har numera enats om ett gemensamt, bindande regelsystem för hela flygområdet. Regelsystemet behandlar all verksamhet inom flygområdet inklusive den flygtekniska utbildningen. För att få bedriva flygteknisk utbildning skall respektive skola eller utbildningsenhet ansöka om ett godkännande hos Joint Aviation Authorities (JAA) som är den organisation som fastställer regler för bland annat flygtekniskt underhållsarbete och flygtekniska utbildningar. Kurserna i ämnet flygyrkesteknik är anpassade till det internationella regelsystemet.

Den tekniska utvecklingen pågår kontinuerligt. Förutom den yrkesspecifika kompetensen behöver flygteknikern också ha förmåga att ta till sig den nya kunskap som utvecklas inom området. En flygtekniker behöver också goda kunskaper i både svenska och engelska.

Flygplanens avancerade och integrerade el- och elektroniksystem kräver en hög grad av specialisering och det är möjligt att kombinera ämnets kurser på ett sådant sätt att utbildningen ger behörighet att söka påbyggnadsutbildning till flygtekniker med inriktning mekanik eller avionik. Ämnet flygyrkesteknik handlar också om hur människa och maskin samspelar, vilket är ett viktigt komplement till de mer renodlat tekniska momenten i ämnet.

I ämnet flygyrkesteknik ingår 12 kurser:

Kursen *Flygkolvmotorer* behandlar flygkolvmotorers ingående sys-

tem, uppbyggnad och funktion. Kursen är gemensam inom inriktningen flygteknik.

Kursen *Flygplanslära* behandlar äldre och moderna flygplans konstruktionsprinciper samt de speciella aerodynamiska belastningar som flygplan utsätts för i olika flygsituationer. Kursen är gemensam inom inriktningen flygteknik.

Kursen *Flygteknisk underhållsteknik* tar upp handhavande av flygplan på marken samt demontering/montering av komponenter. Kursen handlar även om inspektionsteknik samt hur flygteknisk underhållsteknik regleras av luftfartsbestämmelserna. Kursen är gemensam inom inriktningen flygteknik.

Kursen *Gasturbinmotorer* behandlar olika gasturbinmotorers uppbyggnad samt de fysiska lagar som gäller energiomvandlingsprocessen i turbinmotorn. Kursen är gemensam inom inriktningen flygteknik.

Kursen *Aerodynamik* behandlar atmosfären som omger oss och hur den används i aerodynamiken. Kursen är valbar.

Kursen *Ellära för flygmekaniker A* behandlar grundläggande ellära. Kursen är valbar.

Kursen *Ellära för flygmekaniker B* behandlar förutom elektroners struktur och laddningar även elektricitet, ledningsförmåga och magnetism. Kursen bygger på Ellära för flygmekaniker A och är valbar.

Kursen *Flygelektronik* behandlar elektronik och servosystem med dess olika komponenter. Kursen är valbar.

Kursen *Flyginstrument* tar upp elektroniska flyginstrumentsystem och de elektroniska grundprinciperna för informations- och överföringssystem. Kursen är valbar.

Kursen *Flygteknisk fysik* behandlar den fysikaliska bakgrunden till flygtekniska teorier och tillämpningar. Kursen är valbar.

Kursen *Helikopterslära* behandlar helikopters konstruktionsprinciper samt de speciella belastningar helikoptern utsätts för och de begränsningar den har. Kursen är valbar.

Kursen *Materiällära och komponentkunskap* tar upp metalliska och icke metalliska flygmaterial och deras karakteristik, samt hur material påverkas av olika faktorer. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Flygvrksteknik

Kurs: Flygkolvmotorer

Kurskod: FYT1206

Poäng: 100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om olika flygkolvmotorers konstruktion och uppbyggnad. Kursen skall även ge kunskap om de ingående system, uppbyggnad och funktion som ingår i flygkolvmotorer samt ge kunskap i service, underhåll och reparation av flygkolvmotorer.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om flygkolvmotorns uppbyggnad samt känna till olika konstruktionsprinciper

känna till energiomvandlingsprocessen samt kunna utföra enkla prestandaberäkningar

förstå de olika system som ingår i flygkolvmotorer samt ha kunskap om de system som är integrerade mellan motor och propeller

ha kunskap om propellern, dess aerodynamik och uppbyggnad samt om hur propellern skyddas mot skador och isbildning

ha kunskap om de vibrationer som kan initieras av motor och propeller samt ha kunskap om hur fel kan åtgärdas

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet

uppfylla kraven om flygkolvmotorer i enlighet med modul 16 och 17, nivå A (beskrivet i JAR 66, AMC 66.25, appendix 1).

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör för vanlig uppbyggnad och funktion av flygkolvmotor och system i flygkolvmotorer.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare arbeten på flygkolvmotor och system i flygkolvmotorer.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare felsökning och åtgärddar fel på flygkolvmotor och system i flygkolvmotorer.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial arbeten på flygkolvmotor och system i flygkolvmotorer.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial enklare felsökning och åtgärddar fel på flygkolvmotor och system i flygkolvmotorer.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer och utför med stöd av informationsmaterial mer avancerad felsökning samt åtgärddar fel på flygkolvmotor och system i flygkolvmotorer.

Eleven genomför arbetsuppgifterna ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ **Ämne:** Flygyrkesteknik

Kurs: Flygplanslära

Kurskod: FYT1207

Poäng: 150

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om flygplans konstruktionsprinciper samt om de aerodynamiska belastningar som flygplan utsätts för i olika flygsituationer. Kursen skall även ge kunskap om praktisk service och tillsynsåtgärder av flygplan.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om konstruktion och funktion hos de delsystem som ingår i flygplan såsom styrsystem, bränslesystem, miljösystem, instrumentsystem, avioniksystem, elsystem

kunna hantera de speciella testutrustningar som krävs för underhåll av flygplan

uppfylla kraven om flygplanslära m.m. i enlighet med modul 11, nivå A (beskrivet i JAR 66, AMC 66.25, appendix 1).

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial och med handledning för uppbyggnad och aerodynamiska belastningar på flygplan.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare arbeten på flygplans olika system.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare felsökning och åtgärddar fel på flygplans olika system.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial för uppbyggnad av och aerodynamiska belastningar på flygplan.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial enklare arbeten på flygplans olika system.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial enklare felsökning och åtgärddar fel på flygplans olika system.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer och utför med stöd av informationsmaterial mer avancerad felsökning samt åtgärddar fel på flygplans olika system.

Eleven genomför arbetsuppgifterna ansvarsfullt och noggrant med skäligen tidsåtgång.

■ **Ämne: Flygvrksteknik**

Kurs: Flygteknisk underhållsteknik

Kurskod: FYT1210

Poäng: 200

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge erfarenheter av att hantera för yrkesområdet typiska verktyg och tillsynsmetoder samt ge kunskap om allmänna verktyg och deras hantering. Kursen skall ge kunskap i handhavande av flygplan på marken samt demontering och montering av komponenter. Kursen skall ge förtrogenhet med inspektionsteknik samt kunskap om hur flygteknisk underhållsteknik regleras av luftfartsbestämmelserna. Kursen skall även ge kunskap om säkerhetsaspekter på arbetsplatsen.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om dokumentationssystem, ritningslära, måttenheter och standards

ha kunskap om flygmateriel och kunna utföra sammanfogningar
kunna hantera allmänna och speciella verktyg

ha kunskap om hur flygplan och serviceutrustning hanteras på marken som t.ex. taxning, jacking, tankning, avisning

ha kännedom om de förekommande regler och underhållsprocedurer som används i flygtekniskt underhåll

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet

uppfylla kraven om flygteknisk underhållsteknik i enlighet med modul 7 och 10, nivå A (beskrivet i JAR 66, AMC 66.25, appendix 1).

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial för föreskrifter, lagar och förordningar som gäller vid flygtekniskt underhållsarbete.

Eleven planerar med viss handledning enklare inspektionsarbete.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare inspektions-, demonterings- och monteringsarbeten.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven redogör för föreskrifter, lagar och förordningar som gäller vid flygtekniskt underhållsarbete.

Eleven planerar enklare inspektionsarbete.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial enklare inspektions-, demonterings- och monteringsarbeten.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven tar ansvar för planering och utförande av mer avancerat flygtekniskt underhåll.

Eleven utför arbetet ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ Ämne:	Flygvrksteknik
Kurs:	Gasturbinmotorer
Kurskod:	FYT1211
Poäng:	100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om hur olika gasturbinmotorer är uppbyggda samt de fysiska lagar som används i turbinmotorn för energiomvandlingsprocessen. Kursen skall ge kunskap om uppbyggnaden av motorers olika huvuddelar och motorers system. Kursen skall även ge praktiska kunskaper i arbete med flygmotorer.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kännedom om gasturbinmotorers olika konstruktionsprinciper och förståelse för dess speciella egenskaper och applikationer

ha kännedom om de system som är typiska för gasturbinmotorer och deras olika konstruktion och funktion

ha kunskap om olika gasturbinmotorers installation i flygplan/helikoptrar

kunna utföra enklare service och underhållsåtgärder

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet

uppfylla kraven om gasturbinmotorer i enlighet med modul 15, nivå A (beskrivet i JAR 66, AMC 66.25, appendix 1).

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör för vanlig uppbyggnad av och funktion hos gasturbinmotorer och system som ingår i gasturbinmotorer.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare arbeten på gasturbinmotorer och system i gasturbinmotorer.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare felsökning och åtgärdar fel på gasturbinmotorer och system i gasturbinmotorer.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial arbeten på gasturbinmotorer och system i gasturbinmotorer.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial enklare felsökning och åtgärdar fel på gasturbinmotor och system i gasturbinmotorer.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer och utför med stöd av informationsmaterial mer avancerad felsökning samt åtgärdar fel på gasturbinmotorer och system i gasturbinmotorer.

Eleven genomför arbetsuppgifterna ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ Ämne: Fordonskunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet fordonskunskap syftar till att utveckla förståelse av den betydelse transporter och transportmedel har i samhället. Ett ytterligare syfte är att utveckla kunskap om och förståelse för betydelsen av regler för att skapa en god trafiksäkerhet och miljö. Dessutom syftar ämnet till att utveckla kunskap om användningsområden för olika transportmedel och maskiner inom transport-, fordons- och flygbranscherna.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Människan har i alla tider haft behov av att kunna förflytta sig och av att utföra transporter. Utvecklingen av transportmedel och utbyggnaden av infrastrukturen har haft stor betydelse för samhällsutvecklingen. Idag är samhället beroende av fungerande transporter vilket innebär att höga krav ställs på kompetensen hos dem som yrkesmässigt framför motorfordon och maskiner eller ger dessa service och underhåll.

Tyvärr är trafikolyckornas skadeverkningar i personskador omfattande. Kunskap om hur man ska handla på olycksplatser för att bidra till att minska de negativa följderna av en trafikolycka ingår i ämnet.

Ämnet fordonskunskap består av två kurser.

Kursen *Fordon och samhälle* behandlar transporter och fordons roll ur ett samhällsperspektiv. Kursen belyser också de arbetsområden som utbildningen inom fordonsprogrammet kan leda fram till och de krav på behörighet som krävs för att arbeta inom dessa arbetsområden. Kursen är en gemensam kurs på fordonsprogrammet.

Kursen *Fordonskännedom* belyser olika fordons och flyg- och arbetsmaskiners arbetsområde. Kursen behandlar också de trafiksäkerhetsmässiga och miljömässiga krav som ställs på motorfordon och arbetsmaskiner. Kursen ger dessutom beredskap att handla på ett korrekt sätt vid en trafikolycksplats. Kursen är en gemensam kurs på fordonsprogrammet.

■ Ämne:	Fordonskunskap
Kurs:	Fordon och samhälle
Kurskod:	FOK1201
Poäng:	50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om den roll transporter och fordon har i samhället. Dessutom skall kursen utveckla grundläggande kunskap om de arbetsområden som utbildningen inom fordonsprogrammet leder fram till och de krav på behörighet som ställs för att arbeta inom dessa arbetsområden.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till den enskildes och samhällets behov av transporter och den betydelse infrastrukturen har för samhällsutvecklingen

känna till hur transportarbetet fördelar sig på de olika trafikslagen och vilka risker olika trafikslag medför för människor och miljö

känna till hur landsvägsfordon och flyg- och arbetsmaskiner utvecklats historiskt

känna till olika arbetsområden inom flyg- och fordonsbranscherna

känna till de behörighetskrav som gäller för den som arbetar yrkesmässigt inom flyg- och fordonsbranschen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på den roll transporter och fordon har i samhället.

Eleven ger exempel på arbetsområden och behörighetskrav inom fordons- och flygbranschen.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver den roll transporter och fordon har i samhället.

Eleven beskriver arbetsområden inom fordons- och flygbranschen.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven förklarar samband mellan transporter och fordons roll i samhället samt mellan arbetsområden, behörighet och utbildning inom branscherna.

■ Ämne:	Fordonskunskap
Kurs:	Fordonskännedom
Kurskod:	FOK1202
Poäng:	50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om olika arbetsområden för fordon och flyg- och arbetsmaskiner. Kursen skall även ge grundläggande kunskap om de trafiksäkerhetsmässiga och miljömässiga krav som ställs på motorfordon och arbetsmaskiner. Dessutom skall kursen ge beredskap för att kunna handla på ett lämpligt sätt vid en trafikolycksplats.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna identifiera olika motorfordon och flyg- och arbetsmaskiner samt känna till deras arbetsområden

känna till de krav som ställs på motordrivna fordons inre och yttre trafiksäkerhet samt känna till lagstiftningen inom området

känna till de miljökrav som ställs på motordrivna fordon och anläggningar för fordonsservice samt känna till lagstiftningen på området

kunna ingripa på ett lämpligt sätt på en trafikolycksplats

kunna använda metoder för att upprätthålla livsviktiga funktioner hos en skadad person i samband med en trafikolycka

kunna använda handbrandsläckare för att släcka en mindre brand vid trafikolycka

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven ger exempel på olika arbetsområden för fordon samt för flyg- och arbetsmaskiner.

Eleven ger exempel på trafik- och miljömässiga krav på fordon och arbetsmaskiner.

Eleven beskriver tillvägagångssätt och visar i fingerade situationer hur man kan ingripa på ett lämpligt sätt vid en trafikolycksplats.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver olika arbetsområden för fordon samt för flyg- och arbetsmaskiner.

Eleven beskriver trafik- och miljömässiga krav på fordon och arbetsmaskiner.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven förklarar samband mellan olika arbetsområden för fordon, flyg- och arbetsmaskiner samt mellan trafik- och miljömässiga krav på fordon.

■ Ämne: Fordonsteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet fordonsteknik syftar till att ge kunskap om hur ett motorfordon och dess komponenter är uppbyggda samt hur de fungerar och samverkar i fordonet. Ämnet syftar också till kompetens i att felsöka och åtgärda funktionsstörningar i ett fordon.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Det tidiga motorfordonet bestod av ett enkelt chassi utan överbyggd kaross. Fordonet saknade elutrustning och mekaniken var enkel. Ökande krav på snabbhet, komfort, säkerhet och funktionspålitlighet har drivit på utvecklingen och dagens motorfordon kombinerar avancerad mekanik med hydraulik och elektronik. Konstruktion, material och smörjmedel har med tiden också utvecklats vilket lett till att motorfordon idag har längre livslängd och kräver mindre underhåll än tidigare.

Utvecklingen inom framförallt elektronikområdet sker snabbt och kraven på fordons säkerhet, funktionspålitlighet och miljöanpassning är höga. Detta ställer höga krav på kompetenser hos dagens och framtidens användare och tekniker som förutom god teknisk kunskap behöver hela tiden ta till sig ny kunskap. Dessutom ställs i arbetslivet idag höga krav på servicekänsla och kommunikativ kompetens hos medarbetaren.

Att felsöka, dvs. finna orsaken till driftsstörningar, är ett avancerat moment för dagens tekniker. Felsökning kräver kunskap om hur enskilda komponenter fungerar och är uppbyggda men också om hur de samverkar i fordonet. Dessutom krävs kunskap om hur hjälpmedel används vid felsökning samt kunskap om hur fel förebyggs och åtgärdas. Felsökning är ett centralt moment i ämnet.

I ämnet fordonsteknik ingår tio kurser.

Kursen *Fordonsel A* behandlar fordonselektriska system. Kursen är en gemensam kurs på fordonsprogrammet.

Kursen *Fordonsteknik grundkurs* behandlar fordons huvudkomponenters uppbyggnad, funktionsprincip och användningsområden samt tekniker för demonterings- och monteringsarbeten. Kursen är en gemensam kurs på fordonsprogrammet.

Kursen *Fordonsvård och service* behandlar underhåll av fordon samt föreskrifter, lagar och förordningar som gäller för arbete på fordon. Kursen är en gemensam kurs på fordonsprogrammet.

Kursen *Hydraulik och pneumatik* tar upp hydraulikens och pneumatikens principuppbyggnad, funktion och användningsområden. Kur-

sen är en gemensam kurs på fordonsprogrammet.

Kursen *Fordonsel B* behandlar fordonselctriska system och hur de samverkar. Kursen bygger på *Fordonsel A*. Kursen är gemensam inom inriktningen maskin- och lastbilsteknik.

Kursen *Tunga fordon grundkurs* inriktas på användningsområde, uppbyggnad och funktion samt grundläggande service och underhåll av tunga fordon. Kursen är gemensam inom inriktningarna maskin- och lastbilsteknik och transport.

Kursen *Dieselmotorer – tunga fordon* behandlar dieselmotorns uppbyggnad och funktion, felsökning på dieselmotor samt hur fel i motorn förebyggs och åtgärdas. Kursen är valbar.

Kursen *Eldrivna fordon* behandlar uppbyggnad och funktion av eldrivna fordon, felsökning på sådana system samt hur fel förebyggs och åtgärdas. Kursen är valbar.

Kursen *Grundläggande fordonselctronik* behandlar elektroniska informations-, styr- och reglersystem i fordon, felsökning på sådana system samt hur fel förebyggs och åtgärdas. Kursen är valbar.

Kursen *Hydraulik – tunga fordon* behandlar uppbyggnad och funktion av hydraulsystem i olika maskiner, felsökning på sådana system samt hur fel förebyggs och åtgärdas. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Fordonsteknik**

Kurs: Fordonsel A

Kurskod: FOR1203

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om elsystem i fordon och kunskap om underhåll av fordonslektriska system. Dessutom skall kursen ge kunskap i hantering av verktyg och utrustning. Kursen skall även ge kunskap om föreskrifter, lagar och förordningar som gäller för arbeten på fordonslektriska system.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå uppbyggnaden av fordonslektriska system och konsekvenser av felaktiga ingrepp i elsystemet

kunna identifiera användningsområden och förstå egenskaper hos fordonslektriska komponenter

kunna utföra underhåll, felsökning och komponentbyte på fordonslektriska system

kunna identifiera och hantera verktyg och utrustning

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare arbeten på fordonslektriska system.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial för väsentliga regler som gäller för arbeten på fordonslektriska system.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare felsökning och åtgärdar fel på fordonslektriska system.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial och med handledning för uppbyggnad av fordonslektriska system i ett fordon.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial arbeten på fordonslektriska system.

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial enklare felsökning och åtgärdar fel på fordonslektriska system.

Eleven redogör på egen hand med stöd av informationsmaterial för uppbyggnad av fordonslektriska system i ett fordon.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer relevant informationsmaterial och utför mera avancerad felsökning samt åtgärdar fel på fordonslektriska system i nya situationer.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skäligen tidsåtgång.

■ **Ämne:** Fordonsteknik

Kurs: Fordonsel B

Kurskod: FOR1204

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen ska ge fördjupade kunskaper om elsystem i fordon. Kursen ska också ge kunskaper i hur olika system samverkar. Kursen ska dessutom ge kunskaper i att felsöka och åtgärda driftsstörningar på elsystem i fordon.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå uppbyggnad och funktion hos elsystem i fordon

förstå hur olika elsystem samverkar

kunna hantera olika informationssystem och tolka information vid felsökning

kunna felsöka och åtgärda driftsstörningar på elsystem i fordon

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare felsökning och åtgärdar fel på samverkande fordons-elektriska system.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial och med handledning för uppbyggnad av och samverkan mellan fordons-elektriska system i ett fordon.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial enklare felsökning och åtgärdar fel på olika samverkande fordons-elektriska system.

Eleven redogör på egen hand med stöd av informationsmaterial för uppbyggnad av och samverkan mellan fordons-elektriska system i ett fordon.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer relevant informationsmaterial och utför mera avancerad felsökning samt åtgärdar fel på samverkande fordons-elektriska system i nya situationer.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ **Ämne:** **Fordonsteknik**

Kurs: **Fordonsteknik grundkurs**

Kurskod: **FOR1206**

Poäng: **50**

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om huvudkomponenters uppbyggnad, funktionsprincip och användningsområden i ett motorfordon. Kursen skall dessutom ge grundläggande kunskap i demontering och monteringsarbeten på motorfordon. Ett ytterligare syfte är att ge kunskap om arbetarskydd samt vård av verktyg och utrustning.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna identifiera och förstå huvudkomponenters uppgift, funktionsprincip och användningsområden i ett motorfordon

kunna identifiera monterings- och demonteringsbara förband samt utföra demontering och montering av olika komponenter

kunna utföra lyft- och uppallning av motorfordon

kunna bearbeta och identifiera olika material i fordonskonstruktioner

kunna använda litteratur och vårda verkstads- och skyddsutrustning

kunna hantera olika informationssystem och tolka information

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av instruktioner och med handledning enkla och vanliga monterings- och demonteringsarbeten på fordon.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial och med handledning för huvudkomponenters uppbyggnad, funktionsprincip och användningsområden i motorfordon.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med stöd av instruktioner monterings- och demonteringsarbeten på fordon.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial för huvudkomponenters uppbyggnad, funktionsprincip och användningsområden i motorfordon.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven redogör för hur olika huvudkomponenter samverkar i olika fordon. Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ **Ämne: Fordonsteknik**

Kurs: Fordonsvård och service

Kurskod: FOR1207

Poäng: 100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om fordonsvård och fordonsservice samt kunskap om hur fordonsunderhåll påverkar miljö, säkerhet, prestanda och ekonomi. Dessutom skall kursen ge kunskap i hantering av verktyg och utrustning för fordonsservice. Kursen skall även ge kunskap om föreskrifter, lagar och förordningar som gäller för arbeten på fordon.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå fordonsunderhålls betydelse för miljö, säkerhet, prestanda och ekonomi

förstå föreskrifter, lagar och förordningar som gäller för arbeten på fordon

kunna tolka och tillämpa anvisningar för fordonsvård och service

kunna identifiera användningsområden och förstå egenskaper hos vanligt förekommande driv-, rengörings-, lack-, rostskydds-, smörj- och frostskyddsmedel

kunna välja tvättmedel och utföra tvättning av fordon samt bedöma lackeringens kondition

ha fordonskännedom motsvarande Vägverkets föreskrifter för körkort med behörighet B

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare fordonsvård och service.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial och med handledning för fordonsunderhållets betydelse.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial för föreskrifter, lagar och förordningar som gäller för arbete på fordon.

Eleven uppfyller kraven på fordonskännedom motsvarande Vägverkets föreskrifter för körkort med behörighet B.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial fordonsvård och enklare service.

Eleven väljer på egen hand med stöd av informationsmaterial verktyg och utrustning.

Eleven redogör för fordonsunderhållets betydelse.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer och motiverar val av verktyg och utrustning samt hanterar dessa ansvarsfullt och noggrant.

■ **Ämne:** Fordonsteknik

Kurs: Hydraulik och pneumatik

Kurskod: FOR1209

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om hydraulikens och pneumatikens principuppbyggnad, funktion och användningsområden. Kursen skall dessutom ge kunskap om huvudkomponenter, deras placering och symboler.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå hydrauliska och pneumatiska grundprinciper

förstå uppbyggnad och funktion av hydrauliska och pneumatiska system i ett fordon

förstå hydraulik och pneumatik som medel för kraftförstärkning

kunna identifiera huvudkomponenter och avläsa komponent-schema

kunna utföra tryck- och flödesmätning

känna till oljors egenskaper och inverkan på miljön

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av instruktioner och handledning enkla och vanliga monterings- och demonteringsarbeten inom hydraulik respektive pneumatik.

Eleven redogör för uppbyggnad, funktionsprincip och användningsområden hos huvudkomponenter inom hydraulik och pneumatik med stöd av informationsmaterial.

Eleven utför arbetsuppgifterna på ett arbetsmiljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför med stöd av instruktioner monterings- och demonteringsarbeten inom hydraulik och pneumatik.

Eleven redogör för huvudkomponenters uppbyggnad, funktionsprincip och användningsområden inom hydraulik och pneumatik.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven redogör för hur olika huvudkomponenter samverkar inom hydraulik och pneumatik.

Eleven genomför arbetsuppgifterna ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ **Ämne: Fordonsteknik**

Kurs: Tunga fordon

Kurskod: FOR1210

Poäng: 100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om användningsområde, uppbyggnad och funktion av tunga fordon. Kursen skall också ge kunskap i grundläggande service och underhåll. Kursen skall dessutom ge kunskap om regler som styr uppbyggnad, funktion, service och underhåll på tunga fordon.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till användningsområden för arbetsmaskiner och tunga transportfordon

känna till de regler som ligger till grund för funktion och konstruktion av arbetsmaskiner och tunga transportfordon

identifiera och förstå egenskaper och arbetssätt hos olika chassi-konstruktioner, system, komponenter samt tillbehör och aggregat

kunna utföra slitage- och säkerhetskontroll

känna till regler för samt utföra kontroll inför inspektion och besiktning

kunna utföra kontroller och handhavande samt utföra service och underhåll enligt instruktionsbok för arbetsmaskiner och tunga transportfordon

kunna utföra felsökning samt förebygga och åtgärda fel

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet

ha kunskap om fordonskonstruktion och funktionstillsyn motsvarande Vägverkets föreskrifter för körkort med behörighet C, E.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning service- och underhållsarbete.

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial och med handledning uppbyggnad, funktionsprincip och användningsområden för tunga fordon.

Eleven redogör för de regler som gäller tunga fordons beskaftenhet och utrustning.

Eleven uppfyller kraven på kunskap om fordonskonstruktioner och funktionstillsyn motsvarande Vägverkets föreskrifter för körkort med behörighet C, E.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial service- och underhållsarbete.

Eleven lokaliserar och bedömer på egen hand med stöd av informationsmaterial fel som är relaterade till trafiksäkerhet och miljö.

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial uppbyggnad av och funktionsprincip och användningsområden för tunga fordon.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven lokaliserar och bedömer med stöd av informationsmaterial fel som är relaterade till trafiksäkerhet och miljö samt föreslår relevanta åtgärder.

Eleven planerar och utför service- och underhållsarbete på ett ansvarsfullt och noggrant sätt med skälig tidsåtgång.

■ Ämne: **Idrott och hälsa**

Ämnets syfte

Gymnasieskolans utbildning i idrott och hälsa syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt att ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan. Ämnet syftar även till att eleverna tillägnar sig sådana kunskaper och erfarenheter att de kan välja och delta i lämpliga fysiska aktiviteter för fritiden.

Ämnet syftar också till att eleverna skall bli hälso- och miljömedvetna och få förutsättningar att ta aktiv del i arbetet med hälsofrågor i arbetsliv och i samhälle. Ämnet syftar dessutom till fördjupad kunskap om hur den egna kroppen fungerar och hur olika faktorer kan påverka det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i idrott och hälsa sträva efter att eleven

utvecklar sin fysiska, psykiska och sociala förmåga samt en positiv självbild,

utvecklar ett bestående intresse för regelbunden fysisk aktivitet, förstår värdet av detta samt ser dess samband med hälsa och livsstil,

utvecklar sin rörelseförmåga och fördjupar sina kunskaper om hur den egna kroppen fungerar,

fördjupar sina kunskaper om vad som främjar hälsa och utvecklar en god kroppsuppfattning,

utvecklar kunskaper som gör det möjligt att se, välja, värdera och delta i olika former av fysisk aktivitet,

fördjupar sina kunskaper om och i idrott och friluftsliv samt lär sig att ta ansvar för och utnyttja naturen för rekreation och friluftsliv,

utvecklar och fördjupar förmågan att planera, genomföra och utvärdera fysisk aktivitet på egen hand och tillsammans med andra,

utvecklar kunskapen om samspelet mellan människa, teknik och miljö och hur arbetsplatser, miljöer och produkter kan anpassas och utformas efter människans förutsättningar.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Grundläggande för ämnet är ett hälsoperspektiv som innefattar såväl fysiskt, psykiskt som socialt välbefinnande. Ämnets kärna utgörs av fysisk aktivitet, utformad så att alla, oavsett förutsättningar, skall kunna delta och utvecklas på egna villkor. Ämnet stimulerar till medvetenhet om den egna livsstilens betydelse för hälsan.

En utgångspunkt för ämnet är att det föreligger ett samband mellan livsstil, livsmiljö, hälsa och livskvalitet. Ämnet betonar därför kunskaper om faktorer som påverkar hälsan och som bidrar till hur god hälsa och god livs- och arbetsmiljö kan främjas. I ämnet ingår också kunskaper om hur kroppen fungerar i arbete och vila samt kunskaper om kost, motion och ergonomi. En väsentlig aspekt är även drogers och dopingpreparats skadliga inverkan.

Ämnet ger möjlighet att fördjupa sin förmåga och att ta initiativ och ansvar, att delta i, organisera och leda aktiviteter. För att främja såväl den improvisatoriska, estetiska som den motoriska förmågan integreras musik och rörelse, rytm och dans i ämnet. I ämnet innefattas också utbildning för nödsituationer såsom livräddning och första hjälpen vid olycksfall.

Ämnet tar upp idrott som kulturfenomen och speglar såväl egna traditioner och sätt att tänka som synsätt och rörelseuttryck i andra kulturer. Väsentligt för ämnet är också att anknyta till de starka kulturella traditioner som finns i Sverige när det gäller att vistas i naturen. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för frågor som handlar om människans relation till naturen.

I ämnet behandlas även frågor om förståelse av människors olika förutsättningar för fysisk aktivitet samt hur idrott kan bedrivas tillsammans och på lika villkor för att öka förutsättningarna för jämställdhet. Ämnet erbjuder upplevelser av samarbete, hänsyn och förståelse för och med andra människor samt rörelseglädje. Ämnet behandlar dessutom frågor som rör etik och moral i samband med idrottsutövning, exempelvis fair play.

I ämnet ingår tre kurser.

Idrott och hälsa A är en kärnämneskurs som bygger på och fördjupar de kunskaper som eleverna tidigare erhållit.

Kursen *Idrott och hälsa B* bygger på *Idrott och hälsa A* och fördjupar och vidgar kunskaper i ämnet. Kursen är valbar.

Kursen *Ergonomi* behandlar samspelet mellan människa, teknik och miljö. Kursen är valbar.

■ Ämne:	Idrott och hälsa
Kurs:	Idrott och hälsa A
Kurskod:	IDH1201
Poäng:	100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om och erfarenhet av hur olika faktorer påverkar människors hälsa samt kunna diskutera sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö ur såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv

ha förmåga att värdera olika fysiska aktiviteters betydelse för hälsa och välbefinnande

kunna planera, genomföra och utvärdera ett personligt anpassat program för träning eller andra hälsofrämjande åtgärder

ha kunskap om hur den egna kroppen fungerar i arbete och vila

ha kunskaper i vanliga rörelseaktiviteter och ha fördjupat sig i några självvalda aktiviteter

ha kunskap om samt ha genomfört och upplevt olika former av friluftsliv

kunna tillämpa några olika metoder för spänningsreglering och stresshantering

ha utvecklat sin förmåga att kombinera rörelser till musik och vara förtrogen med några danser

kunna tillämpa ergonomiska kunskaper i olika arbetsmiljösammanhang

ha kunskap om och kunna tillämpa livräddande första hjälp.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven genomför med viss handledning olika fysiska aktiviteter samt redogör för deras betydelse för hälsa och välbefinnande.

Eleven ger exempel på kostens betydelse för hälsan.

Eleven deltar i någon form av friluftsliv och använder sina kunskaper om friluftslivets olika former.

Eleven ger exempel på konkreta situationer för spänningsreglering, samt utför några olika rytmiska rörelser.

Eleven ger exempel på olika arbetsmiljöer och sätter dessa i samband med hälsa.

Eleven utför med visst stöd livräddande första hjälp.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven genomför olika fysiska aktiviteter, bedömer deras betydelse för hälsa och välbefinnande och resonerar i förhållande till detta om sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö.

Eleven tillämpar och utvecklar med viss handledning eget hälsoarbete i några självvalda fysiska aktiviteter.

Eleven tillämpar spänningsreglering, rörelse och rytm till musik, i några självvalda fysiska aktiviteter.

Eleven bedömer ergonomisk anpassning av olika arbetsmiljöer.

Eleven genomför på egen hand livräddande första hjälp i en fingerad situation.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utvecklar färdigheter och metoder i ett flertal aktivitetsformer och bedömer deras hälsoeffekter.

Eleven diskuterar samband mellan livsstil, livsmiljö och hälsa, samt drar slutsatser om begreppet livskvalitet med utgångspunkt från dessa samband.

Eleven planerar och genomför friluftsliv i nya miljöer och finner lösningar på oförutsedda situationer.

Eleven instruerar i livräddande första hjälp.

■ Ämne: Karosseriteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet karosseriteknik syftar till att utveckla kunskap om karosserns konstruktion och till att utveckla kompetens i att mäta och reparera karosser. Ett annat syfte är att utveckla förmågan att arbeta effektivt och miljöanpassat med omsorg och kvalitet fram till det färdiga resultatet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ända sedan de industriella pionjörerna skapade karosser till olika typer av fordon har människan fäst stor vikt vid karossens ändamålsenlighet och estetiska utformning. Karossen utvecklas ständigt. Det gäller även karossens inre miljö som idag är anpassad till höga krav på funktion och komfort. Dagens karosser ställer höga krav på vård och underhåll. Att reparera detaljer som förlorat sin form eller färg har blivit ett alltmer avancerat arbete.

Valet av reparationsmetod och hantering av olika produkter har stor betydelse för vår miljö. Den ökande medvetenheten om hur olika material inverkar på miljön innebär allt större krav på producenten att ta ansvar för miljöanpassning av produkter och tjänster. Sådan kunskap är central i ämnet.

För att förstå hur en reparation skall genomföras är det viktigt i ämnet att känna till billackerarens arbetsuppgifter och villkor.

Inom ämnet karosseriteknik finns tio kurser. Genom att kurserna kan kombineras på olika sätt, kan utbildningen i ämnet ge en varierande kompetens när det gäller vilka typer av karosser som kan behandlas och vilka typer av arbeten som ska utföras.

Karosserireparationer förutsätter ibland även kunskaper i svetsning. Det innebär att kurser i ämnet svetsteknik kan samordnas med kurser inom ämnet karosseriteknik.

I ämnet karosseriteknik ingår tio kurser.

Kursen *Riktningsteknik A* belyser dels fordonskarosserns konstruktion, dels skadereparationer och riktningens arbeten på fordonskarosser. Kursen är gemensam i inriktningen karosseri i fordonsprogrammet.

Kursen *Karosseri och inredning* behandlar karosseriers konstruktioner och säkerhetsdetaljer samt karosserns behov av rostskydd. Kursen är valbar.

Kursen *Karosserikonstruktioner* ägnas åt fordonskarosserns konstruktion och funktion. Kursen är valbar.

Kursen *Luftkonditionering* ägnas åt luftkonditioneringssystem och deras uppbyggnad och funktion. Den behandlar också felsökning på

sådana system samt hur fel förebyggs och åtgärdas. Kursen är valbar.

Kursen *Riktbankssystem A* belyser konstruktion och funktion samt arbetsmetodik hos olika typer av riktbankssystem. Kursen är valbar.

Kursen *Riktbankssystem B* behandlar måttriktning av olika slags karosseriskador med hjälp av riktbankssystem. Kursen bygger på Riktbankssystem A. Kursen är valbar.

Kursen *Riktningsteknik B* behandlar spacklingsarbeten, riktningensarbeten och metoder för samverkan mellan plåt och lack. Kursen bygger på Riktningsteknik A. Kursen är valbar.

Kursen *Skadebesiktning* tar upp chassimätteknik, skadediagnostisering, skadevärdering och arbetsplanering. Kursen är valbar.

Kursen *Skarvningsteknik A* behandlar skarvningsarbeten på olika typer av karosser eller hytter. Kursen är valbar.

Kursen *Skarvningsteknik B* tar upp iskarvning av ekonomidelar i plåt samt tillverkning och iskarvning av ekonomidelar. Kursen bygger på Skarvningsteknik A. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Karosseriteknik

Kurs: Karosserikonstruktioner

Kurskod: KATE1202

Poäng: 150

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om fordonskarossens konstruktion och funktion samt utveckla förmågan att utföra skadereparationer. Kursen skall också ge kunskap om verktyg och reparationsteknisk utrustning vid arbete med karosser.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå karossens konstruktion, funktion, form och sammanfogning

förstå den förebyggande funktionen hos rostskydd samt kunna återställa detta skydd vid karosserireparation

förstå hur olika karosserikonstruktioner påverkas av olika skadetyper

kunna kontrollera och bedöma passiva säkerhetsdetaljer

kunna utföra karossbesiktning av ett krock- respektive rostskadat fordon

kunna demontera och montera karosseridelar

kunna hantera, underhålla, samt reparera verktyg och utrustning

kunna utföra kontrollmätning av skada

känna till mätmetoder för viktiga mätpunkter på olika typer av chassier

kunna utföra en leveranskontroll

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med handledning besiktning av fordonskarosser.

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial och med handledning olika typer av metoder vid arbete med fordonskarosser.

Eleven utför med visst stöd av informationsmaterial och med handledning enklare demonterings- och monteringsarbeten av karosseridetaler.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial och med handledning för fordonskarosserns konstruktioner samt hur dessa påverkas av olika skadetyper.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand besiktning av fordonskarosser.

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial olika metoder vid arbete med fordonskarosser.

Eleven utför på egen hand enklare demonterings- och monteringsarbeten av karosseridetaler.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial för fordonskarosserns konstruktion och funktion samt hur dessa påverkas av olika skadetyper.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven redogör för hur olika material och form kan samverka för karosserns form och säkerhet.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ Ämne:	Karosseriteknik
Kurs:	Riktningsteknik A
Kurskod:	KATE1206
Poäng:	100

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om fordonskarosser konstruktion samt utveckla förmågan att utföra skadereparationer och riktningensarbeten på fordonskarosser.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- känna till vanligt förekommande karosserikonstruktioner
- känna till olika skadetyperns påverkan på fordonskarosser
- kunna utföra skadediagnoser och analysera skador
- kunna välja riktningensmetod ur tekniska och ekonomiska perspektiv
- kunna välja och hantera verktygsutrustning utifrån olika skadetyper
- kunna utföra riktningensarbeten på karosseridelar
- kunna handha skyddsutrustning
- kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven undersöker med stöd av handledning enklare karosseriskador och ställer enklare diagnoser.

Eleven utför med stöd av handledning enklare karosserireparationer.

Eleven beskriver med stöd av informationssystem och med handledning fordonskarossers konstruktion.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven analyserar enklare skador och ställer diagnoser.

Eleven utför på egen hand enklare skadereparationer.

Eleven beskriver fordonskarossers konstruktion.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven analyserar enklare skador, ställer diagnoser samt föreslår åtgärder och utför enklare skadereparationer.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ Ämne: Lackeringsteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet lackeringsteknik syftar till att ge kunskap om hur lackeringssystem tillämpas samt till att utveckla kompetens i att hantera utrustning vid lackeringsarbeten.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Lackeringstekniken har utvecklats ur traditionellt byggnadsmåleri och industriell ytbehandling av trä, s.k. boning. Högt ställda krav på korrosionsskydd, finish och småskalig hantering med korta leveranstider har betytt mycket för hur branschen och yrkesområdet utvecklats. Den mångfald av kulörer som finns idag kommer tillsammans med de höga kraven på miljöansvar att ha stor betydelse för hur material och metoder utvecklas i framtiden.

Lackerare är en yrkesgrupp som hanterar stora mängder kemiska ämnen. Därför är kunskap i miljöanpassning central i ämnet lackeringsteknik. Det gäller både kunskap om hur arbetsmiljön kan göras säker och kunskap om hur verksamheten kan anpassas för att skona den yttre miljön.

Lackeringsarbete utförs idag framför allt i små och medelstora företag som lättare kan anpassas till förändringar på marknaden, vilket i sin tur innebär att kraven inom yrket och därmed ämnets innehåll snabbt kan förändras. Därför kan lackeraren behöva en bredare kompetens än den som gäller idag. En väg är att integrera ämnena lackeringsteknik med karosseriteknik.

Ämnet består av tretton kurser som kan kombineras på olika sätt, vilket ger möjlighet till lokal eller individuell utformning.

Kursen *Plastreparation* tar upp reparation av plastdetaljer på fordon samt plasters fysiska och kemiska egenskaper och sammansättning. Kursen är gemensam i inriktningen karosseri.

Kursen *Dekorationslackering* behandlar text och dekor på fordon samt hur form synbart kan förändras med hjälp av dekorlinjer och färgsättning. Kursen är valbar.

Kursen *Fordonslackering A* behandlar olika lackeringsmaterials funktion och egenskaper. Kursen är valbar.

Kursen *Fordonslackering B* behandlar produkter och moment i lackeringssystem samt hantering av metoder och utrustning för demonterings- och monteringsarbeten av karosseridetaljer. Kursen bygger på *Fordonslackering A* och är valbar.

Kursen *Fordonslackering C* behandlar handhavande av vattenspädbara bindemedel samt lackeringssystemens utformning och upp-

byggnad. Kursen bygger på Fordonslackering B och är valbar.

Kursen *Färglära A* tar upp färglära samt ljusets betydelse för färgseende och upplevelse av kulör. Kursen är valbar.

Kursen *Färglära B* behandlar färgbrytning och nyansering vid fordons- och industriell lackering. Kursen bygger på Färglära A och är valbar.

Kursen *Lackering tunga fordon A* behandlar arbeten i samband med lackering samt val av metod och material vid lackering av tunga fordon. Kursen är valbar.

Kursen *Lackering tunga fordon B* behandlar lackeringssystem och flerfärgslackering, s.k. dekorlackering. Kursen bygger på Lackering tunga fordon A och är valbar.

Kursen *Lackeringssystem* behandlar fordonslackering samt de produkter som tillsammans bildar lackeringssystem. Kursen är valbar.

Kursen *Lackeringsutrustning* behandlar underhåll av stationär lackeringsutrustning samt arbetsplatsers utformning. Kursen är valbar.

Kursen *Rekonditionering* behandlar förebyggande av lackskador samt produkter och utrustning vid rekonditionering av fordon. Kursen är valbar.

Kursen *Sprutlackering* tar upp utrustning och material vid industriell lackering. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Lackeringsteknik

Kurs: Plastreparation

Kurskod: LAC1211

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om och erfarenheter av att reparera plastdetaljer på fordon. Kursen skall också ge kunskap om olika plasters fysiska och kemiska egenskaper och sammansättning. Kursen skall dessutom ge kunskap i arbetsmiljöfrågor motsvarande gällande bestämmelser för härdplaster.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna identifiera plast vid reparation och återvinning

förstå och värdera olika vidhäftningsteorier

känna till reparationsmaterials egenskaper och användningsområdet samt kunna reparera plastdetaljer med såväl limning som svetsning

kunna använda och vårda verktyg och maskinell utrustning

kunna välja lämplig vidhäftningsförmedlare

förstå de risker arbeten med härdplaster kan medföra

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning olika reparationsarbeten av plastdetaljer på fordon.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial och med handledning för olika plasters fysiska och kemiska egenskaper.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial olika reparationsarbeten av plastdetaljer på fordon.

Eleven redogör med stöd av informationsmaterial för olika plasters fysiska och kemiska egenskaper.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer material, metod och utrustning vid plastreparation samt motiverar sitt val.

Eleven analyserar och bedömer kvaliteten på det färdiga arbetet, motiverar sina ställningstaganden samt rättar till eventuella avvikelser från förväntat resultat.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ Ämne: Matematik

Ämnets syfte

Gymnasieskolans utbildning i matematik bygger vidare på kunskaper motsvarande de eleverna uppnår i grundskolan och innebär breddning och fördjupning av ämnet. Utbildningen syftar till att ge kunskaper i matematik för studier inom vald studieinriktning och för fortsatta studier. Utbildningen skall leda till förmåga att kommunicera med matematikens språk och symboler, som är likartade över hela världen.

Utbildningen i matematik i gymnasieskolan syftar också till att eleverna skall kunna analysera, kritiskt bedöma och lösa problem för att självständigt kunna ta ställning i frågor, som är viktiga både för dem själva och samhället, som t.ex. etiska frågor och miljöfrågor.

Utbildningen syftar även till att eleverna skall uppleva glädjen i att utveckla sin matematiska kreativitet och förmåga att lösa problem samt få erfara något av matematikens skönhet och logik.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i matematik sträva efter att eleverna

utvecklar sin tilltro till den egna förmågan att lära sig mera matematik, att tänka matematiskt och att använda matematik i olika situationer,

utvecklar sin förmåga att tolka, förklara och använda matematikens språk, symboler, metoder, begrepp och uttrycksformer,

utvecklar sin förmåga att tolka en problemsituation och att formulera den med matematiska begrepp och symboler samt välja metod och hjälpmedel för att lösa problemet,

utvecklar sin förmåga att följa och föra matematiska resonemang samt redovisa sina tankegångar muntligt och skriftligt,

utvecklar sin förmåga att med hjälp av matematik lösa problem på egen hand och i grupp bl.a. av betydelse för vald studieinriktning samt att tolka och värdera lösningarna i förhållande till det ursprungliga problemet,

utvecklar sin förmåga att reflektera över sina erfarenheter av begrepp och metoder i matematiken och sina egna matematiska aktiviteter,

utvecklar sin förmåga att i projekt och gruppdiskussioner arbeta

med sin begreppsbildning samt formulera och motivera olika metoder för problemlösning,

utvecklar sin förmåga att utforma, förfina och använda matematiska modeller samt att kritiskt bedöma modellernas förutsättningar, möjligheter och begränsningar,

fördjupar sin insikt om hur matematiken har skapats av människor i många olika kulturer och om hur matematiken utvecklats och fortfarande utvecklas,

utvecklar sina kunskaper om hur matematiken används inom informationsteknik, samt hur informationsteknik kan användas vid problemlösning för att åskådliggöra matematiska samband och för att undersöka matematiska modeller.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Matematiken har genom en mångtusenårig utveckling bidragit till det kulturella arvet. Matematiken är en förutsättning för stora delar av samhällets utveckling och den genomsyrar hela samhället, ofta på ett sätt som är osynligt för den ovane betraktaren.

Matematiken har utvecklats ur såväl praktiska behov som ur människans nyfikenhet och lust att utforska och utvidga matematiken som sådan. Matematikens begrepp, metoder och teorier har vuxit fram inom olika kulturer. Matematik är en livaktig internationell vetenskap, vars metoder, begrepp och kunskapsområden ständigt utvecklas.

I matematik arbetar man med väldefinierade begrepp och bygger upp teorier genom att logiskt och strikt bevisa att formulerade hypoteser är giltiga. Resultaten av bevisen formuleras som satser eller samband, som visar hur begreppen kan användas. Nya begrepp införs som följd av frågeställningar i tillämpningsämnen eller av idéer inom matematiken som sådan.

Matematik är en mänsklig tankekonstruktion och matematisk problemlösning är en skapande aktivitet. Samtidigt kräver matematiken uthållighet i tankeverksamheten och förståelse för att problemlösning är en process som kräver tid. Denna process skall kunna utvecklas i en grupp men även genom att individer reflekterar över sin egen kunskap och inläring. Detta gäller även matematikämnet i skolan.

Problemlösning, kommunikation, användning av matematiska modeller och matematikens idéhistoria är fyra viktiga aspekter av ämnet matematik som genomsyrar undervisningen.

Tillgången till tekniska hjälpmedel har delvis förändrat matematikämnet. Såväl numeriska, grafiska som algebraiska metoder utnyttjas och nya typer av problem av mer sammansatt karaktär kan stude-

ras i ämnet. De tekniska hjälpmedlen har dock begränsat värde utan kunskaper om begrepp och metoder. Förståelse, analys av hela lösningsprocedurer och kritisk granskning av resultat samt förmåga att dra slutsatser är grundläggande i gymnasieskolans matematikämne.

En viktig del av problemlösningen är att utforma och använda matematiska modeller och på olika sätt kommunicera om de matematiska idéerna och tankegångarna. Både i vardagsliv och yrkesliv behöver allt fler kunna förstå innebörden av och kommunicera om frågor med matematiskt innehåll.

Matematikens idéhistoria kan bidra till en bild av hur olika begrepp och samband utvecklats. Detta kan motverka uppfattningen om matematiken som ett opersonligt färdigt ämne som är uppbyggt av fasta regler som endast skall läras utantill.

Matematikens kraft som verktyg för förståelse och modellering av verkligheten blir tydlig om ämnet tillämpas på områden som är välbekanta för eleverna. Gymnasieämnet matematik skall därför knytas till vald studieinriktning på sådant sätt att det berikar både matematikämnet och karaktärsämnena. Kunskaper i matematik är ofta en förutsättning för att målen för många av karaktärsämnena skall uppnås.

Matematikämnet i gymnasieskolan är uppbyggt av flera områden: aritmetik, algebra, geometri, sannolikhetslära, statistik, funktionslära, trigonometri samt differential- och integralkalkyl med differentialekvationer. Vissa av dessa områden behandlas i olika omfattning i grundskolans matematikkurs och fördjupas och utvecklas i gymnasieskolan. Nya områden införs, fördjupas och breddas successivt i gymnasieskolan.

I ämnet matematik ingår sju kurser, Matematik A–E, som bygger på varandra samt Matematik – diskret och Matematik – breddning.

Matematik A är en kärnämneskurs och ingår i alla program. Kursen bygger vidare på matematikutbildningen i grundskolan och erbjuder breddade och fördjupade kunskaper inom områdena aritmetik, algebra, geometri, statistik och funktionslära. Kursen läses av elever med vitt skilda studieinriktningar. Uppläggningsen anpassas och problem väljs med hänsyn till elevernas studieinriktning. Kursen ger både allmän medborgarkompetens och utgör en integrerad del av den valda studieinriktningen.

Matematik B bygger vidare på kunskaper motsvarande grundskolans sannolikhetslära och på Matematik A inom områdena geometri, statistik, algebra och funktionslära. Kursen ger sådana insikter i matematiska begrepp och metoder som möjliggör för eleven att med hjälp av matematiska modeller kunna lösa problem inom olika områden, särskilt med anknytning till utbildningens karaktärsämnen. Dessutom behandlar kursen hur en statistisk undersökning genomförs och värderas. Matematik B är gemensam kurs på naturveten-

skapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet och på teknikprogrammet.

Matematik C bygger vidare på Matematik B inom aritmetik, algebra och funktionslära. Den innehåller även differentialkalkyl. I kursen behandlas problem som gäller optimering, förändringar och extremvärden. Problemens innehåll skall så långt som möjligt ha anknytning till viktiga frågor inom elevens studieinriktning. Kursen är gemensam kurs på naturvetenskapsprogrammet.

Matematik D bygger vidare på Matematik C och innehåller trigonometri och differential- och integralkalkyl. Kursen utgör lämplig grund för fortsatta studier inom såväl beteendevetenskap, ekonomi och samhällsvetenskap som inom naturvetenskapliga och tekniska utbildningar. Eleven utvecklar under eget ansvar sin förmåga att i en större uppgift självständigt arbeta med en problemställning i matematik. Kursen är gemensam på naturvetenskapsprogrammet.

Matematik E bygger vidare på Matematik D och ger eleven tillfälle att i en syntes använda tidigare kunskaper om talbegreppet samt kunskaper från algebra, funktionslära, trigonometri, geometri och differential- och integralkalkyl. Kursen behandlar komplexa tal samt fördjupad differential- och integralkalkyl. Kursen skall ge de fördjupade kunskaper som krävs för fortsatta studier inom matematikintensiva utbildningar. Kursen är valbar.

Matematik – diskret bygger på kunskaper från Matematik C. Kursen skall erbjuda eleven kunskaper om mängder, de hela talens egenskaper, talföljder, kombinatorik samt satslogik. Kursen lämpar sig särskilt för inriktning mot matematik i kombination med datoranvändning. Kursen är valbar.

Matematik – breddning bygger på kunskaper från Matematik C. Kursen erbjuder eleven möjlighet att bredda sina kunskaper i matematik inom något eller några kunskapsområden som är nya för eleven eller fördjupar kunskaperna inom något känt område. Förmågan att använda matematiska modeller och att formulera och arbeta med problem utgående från en öppen frågeställning utvecklas. Kursen är valbar.

■ **Ämne: Matematik**

Kurs: Matematik A

Kurskod: MA1201

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna formulera, analysera och lösa matematiska problem av betydelse för vardagsliv och vald studieinriktning

ha fördjupat och vidgat sin taluppfattning till att omfatta reella tal skrivna på olika sätt

med och utan tekniska hjälpmedel med omdöme kunna tillämpa sina kunskaper i olika former av numerisk räkning med anknytning till vardagsliv och studieinriktning

ha fördjupat kunskaperna om geometriska begrepp och kunna tillämpa dem i vardagsituationer och i studieinriktningens övriga ämnen

vara så förtrogen med grundläggande geometriska satser och resonemang att hon eller han förstår och kan använda begreppen och tankegångarna vid problemlösning

kunna tolka, kritiskt granska och med omdöme åskådliggöra statistiska data samt kunna tolka och använda vanligt förekommande lägesmått

kunna tolka och hantera algebraiska uttryck, formler och funktioner som krävs för problemlösning i vardagslivet och i studieinriktningens övriga ämnen

kunna ställa upp och tolka linjära ekvationer och enkla potensekvationer samt lösa dem med för problemsituationen lämplig metod och med lämpliga hjälpmedel

kunna ställa upp, tolka, använda och åskådliggöra linjära funktioner och enkla exponentialfunktioner som modeller för verkliga förlopp inom privatekonomi och i samhälle

ha vana att vid problemlösning använda dator och grafitande räknare för att utföra beräkningar och åskådliggöra grafer och diagram

känna till hur matematiken påverkar vår kultur när det gäller till exempel arkitektur, formgivning, musik eller konst samt hur matematikens modeller kan beskriva förlopp och former i naturen.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder och tillvägagångssätt för att formulera och lösa problem i ett steg.

Eleven genomför matematiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven använder matematiska termer, symboler och konventioner samt utför beräkningar på ett sådant sätt att det är möjligt att följa, förstå och pröva de tankar som kommer till uttryck.

Eleven skiljer gissningar och antaganden från givna fakta och härledningar eller bevis.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder, modeller och tillvägagångssätt för att formulera och lösa olika typer av problem.

Eleven deltar i och genomför matematiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven gör matematiska tolkningar av situationer eller händelser samt genomför och redovisar sitt arbete med logiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven använder matematiska termer, symboler och konventioner på sådant sätt att det är lätt att följa, förstå och pröva de tankar som kommer till uttryck såväl muntligt som skriftligt.

Eleven visar säkerhet beträffande beräkningar och lösning av olika typer av problem och använder sina kunskaper från olika delområden av matematiken.

Eleven ger exempel på hur matematiken utvecklats och använts genom historien och vilken betydelse den har i vår tid inom några olika områden.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven formulerar och utvecklar problem, väljer generella metoder och modeller vid problemlösning samt redovisar en klar tankegång med korrekt matematiskt språk.

Eleven analyserar och tolkar resultat från olika typer av matematisk problemlösning och matematiska resonemang.

Eleven deltar i matematiska samtal och genomför såväl muntligt som skriftligt matematiska bevis.

Eleven värderar och jämför olika metoder, drar slutsatser från olika typer av matematiska problem och lösningar samt bedömer slutsatsernas rimlighet och giltighet.

Eleven redogör för något av det inflytande matematiken har och har haft för utvecklingen av vårt arbets- och samhällsliv samt för vår kultur.

■ **Ämne: Matematik**

Kurs: Matematik B

Kurskod: MA1202

Poäng: 50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna formulera, analysera och lösa matematiska problem av betydelse för tillämpningar och vald studieinriktning med fördjupad kunskap om sådana begrepp och metoder som ingår i tidigare kurser

kunna förklara, bevisa och vid problemlösning använda några viktiga satser från klassisk geometri

kunna beräkna sannolikheter vid enkla slumpförsök och slumpförsök i flera steg samt kunna uppskatta sannolikheter genom att studera relativa frekvenser

med omdöme använda olika lägesmått för statistiska material och kunna förklara skillnaden mellan dem samt känna till och tolka några spridningsmått

kunna planera, genomföra och rapportera en statistisk undersökning och i detta sammanhang kunna diskutera olika typer av fel samt värdera resultatet

kunna tolka, förenkla och omforma uttryck av andra graden samt lösa andragsradsekvationer och tillämpa kunskaperna vid problemlösning

kunna arbeta med räta linjens ekvation i olika former samt lösa linjära olikheter och ekvationssystem med grafiska och algebraiska metoder

kunna förklara vad som kännetecknar en funktion samt kunna ställa upp, tolka och använda några icke-linjära funktioner som modeller för verkliga förlopp och i samband därmed kunna arbeta både med och utan dator och grafitande hjälpmedel.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder och tillvägagångssätt för att formulera och lösa problem i ett steg.

Eleven genomför matematiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven använder matematiska termer, symboler och konventioner samt utför beräkningar på ett sådant sätt att det är möjligt att följa, förstå och pröva de tankar som kommer till uttryck.

Eleven skiljer gissningar och antaganden från givna fakta och härledningar eller bevis.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven använder lämpliga matematiska begrepp, metoder, modeller och tillvägagångssätt för att formulera och lösa olika typer av problem.

Eleven deltar i och genomför matematiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven gör matematiska tolkningar av situationer eller händelser samt genomför och redovisar sitt arbete med logiska resonemang såväl muntligt som skriftligt.

Eleven använder matematiska termer, symboler och konventioner på sådant sätt att det är lätt att följa, förstå och pröva de tankar som kommer till uttryck såväl muntligt som skriftligt.

Eleven visar säkerhet beträffande beräkningar och lösning av olika typer av problem och använder sina kunskaper från olika delområden av matematiken.

Eleven ger exempel på hur matematiken utvecklats och använts genom historien och vilken betydelse den har i vår tid inom några olika områden.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven formulerar och utvecklar problem, väljer generella metoder och modeller vid problemlösning samt redovisar en klar tankegång med korrekt matematiskt språk.

Eleven analyserar och tolkar resultat från olika typer av matematisk problemlösning och matematiska resonemang.

Eleven deltar i matematiska samtal och genomför såväl muntligt som skriftligt matematiska bevis.

Eleven värderar och jämför olika metoder, drar slutsatser från olika typer av matematiska problem och lösningar samt bedömer slutsatsernas rimlighet och giltighet.

Eleven redogör för något av det inflytande matematiken har och har haft för utvecklingen av vårt arbets- och samhällsliv samt för vår kultur.

■ Ämne: Naturkunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet naturkunskap syftar till att beskriva och förklara omvärlden ur ett naturvetenskapligt perspektiv. Ämnet syftar också till förståelse av naturvetenskapens arbetssätt och resultat. Ämnets syfte är dessutom att ge naturvetenskapliga kunskaper för att kunna ta ställning i frågor som är viktiga för individ och samhälle som t.ex. genteknik, hållbar utveckling och energifrågor.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i naturkunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin förmåga att beskriva, förklara och förstå omvärlden ur ett naturvetenskapligt perspektiv,

utvecklar sina kunskaper om vetenskapliga undersöknings- och forskningsmetoder och om hur resultat kan presenteras,

utvecklar sin förmåga att förstå och använda naturvetenskapens språk och teoretiska begrepp,

utvecklar sin förmåga och sitt intresse att söka, kritiskt granska och tillgodogöra sig kunskap om aktuell forskning i naturvetenskap från olika informationskällor,

utvecklar ett förhållningssätt som präglas av ödmjukhet och respekt inför naturen och livets storhet,

utvecklar sin förmåga att tolka och kritiskt granska olika typer av information, delta i diskussioner i olika samhällsfrågor och ta ställning utifrån ett naturvetenskapligt och etiskt perspektiv,

utvecklar sina kunskaper om människan som en del av naturen och det ekologiska sammanhanget samt om kretsloppstänkandets roll för att minska samhällets miljöbelastning,

utvecklar sin förståelse av naturvetenskapens roll för samhällsutvecklingen.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Dagens samhälle är i hög grad baserat på naturvetenskap och teknik. Därför har den enskilde behov av kunskaper i naturvetenskap både som individ och samhällsmedborgare. Energi-, miljö- och resursfrågor ställer till exempel krav på ett brett naturvetenskapligt kunnande.

Samtidigt ger naturvetenskapens snabba utveckling upphov till nya frågeställningar inte minst av etisk karaktär.

Den moderna naturvetenskapen präglas av uppdelning i många specialområden samtidigt som många frågeställningar kräver ett tvärvetenskapligt angreppssätt. Ämnet naturkunskap är ett tvärvetenskapligt ämne där naturvetenskapliga frågeställningar kan studeras ur flera perspektiv. Ämnets struktur är inte entydigt given men ämnet handlar om liv, materia och energi. Karaktäristiskt för ämnet är blandningen av teoretiska studier, observationer, experiment och fältstudier.

Ämnet behandlar också frågan om hur människans världsbild har förändrats genom växelverkan mellan teoribildning och praktiska forskningsresultat.

Ämnet naturkunskap är uppdelat i två kurser, Naturkunskap A som är ett kärnämne och Naturkunskap B.

Naturkunskap A bygger på elevens tidigare erfarenheter och på grundskolans utbildning eller motsvarande kunskaper. Kursen tar främst upp miljöfrågor, men även frågor kring ekologi, energi- och resursanvändning behandlas. Kursen anknyter till elevens studieinriktning. Naturkunskap A är en kärnämneskurs.

Naturkunskap B bygger på elevens tidigare erfarenheter och kunskaper från grundskolan eller motsvarande. Kursen behandlar människans biologiska, fysikaliska och kemiska vardag, materien, livets förutsättningar och utveckling samt organismens byggnad och funktion. Även betydelsen av en hälsofrämjande livsstil ingår i kursen, liksom etiska frågor – speciellt de som gäller den moderna genteknikens utveckling och utnyttjande. Naturkunskap B är gemensam kurs på samhällsvetenskapsprogrammet.

■ **Ämne:** Naturkunskap

Kurs: Naturkunskap A

Kurskod: NK1201

Poäng: 50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna göra observationer och enkla experiment samt kunna analysera och tolka resultaten

ha kunskap om den naturvetenskapliga världsbildens framväxt samt universums och jordens historia

kunna förstå skillnaden mellan påståenden grundade på fakta och värderande ståndpunkter inom naturvetenskapen, t.ex. när det gäller människans strålningsmiljö •

ha fördjupat sin kunskap om ekosystems struktur och dynamik samt betydelsen av biologisk mångfald •

ha kunskap om energiomvandlingar och energiformer samt begreppet energikvalitet

kunna beskriva naturliga kretslopp och av människan skapade materia- och energiflöden samt ha förståelse av termodynamikens lagar

kunna beskriva miljöproblem utifrån studieinriktning och aktivt delta i diskussioner om möjligheten att påverka utvecklingen •

ha kunskaper om livsstilens betydelse för miljön och en hållbar ekologisk utveckling. •

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med viss handledning experimentella och praktiska moment.

Eleven utför mätningar och undersökningar samt beskriver muntligt och skriftligt iakttagelser och resultat.

Eleven beskriver ekologiska fakta och begrepp samt redogör för resultat av några störningar i ekosystem.

Eleven diskuterar begreppen energi, energiomvandlingar och energiflöden.

Eleven ger exempel på globala och regionala miljöproblem och beskriver lokala miljöproblem till följd av vardaglig och yrkesmässig verksamhet.

Eleven diskuterar frågor som rör återanvändning och långsiktig resursanvändning.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven arbetar aktivt i undervisningens experimentella och praktiska moment.

Eleven analyserar idéer och värderingar utifrån såväl ett individperspektiv som ett natur- och samhällsvetenskapligt perspektiv.

Eleven diskuterar konsekvenser av olika praktiska ställningstaganden i energi-, miljö- och resursfrågor.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven tillämpar ett naturvetenskapligt arbetssätt, planerar och genomför undersökande uppgifter, tolkar resultaten och värde- rar kritiskt slutsatsernas giltighet och rimlighet.

Eleven använder, analyserar och integrerar införda begrepp, modeller och teorier.

■ Ämne: Personbilsteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet personbilsteknik syftar till att ge kunskap om hur personbilens komponenter fungerar och är uppbyggda samt hur de samverkar i fordonet. Ämnet syftar också till att ge kompetens i att förebygga, felsöka och åtgärda funktionsstörningar på personbilar.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Den tidiga personbilen var snarlik hästdroskan med ett enkelt chassi utan överbyggd kaross. Den saknade elutrustning och mekaniken var enkel ur dagens perspektiv. Ökande krav på snabbhet, komfort, säkerhet och funktionspålitlighet har drivit på personbilens utveckling och dagens personbilar kombinerar avancerad mekanik med hydraulik och elektronik. Material och smörjmedel har med tiden också utvecklats, vilket lett till att personbilen idag har längre livslängd och kräver mindre underhåll än tidigare.

Den snabba utvecklingen inom framförallt elektronikområdet ställer höga krav på kompetensen hos dagens och framtidens tekniker. Förutom teknisk kunskap ställer dagens arbetsplatser också krav på servicekänsla och kommunikativ kompetens hos teknikern. Dessutom är medvetenhet om behovet av miljöanpassning viktig i samband med arbeten på personbilar. Sådan kunskap är central i ämnet personbilsteknik.

Att felsöka dvs. finna orsaken till driftsstörningar, är ett avancerat arbete för dagens tekniker och en viktig del i ämnet. Felsökning kräver kunskap om hur enskilda komponenter är uppbyggda och fungerar men också om hur de samverkar. Denna kunskap om personbilens komponenter är viktig för arbetet med att förebygga och åtgärda fel.

Ämnet ger genom sin uppläggnings av kurser möjligheter att fokusera kunskap och kompetens på begränsade områden. Olika kurser kan integreras inom ämnet och med kärnämnen för att skapa större helheter.

Inom ämnet personbilsteknik finns nio kurser. Varje kurs utvecklar kunskap om uppbyggnaden av och funktionen hos komponenter inom ett avgränsat område. Kurserna utvecklar också kompetens i felsökning och i att förebygga och åtgärda fel inom det avgränsade området.

Kursen *Chassikomponenter* behandlar chassikomponenters uppbyggnad och funktion, felsökning samt hur fel i dessa komponenter förebyggs och åtgärdas. Kursen är en gemensam kurs inom inriktningen personbilsteknik.

Kursen *Hydrauliska bromssystem* behandlar uppbyggnaden av och funktionen hos hydrauliska bromssystem, felsökning på sådana system samt hur fel förebyggs och åtgärdas. Kursen är en gemensam kurs inom inriktningen personbilsteknik.

Kursen *Ottomotor och drivlina* behandlar uppbyggnaden av och funktionen hos ottomotor och drivlina, felsökning på ottomotor och drivlina samt hur fel i dessa komponenter förebyggs och åtgärdas. Kursen är en gemensam kurs inom inriktningen personbilsteknik.

Kursen *Personbilsservice* behandlar servicearbete enligt personbiltillverkarens anvisningar. Kursen är en gemensam kurs inom inriktningen personbilsteknik.

Kursen *Automatisk växellåda* handlar om den automatiska växellådans uppbyggnad och funktion, felsökning på automatisk växellåda samt om hur fel i växellådan förebyggs och åtgärdas. Kursen bygger på Ottomotor och drivlina och är valbar.

Kursen *Dieselmotor personbil* behandlar dieselmotorns uppbyggnad och funktion, felsökning på dieselmotor samt hur fel i motorn förebyggs och åtgärdas. Kursen är valbar.

Kursen *Fordonskontroll* handlar om att lokalisera och bedöma förslitningar och fel som påverkar fordonet ur trafiksäkerhets- och miljösynvinkel. Kursen är valbar.

Kursen *Systemteknik ottomotor* tar upp motorns uppbyggnad och funktion, felsökning på motorns tänd- och bränslesystem samt hur fel i dessa system förebyggs och åtgärdas. Kursen bygger på Ottomotor och drivlina och är valbar.

Kursen *Säkerhetssystem* behandlar hantering av personlig säkerhetsutrustning vid ingrepp i personbilen samt hur fel i dessa komponenter förebyggs och åtgärdas. Kursen är valbar.

- **Ämne:** Personbilsteknik
-
- Kurs:** Chassikomponenter
-
- Kurskod:** PBTE1202
-
- Poäng:** 100
-

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om personbilens styrinrättning och dess fram- och bakvagn. Kursen skall också ge kunskap i att felsöka på samt förebygga och åtgärda fel i personbilens styrinrättningar och dess fram- och bakvagn.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

identifiera och förstå olika principer för en styrinrättning och hur den förhåller sig till fram- och bakvagn

kunna utföra kontroll, justeringsarbeten och byte av komponenter och detaljer i styrinrättning och fram- och bakvagn

kunna felsöka i styrinrättning och fram- och bakvagn

kunna bedöma slitage och utföra åtgärder i styrinrättning och fram- och bakvagn

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial enklare arbeten på såväl styrinrättning som fram- och bakvagn.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare felsökning och åtgärdar fel på styrinrättning, fram- och bakvagn.

Eleven redogör för vanlig uppbyggnad och funktion av såväl styrinrättning som fram- och bakvagn.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial arbeten på såväl styrinrättning som fram- och bakvagn.

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial enklare felsökning och åtgärdar fel på såväl styrinrättning som fram- och bakvagn.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer relevant informationsmaterial och utför mera avancerad felsökning samt åtgärdar fel på chassikomponenter i nya situationer.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ **Ämne:** Personbilsteknik

Kurs: Hydrauliska bromssystem

Kurskod: PBTE1205

Poäng: 150

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om och erfarenheter av funktion hos och uppbyggnad av hydrauliska bromssystem på personbilar och om de lagar och förordningar som reglerar dessa. Kursen skall dessutom ge kunskap i felsökning på hydrauliska bromssystem på personbilar samt kunskap om hur fel förebyggs och åtgärdas.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

förstå det hydrauliska bromssystemets uppbyggnad och funktion på en personbil

kunna kontrollera, justera samt byta komponenter och detaljer i hydrauliska bromssystem

känna till de lagar och förordningar som ligger till grund för hur hydrauliska bromssystem är uppbyggda och fungerar

kunna felsöka, förebygga och åtgärda brister i hydrauliska bromssystem

kunna hantera olika informationssystem och tolka information

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare arbeten på bromssystem.

Eleven utför enklare felsökning samt åtgärdar fel på bromssystem.

Eleven redogör för ett vanligt bromssystems uppbyggnad och funktion samt för gällande regelsystem.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial arbeten på bromssystem.

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial enklare felsökning samt åtgärdar fel på bromssystem.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer relevant informationsmaterial och utför mera avancerad felsökning samt åtgärdar fel på bromssystem i nya situationer.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ Ämne:	Personbilsteknik
Kurs:	Ottomotor och drivlina
Kurskod:	PBTE1206
Poäng:	200

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge fördjupad kunskap om ottomotorns uppbyggnad och funktion samt grundläggande förståelse för moderna tänd- och bränslesystems uppbyggnad och funktion. Kursen skall också ge kunskap om drivlinors uppbyggnad och funktion. Dessutom skall kursen ge kunskap i att felsöka samt i att förebygga och åtgärda driftsstörningar på ottomotor och drivlinor.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- förstå ottomotorns uppbyggnad och funktion
- förstå tändsystemets uppbyggnad och funktion samt identifiera olika tändsystem och deras huvudkomponenter
- förstå bränslesystemets grundläggande uppbyggnad och funktion samt identifiera olika bränslesystem och deras huvudkomponenter
- kunna utföra kontroll och justeringsarbeten samt byte av komponenter och detaljer i ottomotorn
- förstå olika drivlinors uppbyggnad och funktion
- förstå energiomvandlingen i ottomotor och drivlinor
- kunna utföra kontroll, justeringsarbeten samt byte av komponenter och detaljer i drivlinor
- kunna hantera olika informationssystem och tolka information
- kunna felsöka, förebygga och åtgärda driftsstörningar på motor och drivlinor
- kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare arbeten på ottomotor och drivlina.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare felsökning och åtgärdar fel på ottomotor och drivlina.

Eleven redogör för vanlig uppbyggnad och funktion av ottomotor och drivlina.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial arbeten på ottomotor och drivlina.

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial enklare felsökning och åtgärdar fel på ottomotor och drivlina.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven väljer relevant informationsmaterial och utför mera avancerad felsökning samt åtgärdar fel på ottomotor och drivlina i nya situationer.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ **Ämne:** Personbilsteknik

Kurs: Personbilsservice

Kurskod: PBTE1207

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge kunskap om och erfarenheter av att utföra service och underhåll på personbilar.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna planera och utföra service enligt tillverkarens anvisningar

kunna hantera olika informationssystem och tolka information

kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven planerar och utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare service- och underhållsarbete.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven planerar enklare service- och underhållsarbete.

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial service- och underhållsarbete.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven tar ansvar för planering och utförande av service- och underhållsarbete.

Eleven utför arbetet ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

■ Ämne: Religionskunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet religionskunskap syftar till att ge möjligheter att reflektera över existentiella och etiska frågor ur olika perspektiv samt till att ge ökad förståelse för att andra kan komma till andra tolkningar än den egna.

Ämnet religionskunskap syftar till att ge kunskaper om trons innehåll och traditioner inom olika religioner och andra livsåskådningar och skapa medvetenhet om att begrepp, kunskaper och analysredskap behövs för att kunna värdera och ta ställning. Utbildningen ger därmed fördjupade kunskaper samt ökad förståelse för människor med olika religioner och livsåskådningar.

Behovet av en medveten etik baserad på en i samhället allmänt accepterad värdegrund blir allt tydligare både för den enskilde och för samhället. Syftet med ämnet är att ge kunskaper om olika uppfattningar i etiska frågor, som möter den enskilde i samhället, analyserade i ett individuellt och ett socialt perspektiv.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i religionskunskap sträva efter att eleven

utvecklar sin personliga hållning i livs- och moralfrågor på grundval av kunskaper om olika traditioner och med respekt för grundläggande mänskliga rättigheter,

fördjupar sin förmåga att reflektera över och argumentera kring existentiella frågor som rör tro, etik och livsåskådning,

utvecklar sin förmåga att beskriva, analysera och förstå hur och varför levnadsvillkor, traditioner och samhällssystem samspelar med religion och livsåskådning,

utvecklar sina insikter i kristendomens och andra världsreligioners och livsåskådningars huvudtankar, värderingar, traditioner, uttrycksformer och urkunder,

utvecklar sin förståelse för hur religion och livsåskådning tar sig uttryck i människors sätt att tänka, skapa och handla,

fördjupar sin förtrogenhet med de språk, begrepp, berättelser och bilder som uttrycker religioners och livsåskådningars tolkningar av livet.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Under medeltiden fick församlingsborna i den romersk-katolska kyrkan lära sig texter som formulerade den kristna tron. Efter reformationen baserades folkundervisningen på Luthers lilla katekes som ett centralt dokument om den kristna tron. I högre skolor hade man en kristendomsundervisning av bredare slag. Under 1800-talet vaknade kritiken mot en ensidig katekesundervisning dels av pedagogiska skäl, dels av ideologiska. I 1919 års undervisningsplan behandlades Luthers lilla katekes som ett historiskt dokument, representativt för sin tid. I stället fick studier av Bergspredikan i Nya testamentet en central roll som utgångspunkt för reflektion över en gemensam värdegrund i samhället.

Efter det att religionsfrihetslagen införts i Sverige 1951 blev kristendomsundervisningens roll i skolan problematisk. Under 1960-talet blev grundprincipen att skolans religionsundervisning skulle vara objektiv i den meningen att den sakligt och allsidigt skulle beskriva olika religioner och livsåskådningar. Denna grundprincip har sedan utvecklats vidare inom religionskunskapsundervisningen samtidigt som existentiella frågor om liv och död, ansvar och skuld, liksom etik- och moralfrågor, kommit att spela en allt viktigare roll inom ämnet.

Grundläggande i allt studium av religioner och andra livsåskådningar är frågor om tro och livstolkning, det vill säga frågor om verkligheten och världen, människan och värdena. I alla kulturer och i olika tider har människor gestaltat sitt behov av att tolka och tyda livet för att ge det en mening. Sådana tolkningsförsök har synliggjorts i samhällsbyggande, i arkitektur och stadsbyggnad, i bildkonst, musik och litteratur, i traditioner och berättelser. Olika typer av livstolkningar har tagit och tar sig uttryck i religioner och andra livsåskådningar. Detta behov blir alltmer aktuellt i dag och tar sig uttryck i en mångfald som förstärks genom ökande internationella kontakter och av ett växande mediautbud.

Ett samspel mellan kunskapsperspektiv och existentiella frågor gör ämnet konkret, verklighetsnära och personlighetsutvecklande. Innehållsligt kan man urskilja olika dimensioner, som en *historisk*, en *institutionell*, en *kulturell*, en *dimension om tro*, en *etikdimension* och en *genusdimension*. Den historiska riktar uppmärksamheten på den historiska bakgrunden till de fenomen som studeras och den institutionella fokuserar vilka institutioner i vårt samhälle som bestämt och bestämmer utvecklingen i dag inom kyrkor, samfund, religioner, och andra livsåskådningar. Den kulturella dimensionen studerar vad kristendomen och andra religioner och livsåskådningar har betytt för den kulturella utvecklingen, och trosdimensionen frågar efter religioners och andra livsåskådningars tro och idéer. Etikdimensionen visar hur olika inställningar i fråga om tro och livsåskådning bestämmer

synen på etiska frågor och genusdimensionen riktar uppmärksamheten på vilken roll religioner och andra livsåskådningar har vid utformningen av våra föreställningar om mäns och kvinnors värde och uppgifter. Dessa dimensioner kan bidra till att analysen av de studerade fenomenen vidgas och fördjupas. I dag ser man den etiska dimensionen som särskilt viktig vid studiet av religion och andra livsåskådningar. I Sverige har länge den tradition som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism styrt tolkningen av värdegrunden. I ett alltmer mångkulturellt samhälle kan samma medvetenhet om vikten av en gemensam värdegrund också skapas utifrån andra religioner och livsåskådningar.

Den grundläggande utgångspunkten för studierna i religionskunskap är människan. Det är människan och människans situation som skall göras till föremål för studium, och de upplevelser och behov av livstolkning som hon har, skall stå i centrum. Övning i reflektion och kritiskt tänkande har en framträdande plats i ämnet när det gäller etiska frågor, omvärlds- och överlevnadsfrågor, behovet av en allmängiltig internationellt övergripande värdegrund, samt när det gäller hur religion och livsåskådning förhåller sig till kultur och samhälle. Både välbekanta traditioner och sådana nutida företeelser som exempelvis ungdomskultur och arbetsplatskultur, som inte omedelbart uppfattas ha en relation till religiös tro, andra livsåskådningar och etik, studeras inom ämnet. Vid sådana analyser spelar begreppsbyggnaden en viktig roll, både sådana begrepp som lyfter fram religiösa och livsåskådningsmässiga dimensioner och sådana som aktualiserar existentiella infallsvinklar.

Ämnet är uppdelat i två kurser. *Religionskunskap A* bygger på grundskolans utbildning eller motsvarande kunskaper. Kursen betonar etiska och moraliska frågor samt människors olika livstolkningar. Kursen skall visa att religion och livsåskådning är naturliga delar av samhällslivet och också ge förståelse för vad ett eget ställningstagande kan betyda för den personliga utvecklingen. Kursen skall anknyta till elevens studieinriktning. *Religionskunskap A* är en kärnämneskurs.

Religionskunskap B bygger på kurs A och breddar och fördjupar innehållet i *Religionskunskap A*. Utifrån vald studieinriktning och egna behov får eleverna möjligheter att vidareutveckla sina kunskaper och färdigheter på tros- och livsåskådningarnas område. *Religionskunskap B* är gemensam kurs inom kultur- och samhällsvetenskapsinriktningarna på samhällsvetenskapsprogrammet.

■ Ämne:	Religionskunskap
Kurs:	Religionskunskap A
Kurskod:	RE1201
Poäng:	50

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna beskriva och förstå hur religion och livsåskådning tar sig uttryck i människors sätt att tänka och handla

känna till kristendomens och några andra världsreligioners och andra livsåskådningars grundläggande uttrycksformer, tro och idéer

kunna relatera religioners och andra livsåskådningars uttrycksformer, tro och idéer till problemsituationer i vardags- och yrkesliv

kunna samtala om problemsituationer i vardagen och i yrkeslivet utifrån en given etisk och moralisk utgångspunkt

kunna identifiera och ta ställning till sådant som befrämjar eller som strider mot grundläggande värden i samhället

kunna reflektera över andra människors olika sätt att tänka om liv, tro och etik

förstå vad de egna värderingarna betyder för självuppfattningen och för hur man uppfattar människor i sin omgivning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven jämför riter, traditioner och levnadssätt i olika religioner och andra livsåskådningar.

Eleven redovisar sådana kunskaper om kristendomen och några andra världsreligioner och livsåskådningar som ökar förståelsen för olika livsmönster bland människor i den närmaste omgivningen.

Eleven samtalar kring problemsituationer i vardagen och i yrkeslivet utifrån ett givet etiskt och moraliskt tänkesätt.

Eleven värderar några företeelser i samhället som befrämjar eller som strider mot dess värdegrund.

Eleven relaterar sig till sammanhang som berör frågor om tro, livsåskådning och etik.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven ger exempel på religioners och andra livsåskådningars betydelse för individ och samhälle, nationellt och internationellt.

Eleven identifierar etiska problem i sin omgivning, tillämpar några enkla etiska resonemangsmodeller och motiverar med stöd av dessa sina egna ställningstaganden i kända och vardagliga situationer.

Eleven reflekterar enskilt och i grupp över vad tolerans gentemot olika människors sätt att se på tillvaron innebär.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven upptäcker likheter och skillnader mellan kristendomens och några andra världsreligioners och livsåskådningars grundtankar och uttryckssätt och tillämpar dem på aktuella frågor såsom kvinnosyn och samhällssyn i ett aktuellt och ett historiskt perspektiv.

Eleven tillämpar olika etiska teorier inom religion och livsåskådning på närliggande situationer och på aktuella samhällsfrågor.

Eleven visar hur olika sätt att förhålla sig till olika livstolkningar medför konsekvenser för sättet att leva och handla.

Eleven argumenterar för ett eget sätt att tolka livet med respekt för att andra har rätt till sin livstolkning.

■ Ämne: Samhällskunskap

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet samhällskunskap syftar till att med demokratin som värdegrund bredda och fördjupa elevernas kunskaper om nutida samhällsförhållanden och samhällsfrågor. Ämnet syftar vidare till att ge eleverna ökade förutsättningar att aktivt delta i samhällslivet och en beredskap att hantera förändringar i samhället.

Ett annat syfte med ämnet samhällskunskap är att bidra med kunskaper om levnadsvillkoren i olika länder och samhällssystem. Därmed ger ämnet förutsättningar för eleverna att förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald och att känna respekt för mänskliga rättigheter samt att kunna ta avstånd från olika former av förtryck.

I ett komplext samhälle med stort informationsflöde och snabb förändringstakt bidrar ämnet samhällskunskap med att utveckla ett kritiskt förhållningssätt. Detta innebär att utveckla förmågan att söka, granska, strukturera och värdera fakta från olika källor och medier samt kunna formulera sig och dra slutsatser.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i ämnet samhällskunskap sträva efter att eleven

omfattar och praktiserar demokratins värdegrund och förstår hur olika perspektiv och ideologier ger olika sätt att uppfatta samhället,

utvecklar kunskap om och förståelse av det mångkulturella samhället,

utvecklar kunskap om och förståelse för olika grupper av nationella minoriteter,

utvecklar kunskaper om de mänskliga rättigheterna samt individens rättigheter och skyldigheter i samhället,

fördjupar sina kunskaper om och reflekterar över samarbete och konflikter i internationella relationer,

fördjupar sin förståelse av såväl det svenska som det internationella samhället i historisk belysning,

utvecklar kunskaper för att kunna ta ställning och agera i lokala, regionala och globala frågor som är av betydelse för ett ekologiskt hållbart samhälle,

utvecklar sin förmåga att kritiskt granska samhällsförhållanden samt sin förmåga att kunna se konsekvenser av olika handlingsalternativ för sig själv och för samhället,

utvecklar sin förmåga att formulera frågor, argumentera och uttrycka ståndpunkter samt utvecklar den egna förmågan att aktivt delta i samhällslivet och påverka samhällsutvecklingen,

utvecklar sin förmåga att använda olika metoder vid arbetet med samhällsfrågor och övas i ett alltmer vetenskapligt förhållningssätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Ämnet samhällskunskap är till sin uppbyggnad och karaktär tvärvetenskapligt. Utifrån tankar i 1946 års skolkommision och viss försöksverksamhet infördes ämnet i läroplanen för gymnasiet och fackskolan år 1965. Tidigare hade samhällskunskapen ingått i historieämnet, som då officiellt benämndes "historia med samhällslära". Kärnan utgjordes av de akademiska ämnena statskunskap och nationalekonomi, men ämnet har successivt breddats med ämnen som sociologi, kulturgeografi och rättskunskap. Genom val av samhällsfrågor tydliggörs ämnets bredd och snabba föränderlighet. Detta innebär en systematisering och strukturering av studierna med sikte att skapa överblick och förståelse.

Kunskaper om samhällsfrågor och förståelse av samhället i tid och rum är centralt i ämnet. Vid studier av olika samhällsfrågor är politiska och ekonomiska aspekter väsentliga liksom användningen av begrepp som inflytande, makt, konflikt, ideologi, klass, intresse och påverkan. Ämnet samhällskunskap har också ett internationellt perspektiv och bidrar med kunskaper om globala överlevnadsfrågor. Globaliseringen innebär en sammanflätning av såväl ekonomier som kulturer och därmed ett ökat beroende mellan länder och behandlar frågor som berör rättvis fördelning och ett hållbart samhälle. En viktig aspekt är även kunskaper om nationella minoriteter och deras roll i samhället.

Samhällskunskap är ett aktualitetsämne, men innefattar också det nutida samhällets historia. En naturlig utgångspunkt vid val av studieobjekt skall vara samhällsfrågor. Härigenom skapas en förståelse för samhällets föränderlighet samtidigt som historiska tillbakablickar och framtidsvisioner bidrar till att bredda elevernas förståelse och analysförmåga. Genom att dessa samhällsfrågor skall väljas i samråd mellan lärare och elever övas eleverna i ett demokratiskt arbets- och förhållningssätt.

I det moderna samhället kommer information från skilda källor och genom flera olika medier. Att sovra och värdera budskap utifrån

kunskap om källornas art och olika mediers begränsningar är en viktig del i analysen. Att använda informationstekniken som ett pedagogiskt hjälpmedel vid studiet av olika samhällsfrågor men också att kunna lägga ett samhällsvetenskapligt och kritiskt perspektiv på utvecklingen inom detta område är centralt för ämnet. Vid bearbetning och analys av samhällsfrågor framhävs att olika utgångspunkter, perspektiv och ideologier ger skilda sätt att se på samhället och samhällsutvecklingen.

Studierna i samhällskunskap bygger på grundskolans utbildning eller motsvarande kunskaper. På gymnasieskolan omfattar ämnet fyra kurser.

I kursen *Samhällskunskap A* breddar och fördjupar eleverna sina kunskaper om och förståelse för samhället och dess historia genom studier av olika samhällsfrågor. Det historiska perspektivet och det nutida samhällets historia skall särskilt beaktas i de studieinriktningar där ämnet historia inte ingår. Kursen skall anknyta till elevens studieinriktning och möjligheterna till samverkan med andra ämnen och kurser bör tillvaratas för att nå programmets mål. Kursen är en kärnämneskurs.

Samhällskunskap B och *C* ger ytterligare breddning och fördjupning av utbildningen i ämnet. De samhällsfrågor som studeras blir mer komplexa. Härigenom tränas eleverna i arbetssätt och analyser som alltmer närmar sig det sätt som de vetenskaper som ligger till grund för ämnet arbetar efter. Samhällskunskap B är gemensam kurs inom samhällsvetenskapsinriktningen och Samhällskunskap C är valbar.

Kursen *Internationella relationer* tar upp internationella frågor ur olika aspekter och behandlar orsaker till och konsekvenser av den ökade globaliseringen. Kursen är valbar.

■ Ämne:	Samhällskunskap
Kurs:	Samhällskunskap A
Kurskod:	SH1201
Poäng:	100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

ha kunskap om demokratins framväxt och funktion samt kunna tillämpa ett demokratiskt arbetssätt

kunna förstå hur politiska, ekonomiska, geografiska och sociala förhållanden har format och ständigt påverkar såväl vårt eget samhälle som det internationella samhället

kunna formulera, förstå och reflektera över samhällsfrågor ur såväl historiska som framtida perspektiv

kunna lägga etiska och miljömässiga perspektiv på olika samhällsfrågor

kunna använda olika kunskapskällor och metoder vid arbetet med samhällsfrågor

känna till hur åsikter och attityder uppstår samt vara medveten om hur värderingar och ställningstaganden formas.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven redogör för individens rättigheter och skyldigheter i samhället samt för de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Eleven beskriver samhällsfrågor ur historiska och nutida perspektiv samt anger orsaker och konsekvenser till dessa.

Eleven söker, väljer ut och ställer samman fakta från olika källor.

Eleven redogör för och exemplifierar hur olika idéer och värderingar uppstår och formas i samhället.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven diskuterar och reflekterar över vikten av att leva efter rättigheter och skyldigheter i samhället samt de grundläggande mänskliga rättigheterna.

Eleven analyserar och värderar samhällsfrågor ur olika perspektiv.

Eleven värderar olika källor samt använder någon samhällsvetenskaplig metod.

Eleven analyserar idéer och värderingar utifrån såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven drar slutsatser och föreslår lösningar på olika samhällsfrågor.

Eleven arbetar med olika typer av material, bedömer tillförlitligheten hos olika källor samt visar i sitt arbete ett kritiskt förhållningssätt till fakta, tolkningar och värderingar.

Eleven analyserar hur olika samhällsförhållanden påverkar och förklarar människors livsvillkor.

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet svenska syftar till att hos eleverna stärka den personliga och kulturella identiteten, att utveckla tänkandet, kreativiteten och förmågan till analys och ställningstagande. Den syftar vidare till att bidra till framgång i studierna och förmågan att kommunicera med andra.

För den personliga identiteten och för samhörigheten mellan människor har språket stor betydelse. Språket speglar skillnader och likheter mellan människor, deras personlighet, bakgrund, kön och intressen. Utbildningen i ämnet svenska syftar till att utveckla förmågan att tala och skriva väl samt att öka lyhördheten för andras språk och sätt att uttrycka sig i tal och skrift.

Den kulturella identiteten uttrycks bl.a. i språket och litteraturen. Mötet med språk, litteratur och bildmedier kan bidra till mognad och personlig utveckling. Utbildningen i ämnet svenska syftar till att ge eleverna möjligheter att ta del av och ta ställning till kulturarvet och att få uppleva och diskutera texter som både väcker lust och utmanar åsikter.

Språket är av grundläggande betydelse för lärandet och en väg till kunskap. Genom språket sker kommunikation med andra och genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera. Genom språket bildas kunskap och genom språket görs kunskapen synlig och hanterbar. Förmågan att reflektera över, förstå, värdera och ta ställning till företeelser i omvärlden växer. Svenskämnet har i samverkan med andra ämnen ett ansvar för att denna kunskapsutveckling sker och att eleverna ser en meningsfull helhet i sin utbildning, där den valda studieinriktningen är en utgångspunkt.

Att i tal och skrift kunna använda språket är således en förutsättning för studier och för att aktivt och ansvarigt kunna delta i samhällslivet. Det är därför ett viktigt uppdrag för skolan att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling. Inom svenskämnet skall eleverna få rikligt med tillfällen att använda och utveckla sina färdigheter i att tala, lyssna, se, läsa och skriva och att möta olika texter och kulturyttringar.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven

uppfattar en helhet i sin utbildning och kan tillägna sig nya begrepp, förstå sammanhang och tillämpa sina kommunikativa fär-

digheter inom olika ämnen och kunskapsområden som är aktuella för den valda studieinriktningen,

förstår språkets betydelse för identiteten och utvecklar förmågan att förstå sig själv och andra i ett kulturellt och historiskt sammanhang,

utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift och kan, vill och vågar uttrycka sig i många olika sammanhang, samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan,

utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd, breddar sin stilistiska förmåga och får pröva olika texttyper och konstnärliga uttrycksmedel,

fortsätter att utveckla den egna läskunnigheten, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle,

utvecklar sin förmåga att söka, söva och bearbeta information från såväl muntliga som tryckta och digitala källor,

utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i skilda former från olika tider och kulturer och stimuleras till att söka sig till litteratur och bildmedier som en källa till kunskap och glädje,

får möjlighet att utveckla en beläsenhet i centrala svenska, nordiska och internationella verk och att tillägna sig kunskap om författarskap, epoker och idéströmningar i kulturer från olika tider,

i dialog med andra uttrycker tankar, känslor och åsikter och reflekterar över existentiella och etiska frågor och fördjupar sin förståelse för människor med andra levnadsförhållanden och från andra kulturer,

genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot,

utvecklar kunskap om det svenska språket, dess ständigt pågående utveckling, dess uppbyggnad, ursprung och historia, samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika,

uppövar sin förmåga att förstå talad och skriven norska och danska och får kännedom om litteratur, språk och språksituation i hela Norden inklusive minoritetsspråken i Sverige,

förvärvar insikt i hur lärande går till särskilt med avseende på språk

kets roll och lär sig att både på egen hand och tillsammans med andra använda erfarenheter, tänkande och språkliga färdigheter för att bilda och befästa kunskaper.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

I ämnet svenska behandlas språk och litteratur som en helhet. Kunskaper i och om språk och litteratur är ämnets huvudsakliga innehåll. Litterära, språksociologiska och språkteoretiska aspekter samspelar. Detta bidrar till ett fördjupat språkmedvetande och insikter i hur man använder språket i olika sammanhang samt till en större förståelse av litteraturen och en djupare kunskap om den. Att läsa, skriva, tala, se och lyssna blir meningsfullt när personliga, existentiella, etiska, historiska, framtidsinriktade eller andra frågor behandlas i undervisningen. Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video etc. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.

Svenska är ett kommunikationsämne och att främja elevernas språkutveckling är en övergripande uppgift inom ämnet. De språkliga aktiviteterna är i sig också väsentliga kunskapsområden. Inom ämnet ryms teoretisk kunskap om att läsa, skriva, tala, samtala, lyssna samt kunskap om att tolka både text och bilder. Dessa kunskaper är viktiga för eleverna att ta till sig för att de skall kunna ta ansvar för att utveckla sin språkliga förmåga.

Att stödja alla elever i deras språkutveckling innebär samtidigt att stödja elevernas förmåga att tänka och lära. I ämnet svenska är det möjligt att i stor utsträckning utgå från elevernas önskemål, förutsättningar och erfarenheter och att ta hänsyn till de språkliga sammanhang som är väsentliga för den valda studieinriktningen.

Kärnämnet svenska är uppdelat i två kurser, Svenska A och Svenska B. Språk och litteratur utgör det väsentliga innehållet i båda kurserna, men tyngdpunkterna är olika. Det finns inom ämnet ytterligare tre karaktärsämneskurser: Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation, Litteratur och litteraturvetenskap samt Litterär gestaltning. Dessa kurser förutsätter kunskaper motsvarande Svenska A och kurserna kan antingen läsas efter Svenska B eller parallellt med Svenska B. Även elever som studerar svenska som andraspråk kan läsa karaktärsämneskurserna.

Kursen *Svenska A* bygger vidare på utbildningen i grundskolan eller på motsvarande förkunskaper och skall öka elevernas tilltro till den egna språkliga förmågan. Tyngdpunkten ligger på elevens behov att kommunicera i tal och skrift, att vidareutveckla sin förmåga att läsa, lära och tänka. Läsning för lust och glädje, för självkänedom och för att finna det allmänmänskliga och allmängiltiga under olika tider ingår i kursen. Utbildningen skall anpassa innehåll och språkut-

vecklande arbetssätt med utgångspunkt från det program eller den studieinriktning som eleverna har valt. Eleverna skall ges tillfälle att fördjupa sig inom något område i ämnet svenska efter egna behov och vald studieinriktning. En sådan fördjupning kan t.ex. gälla att utveckla sin uttrycksförmåga i tal eller skrift, att sätta sig in i ett fackspråk eller ett visst slags texter som anknyter till studieinriktningen. Svenska A är en kärnämneskurs.

Kursen *Svenska B* breddar och fördjupar innehållet i Svenska A. Utifrån vald studieinriktning och egna behov får eleverna möjligheter att vidareutveckla sin språkliga förmåga. Läsning enligt elevernas önskemål ingår även i Svenska B, men litterära och andra texter fokuseras tydligare som kunskapskällor. Perspektivet vidgas ytterligare mot historien, samhället och framtiden. I kursen accentueras starkare hur språket och de texter som läses speglar sin tid och rådande samhällsförhållanden. Svenska B har jämfört med Svenska A en mer analytisk inriktning och ger eleverna möjligheter att utveckla en förståelse av både skrift- och bildbaserade texters djupare innebörd. Läsning, skrivande och förberett talande kombineras med samlande av material, planering och utformning av egna texter av olika typer. Källkritik och sovrning av information ingår i kursen. Svenska B är en kärnämneskurs.

Kursen *Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation* är en kurs som ger eleverna möjlighet att utveckla och finslipa kommunikativa färdigheter och former och förbereda för högskolestudiernas och yrkeslivets muntliga presentationer och formella skrivande. I kursen ingår också en introduktion av olika former av digital presentations-teknik. Eleverna får tillfälle att överblicka större kunskapsfält och genomföra större och självständigare muntliga och skriftliga uppgifter och utveckla ett alltmer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta. I samband härmed övas källkritisk informationssökning i såväl tryckta källor som databaser av olika slag. Journalistiska, populärvetenskapliga och vetenskapliga texter i anknytning till både kärnämnen och karaktärsämnen studeras som mönstertexter. Tillämpningar och fördjupningar görs med hänsyn till elevernas intressen, studieinriktning och framtida behov. Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation är gemensam kurs på samhällsvetenskapsprogrammet.

Kursen *Litteratur och litteraturvetenskap* ger eleverna möjligheter dels att fördjupa sig i skönlitteraturens former och funktioner, dels att stif- ta bekantskap med grunderna i litteraturvetenskaplig metod. Fördjupningarna kan gälla t.ex. epoker, utomeuropeisk litteratur, genrer, litterära riktningar och enskilda författarskap. Olika litteraturvetenskapliga perspektiv används vid studiet av texterna. I samband med detta studeras litteraturkritik och enklare litteraturteoretiska texter från olika tider. Litteraturläsningen och textanalysen bidrar till fördjupad insikt i hur litteraturen förhåller sig till samhället sett i histo-

riskt perspektiv och till kulturella och estetiska strömningar. Värderingsfrågor ingår i kursen; begrepp som den litterära kanon, kvalitetslitteratur och populärlitteratur diskuteras. Litteratur och litteraturvetenskap är gemensam kurs inom kulturinriktningen på samhällsvetenskapsprogrammet.

Kursen *Litterär gestaltning* ger förutsättningar för att i samarbete och enskilt utveckla förmågan att i skrift ge litterär gestalt åt egna erfarenheter och uppslag. Studium av stilistik och berättarteknisk teori tillsammans med mönstertexter ger grundläggande kunskaper för att kunna experimentera med olika genrer, stilar, stilmedel och berättartekniska grepp. Kursen bidrar till insikt i den process som litterärt skapande innebär – från idé till färdig text. Litterär gestaltning är en valbar kurs.

■ Ämne:	Svenska
Kurs:	Svenska A
Kurskod:	SV1201
Poäng:	100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna förmedla åsikter, erfarenheter och iakttagelser i tal och skrift på ett sätt som är anpassat efter situationen och mottagaren

kunna i tal och skrift förmedla förhållanden och kunskaper som är viktiga för eleven själv och för den valda studieinriktningen

kunna tillgodogöra sig det väsentliga i en text som är relevant för eleven själv och för den valda studieinriktningen samt för eleven som samhällsmedborgare

kunna använda skrivandet som ett medel för att utveckla tänkande och lärande

kunna delta i samtal och diskussioner med olika syften och hålla anföranden inför en grupp på ett sätt som är anpassat efter situation och mottagare

kunna formulera egna tankar och iakttagelser och göra egna bedömningar vid läsning av saklitteratur och litterära texter från olika tider och kulturer

känna till några vanliga myter och motiv i litteraturen, vilka speglar frågor som har sysselsatt människor under olika tider

kunna tillämpa grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt vara medveten om skillnader mellan talat och skrivet språk

kunna inhämta, värdera och ta ställning till information och kunskap från bibliotek och databaser samt kunna använda datorer för att skriva och kommunicera

ha fördjupat sina kunskaper inom något område av svenskämnet utifrån intressen, behov eller vald studieinriktning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven formulerar sig sammanhängande i tal och skrift i både formella och informella sammanhang med hänsyn till mottagaren.

Eleven håller korta muntliga anföranden inför grupp, deltar i samtal och diskussioner, följer grundläggande regler och bemödar sig om att bli förstådd.

Eleven rådfrågar vid behov språkliga handböcker, använder sig i skrift av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt skiljer på talat och skrivet språk.

Eleven sammanfattar huvudinnehållet i olika slags texter.

Eleven läser både i utdrag och i sin helhet saklitterära och skönlitterära texter från olika tider och kulturer, sammanfattar innehållet och formulerar egna tankar och iakttagelser kring läsningen.

Eleven gör enklare informationssökningar på bibliotek och i databaser och resonerar om källornas tillförlitlighet.

Eleven använder dator för att producera egna texter och för att kommunicera med andra.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven argumenterar konstruktivt i gruppdiskussioner och håller intresseväckande och väl disponerade anföranden inför grupp.

Eleven skriver i huvudsak korrekt såväl berättande som utredande texter där tankegången klart framgår.

Eleven tillämpar i sitt skrivande sin kunskap om hur en skrivprocess går till.

Eleven läser även mer avancerade texter av olika slag, relaterar det lästa till sina kunskaper och erfarenheter och reflekterar över innehåll och form.

Eleven visar initiativ vid valet av olika slags informationskällor och granskar källorna kritiskt.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven använder i såväl tal som skrift stilmedel som är effektfulla och slående och anpassar sitt budskap så att det både berör och förstås av mottagarna.

Eleven bearbetar självständigt och insiktsfullt sina texter utifrån

sina teoretiska kunskaper om språk och litteratur.

Eleven gör jämförelser mellan olika tiders sätt att skildra olika motiv i skilda kulturer och relaterar dem till sin egen tid och sin egen livssituation.

■ **Ämne:** Svenska

Kurs: Svenska B

Kurskod: SV1202

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna förmedla egna och andras tankar i tal och skrift, göra sammanställningar och utredningar samt dra slutsatser och föra fram argument, så att innehåll och budskap blir tydliga och anpassade till målgrupp och syfte

ha utvecklat skrivandet som ett medel för tänkande och lärande och som ett redskap i kommande studier och arbetsliv

kunna jämföra och se samband mellan litterära texter från olika tider och kulturer samt mellan texter med anknytning till vald studieinriktning

ha tillägnat sig och ha kunskap om centrala svenska, nordiska och internationella verk och ha stiftat bekantskap med författarskap från olika tider och epoker

kunna göra iakttagelser av och diskutera språkliga skillnader som exempelvis kan bero på ålder, kön, yrke, uppväxtort och bostadsort

känna till några väsentliga drag i hur det svenska språket har utvecklats från äldsta tider till våra dagar.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven samlar, sovrar och sammanställer med handledning material för muntlig och skriftlig framställning ur olika informationskällor, argumenterar och drar slutsatser i en form som är anpassad efter målgrupp och syfte.

Eleven tillägnar sig litterära texter från skilda epoker och kulturer via böcker, teater och film och påvisar samband och skillnader.

Eleven diskuterar innehåll, gestalter och bärande tankar i texterna och redovisar sina intryck i tal och skrift.

Eleven redogör för några betydelsefulla författarskap och idéströmningar.

Eleven redogör för huvuddragen i utvecklingen av svenska språket, gör iakttagelser och reflekterar över historiska och sociala språkskillnader och minoritetsspråkens ställning i Sverige.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven söker uppslagsrikt på egen hand relevant material för skriftlig och muntlig framställning samt granskar och värderar informationen.

Eleven planerar i tal och skrift sin framställning väl och förmedlar med stilistisk säkerhet i olika sammanhang erfarenheter, kunskaper och underbyggda åsikter på ett intresseväckande och övertygande sätt.

Eleven analyserar och tolkar självständigt litterära texter och använder sig av litterära begrepp.

Eleven reflekterar vid läsningen av texter över de samhälleliga och kulturella faktorer som format texten och över textens giltighet för vår tid.

Eleven gör iakttagelser om bildbaserade mediers uttrycksmedel och analyserar självständigt sådana medier.

Eleven exemplifierar olika varianter av det svenska språket som sociolekter, dialekter och stilnivåer samt redogör för minoritetsspråken och deras ställning i Sverige.

Eleven redogör för grunddragen i de europeiska språkens släktskap, ursprung och deras påverkan på svenska språket samt påvisar utifrån textstudier likheter och skillnader mellan de nordiska språken.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven läser texter av många olika slag och diskuterar och analyserar texterna i förhållande till den miljö, den tid och det samhälle där de har uppstått.

Eleven tolkar bildspråk och uppfattar olika innebörder i lästa texter.

Eleven analyserar och bedömer i tal och skrift argumentationen i olika slags texter och medier och drar egna slutsatser.

■ Ämne: Svenska som andraspråk

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet svenska som andraspråk syftar till att elever med ett annat modersmål än svenska skall få möjligheter att utveckla god förmåga att kommunicera muntligt och skriftligt på svenska. Ämnets syfte är att stödja den speciella inlärningsprocess som tillägandet av ett andraspråk innebär och därmed hjälpa eleverna till en vid och varierad språkutveckling. Utbildningen i ämnet syftar till att eleverna skall få så goda kunskaper i svenska att de med fullt utbyte kan tillgodogöra sig utbildningen inom studieinriktningen, så att de kan klara sig i vidare studier, i arbetslivet och i samhällslivet.

För elever som har ett annat modersmål än svenska är utbildningen i svenska som andraspråk inte bara en väg till allt bättre språkbekännskap och språkutveckling utan ämnet syftar också till att fördjupa förståelsen av livet i Sverige, så att eleverna blir allt mer delaktiga i svenska förhållningssätt och traditioner. Varierande aspekter på samhällsliv och kultur skall därför återkommande integreras i språkutbildningen.

Utbildningen syftar till att eleverna skall lära sig att använda skrivandet för att tänka och lära. Litteraturläsningen skall – utöver att vara en källa till glädje, personlig utveckling och tillfredsställelse – öka elevernas medvetenhet om den betydelse skönlitteraturen har för språkutveckling och kulturförståelse.

Språket är av grundläggande betydelse för lärandet och en väg till kunskap. Genom språket sker kommunikation med andra och genom läsning och eget skrivande tillägnar sig eleverna nya begrepp och lär sig att se sammanhang, tänka logiskt, granska kritiskt och värdera. Genom språket bildas kunskap och genom språket görs kunskapen synlig och hanterbar. Förmågan att reflektera över, förstå, värdera och ta ställning till företeelser i omvärlden växer. Ämnet svenska som andraspråk har i samverkan med andra ämnen ett ansvar för att denna kunskapsutveckling sker och att eleverna ser en meningsfull helhet i sin utbildning, där den valda studieinriktningen är en utgångspunkt.

Att i tal och skrift kunna använda språket är således en förutsättning för studier och för att aktivt och med ansvar kunna delta i samhällslivet. Det är därför ett viktigt uppdrag för skolan att skapa goda möjligheter för elevernas språkutveckling. Inom ämnet svenska som andraspråk skall eleverna få rikligt med tillfällen att använda och utveckla sina färdigheter i att tala, lyssna, se, läsa och skriva och att möta olika texter och kulturyttringar.

Mål att sträva mot

Skolan skall i sin undervisning i svenska som andraspråk sträva efter att eleven

uppfattar en helhet i sin utbildning och kan tillägna sig nya begrepp, förstå sammanhang och tillämpa sina kommunikativa färdigheter på svenska inom olika ämnen och kunskapsområden som är aktuella för den valda studieinriktningen

fördjupar förståelsen av språkets betydelse för identiteten och utvecklar förmåga att reflektera över sin tvåspråkighet,

utvecklar en språklig säkerhet i tal och skrift, vill, vågar och kan uttrycka sig på svenska i många olika sammanhang samt genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan,

utvecklar sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd, breddar sin stilistiska förmåga och får pröva olika texttyper och konstnärliga uttrycksmedel,

fortsätter att utveckla den egna läskunnigheten på svenska, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle,

utvecklar sin förmåga att söka, sovra och bearbeta information från såväl muntliga som tryckta och digitala källor,

utvecklar sin fantasi och lust att lära genom att tillägna sig skönlitteratur i skilda former från olika tider och kulturer och stimuleras till att söka sig till litteratur och bildmedier som en källa till kunskap och glädje,

får möjlighet att utveckla en beläsenhet i centrala svenska och internationella verk och att tillägna sig kunskap om författarskap, epoker och idéströmningar i kulturer från olika tider,

i dialog med andra på svenska uttrycker tankar, känslor och åsikter och reflekterar över existentiella och etiska frågor och fördjupar sin förståelse för människor med andra levnadsförhållanden och från andra kulturer och även gör jämförelser med sin egen kulturbakgrund,

genom olika texter och medier blir förtrogen med grundläggande demokratiska, humanistiska och etiska värden men också medveten om destruktiva krafter att reagera emot,

utvecklar kunskap om det svenska språket, dess ständigt pågående utveckling, dess uppbyggnad, ursprung och historia samt utvecklar förståelse för varför människor skriver och talar olika,

utvecklar förmåga att göra jämförelser mellan sitt modersmål och det svenska språket,

förvärvar insikt i hur lärande går till, särskilt med avseende på språkets roll, och lär sig att på egen hand och tillsammans med andra använda erfarenheter, tänkande och språkliga färdigheter för att bilda och befästa kunskaper,

utvecklar kunskap om andraspråksinlärning och förmåga att inventera och beskriva sina kunskaps- och färdighetsbehov samt planera och utvärdera sin inlärning.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Inlärningen av ett nytt språk är en långsiktig process som fortsätter även efter det att eleven avslutat sina studier. I ämnet svenska som andraspråk ingår därför att ge eleverna möjlighet att tillägna sig metoder och verktyg för andraspråksinlärning, så att de själva kan ta ansvar för att vidareutveckla sitt språk för att uppnå i det närmaste förstaspråksnivå i svenska. Därmed kan ämnet svenska som andraspråk även stödja utveckling mot aktiv tvåspråkighet.

Ämnet svenska som andraspråk karaktäriseras av att inlärningen av språket sker i det land där språket talas. Den omgivande svenskspråkiga miljön är en outtömlig resurs för ämnet. Med omgivningens talade och skrivna svenska som utgångspunkt finns stora möjligheter att utveckla goda inlärningsstrategier, så att en fortlöpande utveckling av kunskaper i svenska sker.

Ämnets huvudsakliga innehåll är språk och språkutveckling. De språkliga aktiviteterna att lyssna, tala, läsa och skriva på svenska ger kurserna deras struktur. Ämnet präglas av elevernas behov av att kunna kommunicera på svenska i krävande sammanhang. I högre grad än i svenska som modersmål ingår att lyssna, medvetet bygga upp ett rikt ordförråd, öka sin förståelse av grundläggande begrepp, lära sig avancerade begrepp och strukturer samt öva uttal för att kunna göra sig förstådda vid och förstå även en analyserande och utredande framställning.

Viktiga kunskapsområden är det svenska språket och den svenska litteraturen, med utblickar mot världslitteraturen. Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video etc. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder. Studiet av svenska texter i vid bemärkelse bidrar till kunskaper om svensk kultur och svenskt samhällsliv.

Ett kontrastivt perspektiv är centralt i utbildningen i svenska som andraspråk, dvs. jämförelser mellan det svenska språket och elevernas modersmål samt mellan kulturella och samhälleliga förhållanden i

Sverige och i ursprungslandet. Inom ämnet finns teoretisk kunskap om andraspråksinläring.

Innehållet i ämnet svenska som andraspråk kan inte delas upp i moment som bygger på varandra i en given turordning. Karaktäristiskt för ämnet är att den språkutvecklande undervisningen måste följa en cyklisk progression, varvid kunskaperna om språkets olika komponenter, kultur och samhälle kontinuerligt vidgas och fördjupas under hela skoltiden.

Kärnämnet svenska som andraspråk är uppdelat i två kurser, Svenska som andraspråk A och Svenska som andraspråk B. De tre karaktärsämneskurser som ingår i ämnet svenska kan studeras även av elever med svenska som andraspråk: Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation, Litteratur och litteraturvetenskap samt Litterär gestaltning.

Kursen *Svenska som andraspråk A* bygger vidare på utbildningen i grundskolan eller motsvarande kunskaper och skall öka elevernas tilltro till den egna språkliga förmågan på sitt andraspråk. Tyngdpunkten ligger på elevens behov att kommunicera i tal och skrift på svenska, att tillämpa och vidareutveckla sin förmåga att läsa, lära och tänka. Läsning för lust och glädje, för självkänedom och för att vara en väg till förståelse av livet i Sverige ingår. Kursen skall öka elevernas tilltro till den egna förmågan att uttrycka sig på svenska. Den språkliga förmågan skall i olika arbets- och kommunikationsformer utvecklas till ett allt bättre redskap för tänkande och lärande genom att eleverna bereds tillfälle att arbeta med det svenska språket på ett undersökande och experimenterande sätt. Eleverna skall ges tillfälle att fördjupa sig inom något område i ämnet svenska som andraspråk efter egna behov och vald studieinriktning. En sådan fördjupning kan t.ex. gälla att utveckla sin uttrycksförmåga i tal eller skrift, att sätta sig in i ett fackspråk eller ett visst slags texter som anknyter till studieinriktningen. Svenska som andraspråk A är en kärnämneskurs som alternativ till Svenska A.

Kursen *Svenska som andraspråk B* breddar och fördjupar innehållet i Svenska som andraspråk A. Utifrån vald studieinriktning och egna behov får eleverna möjligheter att vidareutveckla sin språkliga förmåga. Läsning enligt elevernas önskemål ingår även i Svenska som andraspråk B, men litterära och andra texter fokuseras tydligare som kunskapskällor. Perspektivet vidgas ytterligare mot historien, samhället och framtiden. Svenska som andraspråk B har en mer analytisk inriktning, där både skrivandet och det förberedda talandet ingår med samlande av material, planering, bearbetning och utformning av egna texter. Vid sidan av utredande och analytiskt skrivande skall eleverna också få utveckla sitt personliga skrivande. Svenska som andraspråk B är en kärnämneskurs som alternativ till Svenska B.

■ **Ämne:** Svenska som andraspråk

Kurs: Svenska som andraspråk A

Kurskod: SVA1201

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

vilja och våga använda det svenska språket för muntlig och skriftlig kommunikation i skiftande sammanhang och situationer

ha ett så rikt ordförråd att hon med hjälp av detta kan klart och tydligt förmedla åsikter, erfarenheter och iakttagelser i tal och skrift på ett sätt som är anpassat till situationen och mottagaren

kunna tillgodogöra sig det väsentliga i en text som är relevant för eleven själv och för den valda studieinriktningen och för eleven som samhällsmedborgare

kunna, med tydligt uttal och god språkbehandling, samtala om och diskutera aktuella frågor och sociala och kulturella företeelser, beskriva erfarenheter av sin kultur och jämföra med den svenska kulturen

kunna förstå längre muntliga och skriftliga framställningar och uppfatta hur språket anpassas till situation och mottagare

kunna använda skrivandet som ett medel för att utveckla tänkande och lärande

kunna formulera egna tankar och iakttagelser och göra egna bedömningar exempelvis vid läsning av texter av olika slag från olika tider och kulturer

kunna tillämpa grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt vara medveten om skillnader mellan talat och skrivet språk

kunna inhämta, värdera och ta ställning till information och kunskaper från bibliotek och databaser samt kunna använda datorer för att skriva och kommunicera

kunna använda lexikon, uppslagsböcker och digitala hjälpmedel som informationskällor

ha fördjupat sina kunskaper inom något område av ämnet svenska som andraspråk utifrån intressen, behov eller vald studieinriktning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven kommunicerar muntligt och skriftligt och gör sig förstådd i både formella och informella sammanhang med ett för situationen tillräckligt ordförråd.

Eleven deltar i olika muntliga aktiviteter utan att uttal och grammatik försvårar förståelsen.

Eleven återger med stöd av ledfrågor innehållet i muntliga och skriftliga framställningar av skiftande slag och svårighetsgrad.

Eleven utnyttjar språkliga handböcker, använder sig i tal och skrift av grundläggande regler för språkets bruk och byggnad samt skiljer på talat och skrivet språk.

Eleven formulerar egna tankar och iakttagelser och jämför med stöd av ledfrågor texter från olika tider och kulturer.

Eleven gör enklare informationssökningar på bibliotek och i databaser och reflekterar över källornas tillförlitlighet.

Eleven använder dator för att producera egna texter och för att kommunicera med andra.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven kommunicerar muntligt med tydligt uttal och god språkbehandling och anpassar sig till situation och mottagare.

Eleven sammanfattar huvuddragen i muntliga och skriftliga framställningar av skiftande slag, kommenterar såväl skönlitterära som saklitterära texter samt relaterar dessa till sina kunskaper och erfarenheter.

Eleven skriver på ett relativt korrekt sätt texter av olika slag, använder ett ordval med avsedd abstraktionsnivå, varierar meningsbyggnaden samt disponerar så att tankegången klart framgår.

Eleven tillämpar i sitt skrivande sina kunskaper om hur en skrivprocess går till.

Eleven visar initiativ vid valet av olika slags informationskällor och resonerar om källornas tillförlitlighet.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven visar språklig säkerhet och använder språket med känsla för stilistiska valörer i olika situationer.

Eleven befäster och utvidgar sitt ordförråd och förbättrar sin språkliga förmåga vad gäller språkriktighet och användning av idiomatiska uttryck.

Eleven läser olika slags texter och relaterar dessa till svenska förhållanden och till sina erfarenheter och upplevelser.

■ **Ämne:** Svenska som andraspråk

Kurs: Svenska som andraspråk B

Kurskod: SVA1202

Poäng: 100

Mål

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

vilja och kunna använda det svenska språket för muntlig och skriftlig kommunikation i olika situationer

känna till oskrivna regler och rollförväntningar i samtal och diskussioner i den svenska kulturen

ha ett rikt och varierat ordförråd

kunna uttrycka sig i tal och skrift på ett nyanserat och idiomatiskt språk för olika syften och mottagare samt kunna presentera klara och tydliga skriftliga och muntliga framställningar för olika målgrupper

kunna förmedla egna och andras tankar i tal och skrift, göra sammanställningar och utredningar samt dra slutsatser och föra fram argument, så att innehåll och budskap blir tydliga

ha utvecklat skrivandet som ett medel för tänkande och lärande och som ett redskap i studier och kommande arbetsliv

ha läst skönlitteratur från olika tider och kulturer med tyngdpunkt på svensk 1900-talslitteratur och kunna reflektera över texterna och i anknytning till dem skriva och samtala om egna och andras upplevelser, värderingar och levnadsvillkor

ha fördjupade kunskaper om det svenska språkets bruk och byggnad och god förmåga att tillämpa dessa kunskaper för att bearbeta och förbättra sitt eget språk

ha kännedom om och kunna diskutera språkliga skillnader i olika grupper i samhället och ha viss kännedom om svenska språkets historiska utveckling och särart i förhållande till andra språk.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven visar prov på ett rikt och varierat ordförråd, uttrycker sig klart och tydligt i tal och skrift och anpassar sitt språk för olika målgrupper.

Eleven sammanfattar, granskar kritiskt och reflekterar över innehållet i skriftliga och muntliga framställningar av varierande slag och uppmärksammar hur språkbruket varierar i olika situationer i den egna och i den svenska kulturen.

Eleven samlar, sovrar och sammanställer med handledning material ur olika informationskällor för muntlig och skriftlig framställning.

Eleven tillägnar sig litterära texter från skilda epoker och kulturer via böcker, teater och film och påvisar samband och skillnader.

Eleven diskuterar innehåll, gestalter och bärande tankar i texterna och redovisar sina intryck i tal och skrift.

Eleven reflekterar över svenska språkets släktskapsförhållanden och historiska utveckling.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven söker uppslagsrikt på egen hand relevant material för skriftlig och muntlig framställning samt granskar och värderar informationen.

Eleven förmedlar i tal och skrift med stilistisk säkerhet erfarenheter, kunskaper och underbyggda åsikter på ett intresseväckande och övertygande sätt.

Eleven analyserar och tolkar självständigt litterära texter och använder sig av litterära begrepp.

Eleven reflekterar vid läsningen över de samhällsliga och kulturella faktorer som format texten och över textens giltighet för vår tid.

Eleven beskriver likheter och skillnader mellan sitt modersmål och det svenska språket samt kulturellt och socialt betingade variationer i de båda språken

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven uttrycker sig i tal och skrift på ett idiomatiskt och korrekt språk och anpassar uttryckssättet efter innehåll, mottagare, syfte och situation.

Eleven analyserar och bedömer i tal och skrift argumentationen i olika slags texter och drar egna slutsatser.

Eleven analyserar språkliga variationer av såväl social som regional art och resonerar om variationernas effekter och syfte i olika kommunikativa sammanhang.

Eleven är bevandrad i texter av många olika slag och diskuterar och analyserar texterna i förhållande till den miljö, den tid och det samhälle där de har uppstått.

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet svetssteknik syftar till att ge grundläggande kunskaper i svetsning men även ge möjlighet till fördjupade kunskaper inom ämnet. Ett ytterligare syfte är att skapa förståelse av svetssteknikens betydelse inom olika industriella verksamheter. Utbildningens syfte är också att ge förståelse av det ansvar som ligger i att följa nationella och internationella standarder och säkerhetsbestämmelser.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Konsten att sammanfoga metaller har varit en viktig kunskap under mycket lång tid. Arkeologer har funnit sammanlödda detaljer som är mer än 5 000 år gamla. Den äldsta svetsmetoden för stål är handvällning i fyr där delarna efter upphettning smiddes samman. Under 1800-talet förändrades sammanfogningsprocesserna. Den dominerande metoden var nitning. När metoderna för industriell framställning av acetylen och oxygen utvecklades kunde gassvetsning användas som komplement till nitning. Metallbågsvetsning började användas samtidigt men det dröjde ända till 1930-talet innan den accepterades vid nytillverkning inom industrin. Dessa svetsmetoder hade dock en begränsad användning vid industriell produktionssvetsning av höglegerade stål och andra metaller. Därför började nya svetsmetoder att utvecklas, först gasvolframsvetsning och gasmetallbågsvetsning och sedan plasmavetsning. I dag är dessa metoder vanligt förekommande och har förenklats tillverkningen av produkter i specialstål och andra metaller. Utifrån dessa grundläggande svetsmetoder har ett stort antal speciella metoder utvecklats för sammanfogning av olika materiallegeringar.

De senaste femtio årens forskning inom elektroteknik och metallurgi har inneburit att svetsströmkällor, tillsatsmaterial och svetsmetoder har utvecklats och ställer nya kunskapskrav. En strävan att mekanisera svetsmekniken har alltid funnits och utvecklingen idag sker främst inom detta område. Trots detta ställs fortfarande höga krav på yrkesskicklighet i hantverket.

Sveriges inträde i EU gör att vi påverkas av internationella beslut och bestämmelser. Inom svetsområdet pågår ett arbete med att skapa internationella föreskrifter och standarder för svetsade konstruktioner och svetsningens utförande. Dessa regler ersätter successivt de nationella reglerna och ökar kraven på kvalitetstänkande i alla led av tillverkning där svetsning förekommer. En svetsare måste förutom praktisk erfarenhet även ha grundläggande kunskaper i elteknik och

svetsteknologi för olika material för att kunna leva upp till kraven i de nya reglerna. EWF (European Welding Federation) har utformat riktlinjer som skall tillämpas för utbildningen av svetsare. Kurserna i ämnet svetsteknik är uppbyggda med utgångspunkt i EWF:s riktlinjer. Kurserna ger möjlighet till flexibel svetsutbildning som kan utformas enligt lokala krav och önskemål. Eleven har möjlighet att uppnå kunskaper för diplom eller också få en bredare förberedande utbildning genom att välja kurser på första nivån inom de olika svetsmetoderna t.ex. A1, B1, C1 för senare komplettering.

Inom ämnet svetsteknik finns 22 valbara kurser.

Kursen *Svetsmetoder grundkurs* behandlar de vanligaste svetsmetoderna och deras användning och utgör grund för kurserna i metallbåg-, MIG/MAG- och TIG-svetsning. Kursen kan anpassas så att kompetens uppnås i två eller tre svetsmetoder (manuell metallbåg-, MIG/MAG- eller motståndssvetsning).

Kurserna *Lödning och skärning A* och *B* behandlar de metoder som används för att sammanfoga och skära i metaller där en brännbar gas förekommer i kombination med oxygen. Kurserna behandlar gasers användning vid bearbetning och sammanfogning av metaller. Kurserna kan anpassas så att kompetens uppnås i två eller tre av metoderna gassvetsning, gasskärning och lödning beroende på studieinriktning.

Kurserna *Manuell metallbågsvetsning A1* och *A2*, *MIG/MAG-svetsning A1* och *A2* samt *TIG-svetsning A1* och *A2* utgör grunden för kompetens "Kälsvetsare" enligt EWF-krav, inom respektive metod. Nivå "Plåtsvetsare", som är en breddning och fördjupning av kunskaperna, kan nås genom kurserna *B1* och *B2* inom respektive metod. Kurserna med beteckning *C* fördjupar och breddar kunskaperna ytterligare och utgör grunden för nivå "Rörsvetsare".

Dessa kurser skall kombineras enligt följande:

Kurser med beteckning *A1* ligger till grund för kurserna *B1*. Kurserna *B1* utgör grund för kurserna *C1*.

Kurser med beteckning *B2* kräver förkunskaper motsvarande *A2* och *B1*. Kurserna *C2* kräver förkunskaper motsvarande *B2* och *C1*.

Kursen *Manuell metallbågsvetsning C3* kräver förkunskaper motsvarande *Manuell metallbågsvetsning C2*. Kursen *MIG/MAG-svetsning C* kräver förkunskaper motsvarande *MIG/MAG-svetsning B2*.

Kursen *Svetsarprövning* ger möjlighet att avlägga kompetensprov enligt gällande standard.

■ Ämne:	Svetsteknik
Kurs:	Lödning och skärning A
Kurskod:	SVST1206
Poäng:	50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskaper och färdigheter i gassvetsning, gasskärning och lödning. Kursen skall dessutom ge kunskaper om ergonomi, miljö och säkerhet.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

kunna handha en komplett utrustning för gassvetsning, gasskärning och lödning

kunna välja de vanligaste tillsatsmaterialen, loden och flussen

känna till de vanligaste bränn- och luftgaserna

kunna gassvetsa stålplåt i olika svetslägen i kälfog och stumfog

kunna löda olika material – var för sig och i olika kombinationer med varandra

kunna gasskära olika geometriska figurer i stålplåt

kunna arbeta på ett skydds- och miljömedvetet sätt och känna till de säkerhetsföreskrifter som gäller för heta arbeten.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med viss handledning sina arbetsuppgifter och hanterar verktyg och utrustning på ett för arbetet lämpligt sätt.

Eleven redovisar sina teoretiska kunskaper genom beskrivningar och exemplifieringar.

Eleven använder personlig skyddsutrustning och arbetar på ett skydds- och miljömedvetet sätt.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför sina arbetsuppgifter och kvalitetsbedömer det färdiga resultatet och anger vid avvikelser tänkbara orsaker samt föreslår åtgärder för att förbättra resultatet.

Eleven söker och bearbetar olika typer av information och tillämpar den i arbetsuppgifterna.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven gör relevanta val av metod och utrustning samt utför sina arbetsuppgifter med hänsyn till faktorer som påverkar kvalitet, miljö och ekonomi.

Eleven tillämpar skydds- och säkerhetsföreskrifter och agerar för att förebygga och minimera risker för såväl person, utrustning och miljö.

■ Ämne: Transportteknik

Ämnets syfte

Utbildningen i ämnet transportteknik syftar till att ge kunskap som är av betydelse för den som yrkesmässigt ska ta hand om och förflytta gods. Ämnet syftar också till att ge kunskap i att framföra olika typer av transportfordon. Ett ytterligare syfte är att ge kunskaper i och skapa förutsättningar för att arbetsmomenten utförs på ett effektivt, säkert, kvalitets- och miljömedvetet sätt.

Ämnets karaktär och uppbyggnad

Människan och samhället har i alla tider haft ett behov av transporter. Tillgången till transporter har haft och har en avgörande betydelse för samhällets utveckling. Utvecklingen av transportmedel och uppbyggnaden av infrastrukturen är en förutsättning för det omfattande handelsutbyte som kännetecknar dagens samhälle. På senare tid har kraven på exakthet och säkerhet vid genomförandet av transporter ökat. Kommunikationsutrustning, t.ex. GPS (Global Position System) förekommer i ökad omfattning i modern transportverksamhet. Detta tillsammans med ett alltmer omfattande utbyte av varor och tjänster, ställer stora krav på kunskaper i omhändertagande av gods. Dessutom är språkkunskaper, särskilt tyska, viktiga för dem som ska utföra gränsöverskridande transporter. Kunskaper om olika länders historia och kultur underlättar också de kontakter en förare måste ta vid internationella godstransporter.

Ämnet transportteknik behandlar olika typer av fordon och deras användningsområden. Förande av fordon ingår också som moment i några av ämnets kurser. Vissa kurser ger kunskaper som behövs för körkort respektive traktorkort.

För att erhålla körkort krävs följande kurser: Fordon och samhälle samt Fordonskännedom inom ämnet fordonskunskap, Fordonsvård och service samt Tunga fordon inom ämnet fordonsteknik samt Transportfordon grundkurs och Godshantering A i ämnet transportteknik. Utöver dessa kurser finns det i kursen Distributionstransporter kunskaper som är obligatoriska för körkortskompetenser B och C. Vidare finns det i kursen Fordonskombinationer kunskaper som är obligatoriska för körkortskompetensen CE.

Inom ämnet transportteknik finns 19 kurser:

Kursen *Transportfordon grundkurs* behandlar olika typer av transportfordon, deras olika användningsområden samt förande av transportfordon och användning av hjälputrustning. Kursen är gemensam inom inriktningen transport.

Kursen *Logistik A* behandlar materialadministration, olika transporters och varuflödens ekonomiska förutsättningar. Kursen är gemensam inom inriktningen transport.

Kursen *Anläggningstransporter* behandlar anläggningstransporter med olika typer av lastfordon. Kursen är valbar.

Kursen *Distributionstransporter* ägnas åt att utföra gods- och varudistribution med tung lastbil. Kursen är valbar.

Kursen *Farligt gods* ägnas åt transporter med farligt gods. Kursen är valbar.

Kursen *Flyggods* behandlar godshantering vid flygtransporter. Kursen är valbar.

Kursen *Fordonskombinationer* ägnas åt att utföra transportuppdrag med olika fordonskombinationer. Kursen är valbar.

Kursen *Fordonsmonterad kran* ägnas åt manövrering av fordonsmonterad kran. Kursen är valbar.

Kursen *Godshantering A* behandlar godshantering, lastning, stuvning och godsskyddande åtgärder i samband med transporter. Kursen är valbar.

Kursen *Godshantering B* behandlar hantering av gods i samband med lager-, terminal- och transportverksamhet. Kursen är valbar.

Kursen *Hamn- och terminalarbete* ägnas åt arbete med lastning och lossning inom hamn och terminal. Kursen är valbar.

Kursen *Internationella godstransporter* ägnas åt godstransporter i gränsöverskridande trafik med tunga fordonskombinationer. Kursen förutsätter kunskaper i tyska. En kurs i Moderna språk (tyska), 100 p kan, om inte motsvarande kunskaper inhämtats på annat sätt, samordnas med kursen Internationella godstransporter för att ge de för kursen nödvändiga språkkunskaperna. Kursen är valbar.

Kursen *Kyl-, frys- och värmetransporter* behandlar transport av gods- och varudistribution av livsmedel. Kursen är valbar.

Kursen *Logistik B* tar upp olika modeller för distributionssystem och bygger på Logistik A. Kursen är valbar.

Kursen *Miljötransporter* behandlar miljötransporter samt hur olika avfallsprodukter skall omhändertas. Kursen är valbar.

Kursen *Skogstransporter* behandlar skogstransporter, skogsprodukter och deras användningsområden. Kursen är valbar.

Kursen *Tank- och bulktransporter* ägnas åt tank- och bulktransporter samt åt produkter som transporteras i tank- och bulkfordon. Kursen är valbar.

Kursen *Truck A* ägnas åt att köra, manövrera och hantera gods med olika slag av truckar och åt hur gods med speciella egenskaper, t.ex. farligt gods, ställer speciella krav på hantering och transport. Kursen är valbar.

Kursen *Truck B* behandlar tung godshantering med större truckar och användning av hanteringsutrustning. Kursen är valbar.

■ **Ämne:** Transportteknik

Kurs: Logistik A

Kurskod: TRTE1211

Poäng: 50

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om materialadministration. Kursen skall även ge kunskap om olika transporters och varuflödens ekonomiska förutsättningar samt kunskap om val av olika transportalternativ.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

känna till hur trafiken är uppbyggd med olika transportmedel och vilka förutsättningar som gäller för dessa

känna till olika modeller för distributionssystem samt kunna utföra ruttplanering

känna till olika prissättningsmetoder, avtal och ansvarsåtaganden för transporttjänster

förstå sambanden mellan materialadministration och kapitalbildning.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare ruttplanering samt beskriver olika modeller för distributionssystem.

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare samband mellan olika transporters och varuflödens ekonomiska förutsättningar.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven utför ruttplanering med stöd av handledning.

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial enklare samband mellan olika transporters och varuflödens ekonomiska förutsättningar.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven utför på egen hand ruttplanering samt anger relevanta argument för sitt ställningstagande.

Eleven beskriver samband mellan olika transporters och varuflödens ekonomiska förutsättningar.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skäligen tidsåtgång.

■ **Ämne:** Transportteknik

Kurs: Transportfordon grundkurs

Kurskod: TRTE1216

Poäng: 150

Mål

Mål för kursen

Kursen skall ge grundläggande kunskap om transportfordon och deras olika användningsområden. Kursen skall också ge grundläggande kunskap i förande av transportfordon och användning av hjälputrustning. Dessutom skall kursen ge kunskap om de regler som utgör förutsättningar för trafik med transportfordon och om de krav som ställs på förare av transportfordon avseende kvalitet och service. Kursen skall vidare ge kunskap om trafiksäkerhet.

Mål som eleverna skall ha uppnått efter avslutad kurs

Eleven skall

- kunna utföra tillsyn och underhåll av transportfordon
- kunna manövrera transportfordon och deras utrustning
- känna till olika typer av lastfordon, deras uppbyggnad och användningsområde
- kunna beräkna lastfordons laststorlek och krav på viktfördelning
- kunna använda kommunikationsutrustning
- kunna arbeta kvalitets-, miljö- och säkerhetsmedvetet
- kunna uppfylla kraven för körkort, behörighet B avseende teoriutbildning och kraven för traktorkort.

Betygskriterier

Kriterier för betyget Godkänd

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial och med handledning olika transportfordon och deras olika användningsområden.

Eleven manövrerar med stöd av viss handledning transportfordon och dess utrustning.

Eleven uppfyller teoridelen för körkort, behörighet B och kraven för traktorkort.

Eleven utför med stöd av informationsmaterial och med handledning enklare beräkningar av laststorlek och viktfördelning.

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial och med handledning krav som ställs på förare av transportfordon.

Eleven utför arbetsuppgifterna med hänsyn till miljö och säkerhet.

Kriterier för betyget Väl godkänd

Eleven beskriver med stöd av informationsmaterial olika transportfordon och deras användningsområden.

Eleven manövrerar transportfordon och deras utrustning.

Eleven utför på egen hand med stöd av informationsmaterial enklare beräkningar av laststorlek och viktfördelning.

Eleven beskriver krav som ställs på förare av transportfordon.

Kriterier för betyget Mycket väl godkänd

Eleven bedömer olika trafiksituationer vid manövrering av transportfordon, och motiverar sina beslut.

Eleven genomför sina arbetsuppgifter ansvarsfullt och noggrant med skälig tidsåtgång.

Poängplan för nationella och specialutformade program i gymnasieskolan

Ämne	gymnasiepoäng
Ämnena som i nedan angiven omfattning ingår i alla nationella och specialutformade program (Kärnämnen)	
Svenska/Svenska som andraspråk	200
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Samhällskunskap	100
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
Estetisk verksamhet	50
Ämnena genom vilka programmet får sin karaktär inklusive projektarbete om 100 gymnasiepoäng	1 450
Individuella val	300
Summa gymnasiepoäng	2 500



Fordonsprogrammet 2000:06

För varje nationellt program innehåller programhäftet följande

- programmål
- kommentar till programmålet
- programmets struktur
- kursplaner och betygskriterier för gemensamma kurser och kurser i inriktningarna
- Hur hänger allt ihop – nationella styrdokument och lokalt friutrymme?

Varje häfte innehåller också en CD-rom med samtliga kursplaner och betygskriterier.

FRITZES
OFFENTLIGA
PUBLIKATIONER

POSTADRESS 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-690 91 91, TELEFON 08-690 91 90
E-POST order.fritzes@liber.se
INTERNET www.fritzes.se
ISBN 91-38-31676-5

